چاودێر

THE OBSERVER

Aweekly Political, Educational & Social Press

ڕۆژنامەیەکی سیاسی روناکبیری کۆمەڵایەتی هەفتانەیە

ژمارە (٤٥) دووشەممە ٢٠٠٥/٩/١٢

ڕونکردنەوەی سەرپەرشتیارێکی خۆپیشاندانەکەی کەلار

سایتی کوردستان نێت

سەیوان خەلیل.. ئەندامێکی دەستەی سەرپەرشتیاری کۆمەڵەی بەمەدەنی کردنی کەلارو رزگاری، لەوەڵامدانەوەی هەندێک نوسینی سایتەکان، رونکردنەوەیەکی نوسیوەو جەختی لەسەر ئەوە کردووە کە خۆپیشاندانەکەی کەلار، تەنها بۆچاکسازی باری کارەباو سوتەمەنی وئاوی کەلار بووەو بەس. دەشڵێ: بەهاوکاری (کۆمەڵەی گۆران) خۆپیشاندانەکەمان سازداوەو حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری پێشەنگی خۆپیشاندانەکە نەبووە. سەیوان جەخت لەسەر ئەوە دەکاکە: "بەشێوازێکی توندو نامەدەنیانە" پێشوازی لەخۆپیشاندان دەران کراوە. بۆیە، سەرەنجام گرژی و ئاڵۆزی لەنێوان ئاسایش و پۆلیس و خۆپیشاندەران دروست بووەو تەقەشی تیا کراوە بەرامبەر خەڵکەکە. ئەمەش کێشەکەی قوڵتر کردووەو لەم کاتەدا، وەکو سەیوان دەڵێ: **چەند کەسێکی نەفس نزمو گێرەشێوێن خزاونەتە ناو ڕێپێوانەکەو ئاراستەی ڕێپێوانەکە پێچەوانەی خواستە مەدەنیەکان کەوتۆتەوەو هێرش کراوەتە سەر چەند دامەزراوەیەکی خزمەتگوزاری.** لەکۆتایی روونکردنەوەکەشدا دەڵێ: سورین لەسەر خواستە رەواکانمان و دەست لەخەباتی مەدەنیمان هەڵناگرین.■

کەلار؛ سزادانی بەرپرسیارو ئاژاوەگێڕ

کەلار.. داخوازی ڕەواو.. ئاژاوەی هاندراو

گەرمیان.. قوربانی بەخشترین ناوچەی کوردستانە. هەر کە باسی ئەنفال بکرێت، قوربانیانی گەرمیان ویژدان دەهەژێنن. هەموو ئەم قوربانیو شەهیدانەش، بەشی زۆری لەشۆڕشی نوێو لەریزەکانی یەکێتیو بەڕابەرایەتی یەکێتی دراوون.

لەراپەرین بەدواشەوە، لەهەموو هەڵبژاردنێکدا، زۆرینەی خەڵکی گەرمیان چارەنوسیان بەستۆتەوە بەیەکێتی نیشتمانی. هەرچی هەوڵی لایەنەکانی دیکە هەیە بۆ راکێشانی زۆرینەی خەڵکی گەرمیان، هەتا دوا هەڵبژاردنی عێراقو کوردستان، سودی نەبوو. کەوابێت.. خەڵکی گەرمیانو بەتایبەتی خەڵکی کەلارو ئۆردوگای زۆرەملێی رزگاریو کفری، مافی خۆیانە بەردەوام چاوەڕێ بن ناوچەکەیان دەستی ئاوەدانیو شارستانی حکومەتی کوردستانی پێ بگا. هەڵبەتە، لەم بارەوە خزمەتگوزاری باشو پێشکەوتنی دیار ئەنجام دراون. رژێمی عێراق، هەتا ساڵی (١٩٩١) خوێندنگەیەکو فەرمانگەیەکو نەخۆشخانەیەکی شیاوی لەو ناوچەیەدا دروست نەکردبوو، ئێستا نەک دەیان خوێندنگەو نەخۆشخانەو فەرمانگە دروست کراوون، بەڵکو بناغەی زانکۆو چەندین پەیمانگەو شوێنی خزمەتگوزاری بەرچاو لەکەلارو دەوروبەریدا هەن، خەڵکی گەرمیانیش وەکو ناوچەکانی دیکە بەهرەمەندن لەدەستکەوتە جۆراوجۆرەکانی تەعین کردن، یارمەتی ئەنفال، شەهیدان، پێشمەرگە دێرینەکان، سلفەی عەقارو ژن هێنان، هەروا جادەو بان، ئاوەڕۆ، قیرتاوکردنی کۆڵانو چیمەنتۆ رێژکردنیان... تاد. بەڵام، ئەو خزمەتو دەستکەوتانە، ئەوە ناگەیەنێت هێشتا رێگایەکی درێژی ئاوەدانی لەبەردەمدا نەماوە، یان کەموکوڕی نییە. نەخێر کەموکوڕیو تەنگوچەڵەمەش هەیە. بەشێک لەو کەموکوڕیو تەنگوچەڵەمانەش، بەرۆکی حکومەتو هەرێمو.. وەزارەتە پەیوەندیدارەکان دەگرێتەوە. وەکو: کەموکوڕی ئاو، کارەبا، زوو تەواو نەکردنی پرۆژە بڕیار لێدراوەکان.. بەتایبەتی شەقامی سەرەکی ناو کەلارو هەندێک لەکۆڵانەکان.

هەموان دەزانین، ئاوو کارەباو جادەو بان، خزمەتگوزاری گشتیو پێویستی سات بەساتی خەڵکن. هەموو دەقیقەیەک هەموو کەسێک پێویستی پێیانە. بۆیە، ئەوەی بەحکومەتو دەزگاکانی حکومەت دەکرێت، لەو بارەوە ناکرێت کەمتەرخەم بن. بۆ نمونە: ناکرێت.. بەدووساڵ، شەقامێکی یەک کیلۆمەتری ناوچەقی کەلار، هەڵ بکەندرێتو ئێستاش تەواو نەکراوە. هەروا، دەکرا، لەبری کۆمپانیایەک دوو سێ کۆمپانیا پرۆژەی ئاوی کەلار لەکاتێکی دیاری کراوی خێرادا، تەواو بکەن. کارەباش.. بەمیکانیزمی گونجاوتر دابەش بکرێتو بۆ سوتەمەنیش خەڵک لەدابەشکردنی عادیلانەی دڵنیا بکرێت. بەڵکو دەشێت نوێنەری خەڵک لەلیژنەی دابەشکردنی سوتەمەنیدا، بۆ دڵنیابونیان لەقەیرانی سوتەمەنی، یان هەر قەیرانێکی دیکە، دابنرێت. مەخابن، ئەوکێشانە، هەتا رادەیەکی زیانبەخش کەڵەکە بونو کاربەدەستانی ئیداری ناوچەکە، بەرنامەیەکی رێکوپێکیان بۆ رونکردنەوەی راستیەکانو چارەسەرکردنی کێشەکان نەبووە. بۆیە، خۆپیشاندانێکی مۆڵەت پێ نەدراوی سەدان کەس، لەکەلاردا بەسەرپەرشتی (کۆمەڵەی بەمەدەنی کردنی کەلار رزگاری) رێکخراوە. داخوازی خەڵکو خۆپیشاندەران، راستو رەوایە. کەبەداخەوە لەپاڵ ئەم داخوازیانەدا کاری خراپ ئەنجام دراوە، بۆیە قسەمان لەسەر هەڵسوکەوتی کاربەدەستانی ناوچەکەو رەفتاری ئاژاوەچیەکانی ناو خۆپیشاندانەکە هەیە. سەبارەت بەکاربەدەستان، دەکرا پێشتر، یان لەکاتی خۆپیشاندانەکەدا، بەباشی هەڵسوکەوتیان لەگەڵ داخوازیەکان کردباو نەیان هێشتبا، گفتوگۆ بگاتە بنبەست. گفتێکی تەواو بدرابایەتە خەڵکەکە. بەڵام وایان نەکردووەو کەمتەرخەم بوون. ئەمەش کاردانەوەی خولقاندووە. سەبارەت بەخۆپیشاندەرەکانیش، وادیارە، ئاژاوەگێڕ لەناویاندا کنەی کردووەو ئاراستەی خۆپیشاندانەکەی گۆڕیوەو تاوانیان ئەنجامداوە. تاوانی هەڵکوتانە سەر قایمقامیەت، پەروەردە، لەوەش خراپتر سوتاندنی سەیارەی هاوڵاتی. زۆر لەمەش خراپتر، ئاژاوەگێڕانی ناو خۆپیشاندانەکە هەڵیان کوتاوەتە سەر سەندیکای کرێکاران، ژنان، لاوانو خوێندکارانیش. ئەم کارانە، بەتایبەتی هەڵمەت بردنە سەر پەروەردەو هەوڵی تاڵان کردنیو هەڵکوتانە سەر رێکخراوە دیموکراتیەکان، ئاشکرا دەسیسەیەکی تێکدان لەناو خۆپیشاندانەکە دەردەخات. ئاخر سەندیکای کرێکاران چییان کردووەو چی لەسەندیکاکە هەیە هەتا تاڵانی بکەن. لاوانو ژنانو خوێندکاران جگەلە دڵسۆزی چ خراپەیەکیان رۆژێ لەرۆژان دەرهەق بەخەڵک کردووە، هەتا شایەنی ئەوە بن خۆپیشاندەر هەڵبکوتێتە سەریان؟! بەڕاستی.. ئەم کارانە، تاوانن. تاوانەکەش پێمان وانییە لەخۆڕا رویاندابێت. ئەم تاوانانە، دەسیسەی لایەنی سیاسی رقاوی، یان بەکرێ گیراو، ئەنجامیان داوە. کەبێگومان، کاربەدەستان، پێشترو لەکاتی خۆپیشاندانەکەشدا، بیانویان داوەتە دەست هەتا ئەو دەسیسانە بتوانن ئاراستەی خۆپیشاندانی هێمن بگۆڕن بۆ تاڵانو تاوان. بۆیە، داوا دەکەین حکومەتی هەرێم، هەم بەرامبەر بەو کاربەدەستانەی کە، کەمتەرخەم بوون بەرامبەر کێشەکەو روداوەکە، هەم بەرامبەر ئاژاوەگێڕان ئیجرائاتی یاسایی بکات. هەق نییە کاربەدەست نەتوانێت کاری خەڵک راپەڕێنێت، لەبەر هیچ هۆیەکی حزبی لەسەر کار لانەدرێ. هەقیش نییە ئاژاوەگێڕ لەژێر پەردەی مافو داخوازی دیموکراسی، لەسەر تاوانو تاڵان سزا نەدرێت.■

سەرۆکی حکومەتی کوردستان یاوەری سەرۆکی عێراقە

لەم سەردانەی سەرۆکی عێراقی فیدراڵ بەڕێز مام جەلال بۆ ئەمریکا، وەفدێکی باڵا یاوەرێتی. لەناو ئەو وەفدەدا، سەرۆکی حکومەتی کوردستان (ئیدارەی هەولێر) جێگەی سەرنجی چاودێرانی سیاسیە. ئەمیش لەبەرئەوەی کەتاڵەبانی، سەرۆکی حکومەتی ئیدارەی سلێمانی لەگەڵ وەفدەکەدا نەبرووە، ئەمیش لەبەرئەوە بووە هەتا لەئەمریکادا، پێشانی بدات کەسەرکردایەتی سیاسیو حوکمڕانی کوردستان یەکگرتوون. ئەمە جگە لەوەی، بۆ دروستکردنی پەیوەندیەکی قوڵە لەنێوان ئەمریکاو حکومەتی کوردستان. ئەم ئاماژانە هەموولەبونی نێچیرڤان بارزانی، لەوەفدەکەدا دەردەکەوێ.

بەڵام پرسیار ئەوەیە کە:

ئایە تاڵەبانیو نێچیرڤان، دەتوانن لەسەفەرێکی وادا، پەیوەندیەکی سیاسی پتەوتر بۆ گەلی کوردستان لەگەڵ ئەمریکادا دروست بکەن کەتیایدا دەستەبەرێکی سیاسی دڵنیاکەر بۆ ئایندەی کورد، بکەنە مژدەی دوا رۆژی کوردستان؟■

کەرکوکو بەیاننامەیەکی مەترسیداری شیعەگەراکان

لەم چەند رۆژەدا، بڵاوکراوەیەکی مەزهەبی - تایفی لەکەرکوکو شارۆچکەکانی دەوروبەریو بەغدا بڵاوکراوەتەوەو لەناوەڕۆکیدا هاندانێکی پڕلەڕقوکینەی تیایە.

لەبەیاننامەکەدا هاتووە کەهەموو توانای شیعەکانو (اهل البیت) بخەنەکار بۆئەوەی تەنها خۆیانو دۆستە راستەقینەکانیان بەشداری هەڵبژاردن بکەن. بەهەموو شێوەیەکیش هەوڵبدەن هیچ لایەکی تر بەشداری راپرسیو هەڵبژاردن نەکا. دەشڵێین: پڕوپاگەندە بڵاوبکەنەوە کەهەر کەسێک بەشداری هەڵبژاردن بکات (مقاومە) لەناوی دەبا، هانی لایەنگرانیشیان دەدەن کە بەهەر ناوێکەوە بێ، بەعسی، تەکفیریو (مقاومە) بڵاوبکرێتەوە بۆئەوەی جگە لەشیعە، هیچ لایەکی تر نەوێرێ بەشداری راپرسیو هەڵبژاردن بکا. چونکە، وەکو لەبەیاننامەکەدا هاتووە، دەڵێن: جگە لەشیعە.. هەر لایەکی دیکە دەربچن، دەبنە دۆستی کوردو بەهەموشیان مەترسی لەسەر لایەنگرانی (اهل البیت) و شیعە دروست دەکەن.■

شەڕێک لەنێوان PKK و پاسداران

ماوەیەکە .. PKK و پاسدارانی ئێران کێشە کەوتۆتە نێوانیانو ناوبەناویش، شەڕو پێکدادان لەسنورەکاندا رووەدا لەنێوانیان دا.

لەو ماوەیەدا، لەناوچەی (سیدەکان) بەڕێکەوت پاسداری ئێران کەوتونەتە بۆسەی (PKK) و سەرەنجامی پێکدادانی نێوانیان، چوار پاسداری ئێرانی دەکوژرێنو چواریشیان بەدیل دەگیرێ. هەروا چوار گەریلاش دەکوژرێن، دوا بەدوای ئەو رووداوە، ئێران شەڕگەکەو دەوروبەری تۆپ باران کردووەو چەند رۆژێکیش ئەم دۆخە بەردەوام بووە.■

بەرەی تورکمانیو خۆفرۆشەکانی پارتە کوردیەکان!!

لەو ماویەدا، بەرپرسی پەیوەندیەکانی بەرەی تورکمانی لەشاری (کفری)دالەگەڵ کادیرە بڕوا پێکراوەکانیان کۆبۆتەوەو باسی ئەوەی بۆ کردون کەوا:

- بەرەی تورکمانیو پارتە تورکمانیەکانیان لەخۆفرۆشانی پارتە کوردیەکان پاک کردۆتەوە.

- ئیتر کاتی هاتووە تورکمانە رەسەنەکان رێک بخەنو بیروباوەڕیان بۆ مافەکانی تورکمان پتەوبکەن، دوور لەبەرژەوەندی پارەوپلە.

- لەو ماوەیەدا پۆلێک کادری نوێی پەروەردە کراویان لەتورکیاوە دەگەرێتەوە کەدەتوانن کاری حزبە تورکمانەکان بەهێز بکەنو بڕوانامەی بەرزیش وەردەگرن. بەرپرسی ناوبراو، بەرقو کینەوە باسی کوردو حزبە سیاسیەکانی کردووە.■

لەدەزگای شەهیدان (٤٥) ملیۆن دینار دزراوە

لەسەر داوای لێپرسراوی دەزگای شەهیدان (شۆڕش ئیسماعیل)، دوو فەرمانبەری دەزگای شەهیدان (ه.یا.ع)و (ف. ص) لەهەفتەی رابردوودا لەسەر نەمانی (٤٥) ملیۆن دینار لەقاسەی دەزگای شەهیدان، لەئاسایشی سلێمانیدا گیراونو دراونەتە دادگا. لێکۆڵینەوە لەگەڵ تۆمەتبار کراوەکان بەردەوامەو دەرکەوتووە کەهەردوو تۆمەتبارکراوەکان بەرپرسیارن لەنەمانی ئەو بڕە پارەیە. چاودێر هەر لەبەرپرسی دەزگای شەهیدانەوە ئاگادارە کەچەند کەسێکی تر لەسەر هەمان کێشە دەدرێنە دادگا.■

بەرەی تورکمانی؛ هەڵوێستی ناکۆک لەسەر فیدراڵو دەستور

لەهەفتەی رابردودا سەرۆکی بەرەی تورکمانی، لەیەکەمین خیتابی نەتەوەیی خۆیدا، سەرەڕای رەخنەلێگرتنی دەستوروکەموکوڕیەکانی دەربارەی تورکمان، داوای کرد لەراپرسیدا تورکمان بەشداری بکەنو دەنگ بدەنە دەستورەکە. بەڵام لەم هەفتەیەدا، هەمان بەرەی تورکمانی رۆژی (٢٠٠٥/٩/٦) بەیاننامەیەکیان لەئاژانسەکانا بڵاوکردۆتەوەو تیایدا رەخنەی توند لەرەشنوسی دەستورەکە دەگرنو داوا دەکەن گۆرڕانکاری زۆری بەسەردا بێ، گوایە ئینجا پەسەندی دەکەن. ئەگینا رەتی دەکەنەوە.

پەیوەندی لەگەڵ هەمان کێشە، بەرەی تورکمانی هەمیشە دژی فیدراڵ هەڵوێستی دەربڕیوە. بەڵام ماوەیەکە، دوای ئەوەی دڵنیابوون کەمادەی (٥٨) لەکەرکوکدا هەر جێبەجێ دەکرێ، کەوتونەتە هەوڵی ئەوەی پارێزگای کەرکوک وەکو فیدراڵێکی تایبەتی حسابی بۆ بکرێتو نەخرێتەوە سەر کوردستان، لەسەر تێکڕای ئەم بابەتە لەلاپەڕە (٢)دا لێکدانەوە هەیە.■

عیزەت دوری نەگەیشتۆتە سوریاو لەسوریاوە دەرمانی بۆ هاتووە

لەکۆتایی مانگی ئابدا (عیزەت دوری) جێگری سەدامی لێخراو، باری تەندروستی زۆر خراپ بووەو چاری نەماوە، هەوڵی داوە لەرێگەی موسڵەوە بگەیەنرێتە سوریا. بەڵام چەند جارێک هەوڵەکەی شکستی خواردووەو گەڕاوەتەوە. سەرەنجام لایەنێکی موخابەراتی سوریا کەسەرپەرشتی تیرۆریستانو کۆنەبەعسییە هەڵهاتووەکان دەکەنو رازی بوون عیزەت دوری بگەیەندرێتە سوریا بۆ چارەسەر، دوای هەوڵێکی زۆر، لەترسی ئەوەی هەوڵەکانی گەیاندنی دوری ئاشکرا بێت، ناچاربوون خۆیان دەرمانی پێویستیان گەیاندۆتە عیزەت دوری. هەواڵە تایبەتیەکان وا دەگەیەنن کەدوری هێشتا باری تەندروستی خراپەو جاری واش هەیە دەگاتە حاڵەتی گیانەڵڵا.■

■ (١١)ی سپتەمبەرو ئۆباڵی رۆژئاوا

مەلا بەختیار

■ بەرەی تورکمانی بادان بەلای فیدراڵو لادان لەدەستور

سەرکەوت عەبدوڵڵا

لێکدانەوەی هەواڵ - ل (٢)

بەسەرهاتی کچێکی لەش فرۆش

ئامادەکردنی: ک

ڕیپۆرتاژ - ل (٧)

هەڵسەنگاندنی دەستور لەدیدی پارێزەرانەوە

رەخنەو دیالۆگ - ل (٨-٩)

ئادەم حەنین کە بەرد دەهێنێتە گۆ

تێڕوانینی / حەمە هاشم

هونەر - ل (١٢)

هەواڵو مەترسی

■ تەقینەوەیەکی تر لەدژی ویفاقی دیموکراتی

کاتژمێر ٨ی سەر لەبەیانی رۆژی ١٠ی ئەم مانگە لەگوندێکی ناحیەی راجۆی قەزای عەفرینی کوردستانی سوریا، شاعیرو روناکبیری کورد (نەدیم یوسف) روبەروی هەڵێکی تیرۆریستی بوەوە. نەدیم یوسف ئەندامی کۆردیناسیۆنی ویفاقی دیموکراتی کوردییە. مۆتۆڕەکەیان مینرێژ کردبوو، لەکاتی هەڵکردنیدا پێیدا دەتەقیچەوەو دواتر بەبرینداری دەیگوێزنەوە بۆ نەخۆشخانەی ئاوارتەی حەلەب. ویفاقی دیموکراتی، P.K.K بەبکەری ئەم کارە دەزانێت، چەند هەفتەی پێشوش کامەران حەمزە مەحەمەد، ئەندامی ویفاق لە لایەن P.K.Kوە کوژرا.■

■ تورکمانەکانی داقوق، کنەی ئاژاوە دەکەن

رۆژی ٩ی ئەم مانگە، چەند ئوتومبیلێکیان بۆ مەراسیمی گواستنەوەی بوک و زاوا، رێکخستووە، کەبەنێو شارۆچکەی داقوقدا دەگەڕان، چەند دەستریژێکی زۆریان بەسەر بەڕێوەبەرایەتی پۆلیس و هێزی (I.N.G) داقوقدا کرد، بەڵام هەردوولا هیچ هەڵوێستێکیان نەنواند.■

■ لەناوچەی (ربیعە)دا حەشیشە دەچێندرێت

لەناوچەی (ربیعە)ی سەر بەپارێزگای موسڵو لەسەر سنوری سوریا، جۆرە روەکێک لەسەر روبەری دەیان دۆنمدا چێنراوە. نمونەیان لەو روەکە بۆ فەحس ناردووەو دەرکەوتووە کە حەشیشەیە. ئەمەش گومانی لێدەکرێت کەدەستی موخابەراتی ناوچەکەی تیابێت بۆ بڵاوکردنەوەی حەشیشە لەو ناوچەیەو عێراقو کوردستاندا. هەروەکو چۆن ئێستا لەئێرانەوە حەشیشەو مادەی بێهۆشکەرێکی زۆر بۆکوردستانو باشوری عێراق دەنێردرێت.■

(١١)ی سپتەمبەرو ئۆباڵی ڕۆژئاوا

مەلا بەختیار

کەمن.. ئەو ڕوداوانەی دەتوانن جیهان بهەژێنن. لەمێژوودا ڕوداو زۆرن و زۆربەیان ساڵانە سەر هەڵدەدەن و لەبازنەیەکی تەسکدا دەمێننەوە. بەڵام ناوبەناو، لەمولەو وڵات و ناوچەدا، ڕوداوێک چەشنی بومەلەرزە، گۆی زەوی دەلەرزێنێت. بۆ نمونە: شۆڕشی دیموکراسی بریتانیاو ئەمریکا زۆر گەورە بوون، بەڵام بەئەندازەی شۆڕشی فەرەنسا کاریگەرییان لەسەر خەباتی دیموکراسی جیهان نەبوو. هیچ شۆڕشێکیش بەئەندازەی شۆڕشی ئۆکتۆبەری ڕوسیا جیهانی نەهەژاند، هەر بۆیە (جۆن رید) کتێبی (دە ڕۆژێک کەدونیای هەژاند)ی لەسەر نوسی. دوابەدوای ئەو شۆڕشانەش، شۆڕشی ڕزگاری چین، زۆر گەورە بوو، ملیۆنەها قوربانیشیان دژی ژاپۆن و دەسەڵاتی کۆمینتانگ دا، بەڵام هاوزەمان، شۆڕشە مەدەنیخوازەکەی (گاندی) لەهیندستان، کەلەباتی پێکەوەنانی سوپای ملیۆن چەکدار، بەئامێری تەون چنین، هیندستان و جیهانی هەژاند، بەقوربانیەکی کەمتریش، وڵاتەکەی ڕزگارکرد. لەدوای جەنگی یەکەم و دووەمی جیهانیشەوە، بیروبۆچون زۆر بوون کەجارێکی تر، ببڕای ببڕ جەنگێکی لەو چەشنانە لەجیهاندا بەرپا نابنەوە؛ وەکو پرنسیپ، ڕاستە کوت و مت جەنگی جیهانی بەرپا نەبوون، بەڵام جەنگی سارد، کەلە ڕواڵەتدا ساردو لەناوەڕۆکدا گەرم بوو، کەمتر لەهەردوو جەنگە جیهانیەکە جیهانیان دوچاری کارەسات و لێقەومان و زیان نەکرد.

دوای جەنگی ساردو ساردبونەوەی ئەندێشەی

ئایە.. ڕۆژئاواو خودی ئەمریکا، لەم کارەساتەدا بەراستی هەژاون و هەژانەکەش، ئایە بەراستی وای لێکردوون سیاسەتی هەڵەی مێژوویی خۆیان لەڕۆژهەڵاتداو بەرامبەر کۆمەڵ و گەلانی دیکەی بێبەش لەمافە دیموکراسیەکان، لێک بدەنەوەو هەڵەکانیان لەسەدەی ڕابردوودا دەست نیشان بکەن؟

شەڕەنگێزی جیهانی، دیسان، باوەری ئەوتۆ پەیدابوون کەجەنگ، بەئاراستەی جیهانی، کەجیهان بخاتەوە مەترسیەوە، جارێکی دیکە بەرۆکی ئاشتی جیهان دانادڕێت. جگەلە (ساموائیل هینتگتون) کەپێشبینی جەنگی شارستانیەکانی لەدوای جەنگی سارەوە کرد، خۆشخەیاڵی فەلسەفەی لیبراڵزمی جیهانی، باو بوو. بەڵام ئەمجارەش، مێژوو، ڕوداوی دیکەی ڕاچڵەکاندنی ئەو خەونەی هەبوو. ئەویش ڕوداوی تیرۆرو تیرۆریزم. کەبەستراتیژێکی شەڕەنگێزی دابەزییە مەیدانی جەنگ، پێشتر خەیاڵی هیچ پسپۆڕێک و دەزگایەکی لێکۆڵینەوە بۆی نەچووبوو. بەڵام کاتێک بورجەکانی بازرگانی ئەمریکاو پەنتاگۆنی بەئەلکترۆن چاودێرکراو، لەسەعات و نیوێکدا داغان کران، هەنگینێ نەک موخابەراتی ئەمریکا، بەڵکو جیهانیش لەگەڵیاندا لەخەمی بەرقەراری ئاسایشی ئەمریکاو جیهان ڕاچڵەکین. تیرۆریزم.. ساڵەها بوو ژێلەمۆ ئاسا لەژێر خۆڵەمێشی سیستەمی نوێی جیهان خۆیان مەڵاس دابوو. ناوبەناو لێرەو لەوێ تاوانێکیان ئەنجام دەدا. بەڵام نەدەزانرا کەتنی گەورەیان پێ ئەنجام دەدرێ، هەتا لە (١١)ی سپتەمبەردا، کەتنێکی گەورەی چاوەڕوان نەکراویان ئەنجامدا. کە هەموو وڵاتانی جیهانیان ناچار کرد بەحساباتی ئاسایشی خۆیاندا بچێتەوە. بەتایبەتی ئەمریکا. بەڵکو ئەمریکا دوچاری جەنگی جیهانی، بەناوەڕۆک و شێوەو شێوازی نوێ کرایەوە.

ئەگەر جەنگەکانی یەکەم و دووەمی جیهان، بەرژەوەندیەکانی سەرمایەداری و مۆنۆپۆلەکان ڕۆڵی کاریگەریان لەبەرپاکردنیان هەبوو؛ ئەگەر لەجەنگی سارددا، دوو جەمسەری سەرمایەداری و گوایە سۆسیالیستی ڕۆڵیان هەبووبێت.. ئەدی جەنگی تیرۆریزم چی ڕۆڵی هەیە؟ گەر وابزانرێت تەنهاو تەنها ئیسلام و مەسەلەی ڕۆحی و بەهەشت و دۆزەخ، ڕۆڵیان هەبووە، ئەمەیان هەڵەیەکی گەورەیەو ئەم هەڵەیە، بێگومان زەمینە بۆ کارەساتی دیکەش خۆش دەکات. کەوابێت.. با قسەی حسابی لەسەر هۆیە ڕاستەقینەکانی کارەساتەکە زیاتر بکرێت. بەڵکو وەکو درێژەدانی ئەو بۆچونە زانستیانەی کراوون لەسەر کارەساتەکە، هەتا دێت، لێکدانەوەی زانستی لەئەدەبیاتی سیاسی کوردستانیشدا، جێگەی لێکدانەوەی لاوەکی بگرێتەوە. چونکە، هێشتا ئەدەبیاتی سیاسی کوردستان، تەنانەت لەسەر ڕوداوێکی گەورەی ئاواش، زۆرتر ئەدەبیاتی حزبایەتی زاڵە بەسەریا. نەک ئەدەبیاتی بابەتی. بۆئەوەی کەمێک لەبۆچونی حزبایەتی دورکەوینەوە، با دوور لەو پەیوەندییە باشەی لەنێوان ئەمریکاو هێزە سیاسیەکانی کوردستان هەیە، بیرورا لەسەر ڕەگ و ڕیشەی پێشینەی تیرۆر دەربڕین، لێرەشەوە با قسەیەک لەسەر خودی ڕۆژئاواو ئەمریکا، لەیادی کارەساتەکەدا بکەین.

ئایە.. ڕۆژئاواو خودی ئەمریکا، لەم کارەساتەدا بەراستی هەژاون و هەژانەکەش، ئایە بەراستی وای لێکردوون سیاسەتی هەڵەی مێژوویی خۆیان لەڕۆژهەڵاتداو بەرامبەر کۆمەڵ و گەلانی دیکەی بێبەش لەمافە دیموکراسیەکان، لێک بدەنەوەو هەڵەکانیان لەسەدەی ڕابردوودا دەست نیشان بکەن؟ ئەگەر ڕوداوەکان شایەت بن، دەبێت لەوەڵامدا بڵێین: نەخێر ڕۆژئاواو ئەمریکای لەسپتەمبەردا لێقەوماو، بەخۆیاندا نەچونەتەوەو دەرس و پەندی پێویستیان لەهەڵەکانیان بەرامبەر کۆمەڵە هەژارو دواکەوتوەکان و گەلانی ستەملێکراو، وەرنەگرتووە. باشترین نمونەش ئەوەیەکە:

- لەجەنگی یەکەمدا.. کاتێک بەرژەوەندی کۆلۆنیالیستیان خواستی، بێ سێ و دوو جەنگی جیهانیان دژی ئیمپراتۆریەتی عوسمانی بەرپا کردو سەریش کەوتن بەسەریا.

- لەجەنگی دووەمدا.. کەبەرژەوەندیەکانی ڕۆژئاواو ئەمریکا لەلایەن نازی و فاشیەکانەوە، کەوتە بەر مەترسی، دەست بەجێ جەنگی جیهانیان بەرپاکردەوەو دەیان ملیۆن کەسیان کردەوە قوربانی سەرکەوتن، هەتا ڕادەی بێ وادەی بەکارهێنانی چەکی ئەتۆمیش.

- لەجەنگی ساردیشدا.. مەسروفاتی کێبەرکێی بەرژەوەندیەکانی جەنگی سارد، بۆ هەردوو جەمسەری سەرمایەداری و (سۆسیالیستی!!) لەمەسروفاتی هیچ یەکێک لەجەنگە جیهانیەکانی پێشوو کەمتر نەبوو. ئەمە جگەلە قوربانیەکان، لەهەر سێ جەنگەکاندا، ڕۆژئاوا بەرژەوەندییان چۆنی خواستبێت، سڵیان لەجەنگ و قوربانی و ماڵوێرانی و.. زویر کردنی حکومەت و دەوڵەتان نەکردەوە.

کەچی.. لەم جەنگەی دژە تیرۆردا، ڕۆژئاوا ئامادە نییە یەک لەسەر هەزاری ئەو بڕیارانەش دژی لایەنە مەترسیدارەکانی سەر بەرژەوەندیەکانی ڕەچاو بکات، کەلە جەنگەکانی دیکەدا بەئاسانی جەنگی دژیان بەرپا دەکرد؛ سنوری خاکی وڵاتانی دەبەزاند؛ ملیۆنەها کەسی دەکوشت و بەکوشت دەدا.. هەمووشی لەپێناوی بەزاندنی دوژمنەکانی و سەرخستنی بەرژەوەندیەکانی. لەجەنگی دژە تیرۆریشدا.. دوژمن هەیەو بەرژەوەندیش هەیە. دوژمن هەن دیارن. هەشن نادیارن. لەبەرامبەر دوژمنە نادیارەکاندا، کەتیرۆریستەکانن، جەنگ بەرپا کراوە. بەڵام لەبەرامبەر دوژمنە دیارو دەوڵەتانی پەنای تیرۆردا، ئەمریکا تەنها فشاری سیاسی ڕاگەیاندووەو باقی وڵاتانی ڕۆژئاواش، خۆپارێزو لەناو خۆشیاندا، زیاتر بەرژەوەندییە تایبەتیەکان و قەرزە نەدراوەکانیان لەبەرچاو دەگرن. ئەمە جگەلەوەی ڕۆژئاوا، ڕادیکاڵ نین لەگۆڕینی ژینگەی بوژاندنەوەی سەلەفیەت و تیرۆریزم، کەبەشێکی ئەو ژینگەیە پەیوەندی بەوهەڵەزەقانەوە هەیەکەڕۆژئاوا لەسەدەی ڕابردوودا بەرامبەر بەگەلان و خەڵکی هەژاری ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست ئەنجامی داوون.

وادیارە.. هۆی ئابوری ئەم سیاسەتە نارادیکاڵەی ڕۆژئاوا لەڕۆژهەڵاتدا، لەبنچینەدا دەگەڕێتەوە بۆ ئەوە کەلەجەنگەکانی ڕابردوودا، ڕاستەوخۆ بەرژەوەندی ئابوری سەرمایەداری دەکەوتە بەر مەترسیەوە، بۆیە دەست بەجێ بۆ پاراستنی بەرژەوەندیەکانیان جەنگیان بەرپا دەکرد. بەڵام ئێستاو لەجەنگی دژە تیرۆردا، ڕاستەوخۆ بەرژەوەندییە ئابوریەکانی ڕۆژئاوا مەترسی بنچینەییان لەسەر نییە. بەڵکو لەئایندەیەکی دورتر ئەگەر کێشەکان چارەسەر نەکرێن ئەو مەترسیەیان هەیە. بۆیە جاران ڕادیکاڵ و ئێستاش خۆپارێزن. وادیارە ڕۆژئاوا ئۆباڵی خۆی لەم کێشانە باش دەزانێت، بۆیە دەیانەوێت بە شێنەیی کێشەکان چارەسەر بکەن و هەتا بتوانن کەمتر فشار بەکاردێنن، بەتایبەتی بەرامبەر بەو حکومەتانەی لەجەنگی یەکەم و دووەمدا دەستنێژی خۆیان بوون و هەر ئەو حکومەتانەش بوون، دۆخێکی سیاسی و بارێکی کۆمەڵایەتی ئەوتۆیان لەڕۆژهەڵاتدا خوڵقاندووە، سەرەنجام، کاتێک جەنگی سارد نامێنێت و بۆشاییەکی گەورە دروست دەبێت، لەڕۆژهەڵات و دەوڵەتانی ئیسلامی ئاسیای مەرکەزیدا، ئەو بارودۆخە ئیسلامگەراو تیرۆریزم بەرهەم دێنێت. هەم ئیسلامگەراکەو هەم تیرۆریزمەکەش، دژی بەرژەوەندییە باڵاکانی ڕۆژئاوایە، بەڵام لەبەرئەوەی ڕۆژئاوا خۆیان دەستیان هەبووە لەم بارودۆخە، بۆیە، ڕادیکاڵ نین لەدەستکاری کردنی ئەو حکومەتانەی دەستنێژی خۆیانن و هەزاران کەین و بەینیشیان، دژی گەلان و ئازادیخوازان، لەسەدەی ڕابردوودا لەگەڵیاندا هەیە. ئەم خۆپارێزییەی ئەمریکاو ڕۆژئاوا بەرامبەر بەحکومەتە دژ بە دیموکرات و دوژمن بەئازادیەکان، لەجەنگی دژە تیرۆردا، هۆیەکەی بۆ ئەو ئۆباڵە سیاسی و کۆمەڵایەتییە دەگەڕێتەوە کەڕۆژئاوا لەڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا لەڕابردوودا تەحەمولی دەکات.

ئەزمونی ئەفغانستان و عێراقیش.. دەری دەخەن کەسیاسەتی ڕۆژئاوا، بەتایبەتی ئەمریکا، هەڵەی جۆراوجۆری تیایەو هەڵەکانیش تیرۆریستان دەیانقۆزنەوە. هەربۆیە، لەباتی ئەوەی لەو چوار ساڵەدا، تیرۆریزم بەرەو تیاچون بڕۆن، هێشتا ئامازەکان وا ناگەیەنن تیرۆریستان بەشێوەیەکی ئەوتۆ لاواز کرابن، مەترسییان کەمتر بوبێت

ئەزمونی ئەفغانستان و عێراقیش.. دەری دەخەن کەسیاسەتی ڕۆژئاوا، بەتایبەتی ئەمریکا، هەڵەی جۆراوجۆری تیایەو هەڵەکانیش تیرۆریستان دەیانقۆزنەوە. هەربۆیە، لەباتی ئەوەی لەو چوارساڵەدا، تیرۆریزم بەرەو تیاچون بڕۆن، هێشتا ئاماژەکان وا ناگەیەنن تیرۆریستان بەشێوەیەکی ئەوتۆ لاواز کرابن، مەترسییان کەمتر بوبێت. هەموو چەشنە درەنگ چارەسەر کردنی کێشە سیاسی و کۆمەڵایەتیەکان، یان دواخستنیان، بێگومان ڕوپێوی چالاکی تیرۆر، بەفراوانی لەناوکۆمەڵە ئیسلامیەکاندا دەهێڵێتەوە. لایەنی کەم لەناو بواری پەروەردەو لەکلتورو نەریتی کۆمەڵایەتی خەڵکدا. چونکە تیرۆر.. زیاتر لەبوارە فکری و فەلسەفیەکانی دیکە، سەرەتا، لەئەندێشە میتافیزیکی و ڕۆحیەکانەوە دەست پێدەکات، ئینجا دەگوازرێتەوە بۆ تیرۆر کردنی جەستەو هێزە ئازادیخوازەکان. هەتا کێشەی چارەسەر نەکراوی گەلان و هەژارییش لەناو کۆمەڵە دواکەوتوەکانی ئیسلامیدا وەمێنێ، بێگومان گەڕانەوە بۆ ڕۆح و قبوڵکردنی ئەندێشەی تیرۆر لەو مەترسیانەیە، هەمیشە هەڕەشە لەدونیای دیموکراسی و ئاسودەیی دەکا. ئەگەر بارودۆخیش وا بمێنێتەوە، هەڵبەتە، هەلومەرجێکی ئابوری و سیاسی و کۆمەڵایەتی ئەوتۆ دێنە ئاراوە، کەڕاستەوخۆ بەرژەوەندیەکانی ئابوری جیهانگیریش، وەکو نیوەی یەکەمی سەدەی بیستەم بکەونەوە بەر هەڕەشەی قەیرانی قوڵ و تێکچونی دۆخی سیاسی و کۆمەڵایەتی.. لەڕۆژئاوای دیموکراسیدا!!■

بەرەی تورکمانی بادان بەلای فیدراڵ و لادان لەدەستور

سەرکەوت عەبدوڵڵا

بەرەی تورکمانی.. جگەلەوەی مێژوویەکی سیاسی شانازی پێوەکراوی لەڕابردووی خەباتدا نییە؛ ئەم بەرەیە، دروستکراوی هەلومەرجی دوای ڕاپەڕین و سەرکەوتنی فیدراڵی کوردستانە، جگەلەم مێژووە کەهەتا ئێستا مۆمێکی کزی سیاسیشیان لە ڕۆژگارە تاریکەکانی خەباتدا هەڵنەکردووە، بەرەی تورکمانی، لەباتی ئەوەی هەوڵ بدات، ببێتە هێزێکی هێمن و بەرە بەرە، دەستکەوت بۆ تورکمان بەدی بێنێت، بەڵام مەخابن، بەرەی تورکمانی، لەبەر ئەوەی جڵەوی سیاسییان بەدەست خۆیان نییە، نەک کارێکی ئەوتۆیان نەکردووە دەستکەوت بەدی بێنن، بەڵکو سەریان لەخۆشیان و ئەو خەڵکەش تێکداوە کەلەدەوریان ئاڵاوە. وەرزێک لەمێژووی ئەم بەرەیە نابینی بیروبۆچونی ئەوتۆیان دەربڕیبێت کێشەیەک لەکێشەکان چارەسەر بکەن. بەڵکو هەر ئاژاوەیان ناوەتەوەو هەر سەریان لەخەڵک تێکداوە.

لەکۆنگرەکانی ئۆپۆزیسیۆنی عێراقیدا، کوێراییان دابهاتایەو ناوی کوردستان و فیدراڵیان نەبیستایە. هەرچەندیشیان دەکردو دەکۆشا، کەس گوێی لەتێزی بێ پێزی دژایەتی کردنی فیدراڵیەتی کوردستان، لێ نەدەگرتن. کاتێک باسی کەرکوک و ناسنامەی کوردستانیەتەکەشی دەکرا، قوشقی دەبون و دیسان هیچیشیان پێ نەدەکرا.

لەدوای ڕوخاندنی ڕژێمی عێراقیشەوە، بەرەی تورکمانی پڕوپاگەندەیەکی زۆریان دەکردو خۆیان لەقەبارەی ڕاستەقینەیان گەورەتر دەنواندو پێیان وابوو، لەکوردو عەرەب زیاتر دەنگیان هەیە. بەڵام هەڵبژاردن ئاشکرای کردن کەچەندن.

ڕۆژێ لەڕۆژان.. دانیان بەفیدراڵدا نەناوە. هەمیشە دژی بوون. لەهەڵبژاردنی پەرلەمانی کوردستانیشەوە پێیان گوتراوە کە ژمارەیەک کورسیتان دەدرێتێ و لەحکومەتیشدا بەشداربن. لەبەر ئەوەی جڵەویان بەدەستی خۆیان نەبووە، ڕازی نەبوون. لەدوای ڕوخانی سەدامیشەوە، هەر زووکەوتنە دۆستایەتی کردنی تەعریب و ئەوانەی دژی گەلی کوردستان و کوردستانیەتی کەرکوکن. ئەوەی لەدەستیشیان هاتبێت بۆ ناو زڕاندنی کورد، کردویانە. هەموو هەوڵێکیان دا کەرکوک بکەوێتە دەستی خۆیان، پێیان نەکرا. نەپارێزگارو نەسەرۆکی ئەنجومەنی پارێزگایان دەست نەکەوت. جارجارە ئاژاوە لەناو ئەنجومەنەکەدا دەنێنەوە، بەڵام وەکو بڵقی سەر ئاو ئاژاوەکەیان دەتەقێتەوە.

بەشداری نوسینی دەستوریان کرد. بەڵام بەهەمان ڕەوت و ئەقڵیەتی جاران. فیدراڵیان قبوڵ نەدەکردو جێبەجێ کردنی مادەی (٥٨)یشیان ڕەت دەکردەوە. بێگومان کاریگەرییان هێندە کەم بوو، لەناو لیژنەی دەستوریدا هەر گوێشیان لێ نەدەگیرا. دوای ئەوەی فیدراڵ، تەنانەت لەلایەن سوننیگەراکانیشەوە پەسەند کراو مادەی (٥٨)یش خرایە ناو دەستورەوە. لەدوای پەسەندکردنی ئەم بڕیارانەشەوە، بەرەی تورکمانی ئیتر شەرعیەتی دژایەتی کردنی ڕاستەوخۆی فیدراڵیەتی کوردستان و جێبەجێ کردنی مادەی (٥٨)یان نەماوە. بۆیە، ماوەیەکە بایان داوەتەوەو ئێستا زوڕنایەکی دیکە دەژەنن. ئەویش ئەوەیەکە:

- کەرکوکیش بکرێتە پارێزگایەکی فیدراڵی و نەشخرێتە سەر کوردستان.

- مادەی (٥٨) هەمەلایەنە جێبەجێ بکرێت و تەنها کێشەی کورد لەبەرچاو نەگیرێت.

- جار جارەش دەڵێن: یان هەموو عێراق فیدراڵ بێت، یان نابێت تەنها لەکوردستاندا فیدراڵ هەبێت.

ئەم بۆچونانەی بەرەی تورکمانی، بۆچونی ناچارییە، سەراپاش جیاوازە لەتەک بۆچونەکانی لەمەوبەریان. لێکدانەوەی ئەم هەڵوێستە ناکۆکانە.. دەریدەخەن کەوا بەرەی تورکمانی، نەستراتیژی هەیەو نەپرنسیپی هەیەو نەهێزێکی سەربەخۆیە. ئەگینا، چۆن دەیانتوانی ئاوا بەئاسانی سیاسەتی لادان و بادان بگرنەبەر. ماوەیەک بەوشەی فیدراڵ شێتگیر دەبون و ئێستا قبوڵیانە. دەستور قبوڵ دەکەن و دوای ماوەیەک دەڵێن: دوای ئەوەی لەدەستورەکەمان کۆڵیوەتەوە بۆمان دەرکەوتووە مەترسی لەسەر تورکمان و عێراق هەیە، بۆیە هەتا بەپێی پێشنیازو ڕەخنەکانی ئێمە هەموار نەکرێت، دەستور قبوڵ ناکەین.

ئەم سیاسەتەی بەرەی تورکمانی لەسەر دەستورو فیدراڵ و مادەی (٥٨) ڕەنگدانەوەی هەمان سیاسەتی تورکیاو هەندێک وڵاتی ناوچەکەو عەرەبییە، کەهەرچیەکیان پێ بکرێت درێغی ناکەن لەدژایەتی کردنی پرۆسەی دیموکراسی عێراق و مافی چارەی خۆنوسینی گەلی کوردستان.. خەیاڵیان خاوە، چونکە لەدوا سەرەنجامدا.. دەوڵەتان دەتوانن بەرژەوەندیەکانی خۆیان لەگەڵ سەرخستنی عێراقی دیموکراتی فیدراڵدا بگونجێنن. بەڵام بەرەی تورکمانی، ئاکامی ئەم سیاسەتە ناکۆک و هەڵوێست سەر لێشێواوییە، دڵنیاین، باجەکەی بەتێک و پێک شکانیان دەدەن و دەیان بینیتەوە چۆن چۆنی دەکەونەوە وێزەی یەکترو ڕسواییەکانی ناو خۆیان دەخەنەوە ڕوو!■

دەوڵەتان دەتوانن بەرژەوەندیەکانی خۆیان لەگەڵ سەرخستنی عێراقی دیموکراتی فیدراڵدا بگونجێنن. بەڵام بەرەی تورکمانی، ئاکامی ئەم سیاسەتە ناکۆک و هەڵوێست سەر لێشێواوییە، دڵنیاین، باجەکەی بەتێک و پێک شکانیان دەدەن و دەیان بینیتەوە چۆن چۆنی دەکەونەوە وێزەی یەکترو ڕسواییەکانی ناو خۆیان دەخەنەوە ڕوو!

کورتیلە باس

ئۆردوگان.. یاری بە هاوکێشەکان دەکات

ئەوتەی حکومەتی بەناو ئیسلامگەرای ئۆردوگان هەڵبژاردنیان بردۆتەوە، هەتا ئێستا ئەم حکومەتە زۆر کار لەمەیدانی ئۆروپاو ئیسرائیل و دۆستانی ئەمریکا دەکات. زۆر کەمیش کاری بەدەوڵەتانی ئیسلامی هەیە. دەست بەجێ دوای دەرچونیان، ئۆردوگان و.. وەزیری دەرەوەی تورکیا سەردانی ڕۆژئاواو ئەمریکایان کردو دەیانویست گەرەنتی بدەنە ڕۆژئاوا بەڵکو لەیەکێتی ئۆروپا تورکیا وەربگیرێت. بەو شێوەیەی دەیانویست، تورکیا بۆی نەچووەسەر؛ بەڵام دەرگایەکی باشی گفتوگۆیان لە یەکێتی ئۆروپادا کردەوە. لەوساشەوە، هەر لەسەر ئەم سیاسەتە بەردەوامن و ئەم سیاسەتەش پێچەوانەی سیاسەتی نەجم ئەربەکانی کۆنە ڕابەری ئۆردوگان بوو، کەئەو هەر دەورو خولی وڵاتانی ئیسلامی دەدا.

ئێستا.. جگەلە پەیوەندی باشی ئیسرائیل و تورکیا، تورکیا لەهەوڵدایە نێوان پاکستان و ئیسرائیلیش خۆش بکات. ئەمەش، هەم ڕازی کردنی ئەمریکایەو هەم بۆ ڕازی کردنی ئیسرائیلە. ئەگەر ئەم بڕیارە بۆ تورکیا بچێتە سەرو پەیوەندی پتەو لەنێوان ئیسرائیل - تورکیا - پاکستان دروست بێت، بێگومان بۆ ئەمریکاش زۆر گرنگ دەبێت و دەشبێتە مایەی ئەوەی مەیدانێکی فراوان بۆ ڕیشەکێش کردنی تیرۆر برەخسێت. بەڵام لەڕوویەکی دیکەوە، ڕەنگە بۆ پەیوەندی تورکیاو یەکێتی ئۆروپا باش نەبێت. زیان بەخشیش بێت بۆ کێشەی کورد، بەتایبەتی دژی (p.k.k)■

وشیار زێباری: سوریا هاوکاریمان ناکات

وشیار زێباری.. وەزیری دەرەوەی عێراق و پاڵێوراوی لیستی هاوپەیمانی کوردستان، لەم ماوەیەی ڕابردوودا، کراوەتر قسە دەکات و خاڵ دەخاتە سەر چەند پیتێکی ئیقلیمی. ئەمە لەکاتێکدا وەزیرە عەرەب و شیعەکانی کابینەی د.جەعفەری، تەمومژاوی قسە دەکەن و بۆ دەوڵەتانی ئیقلیمیشی پینە دەکەن. لەدوا چاوپێکەوتنی زێباریدا لەگەڵ ڕۆژنامەی (القبس - مەشخەڵ) (٢٠٠٥/٩/٤) زێباری، وەکو چاوپێکەوتنی دوو هەفتە لەمەوبەری، باسی باری ئاسایشی سنورەکانی عێراق دەکات و سوریا دەخاتە ژێر فشاری دۆستایەتی. دەڵێت:

چەند جارێک بێ تاقەتی خۆمان لەسەر دزەکردنی تیرۆریستان لەسنورەوە دەربڕیوە، بۆ نمونە، لەبەر نەبوونی ئیرادەی سیاسی لەسوریا بۆ هاوکاری کردنی شیاوی ئاسایشمان بۆ ڕیشەکێش کردنی پاشماوەی بەعس کەلەسەر خاکی سوریا نیشتەجێن و ڕێگەگرتن لەدزەکردنی تیرۆریستان.

ئەم زەمانە، زمانی دیپلۆماتیکە چیکە تەحەمولی نەماوە مانۆڕو گفتی جێبەجێ نەکراوی سوریا نەماوە. پێشمان وایە جگەلەم زمانە، چارەیەکی دیکە لەگەڵ دەوڵەتانی پشتیوانی تیرۆر نییە. حاڵیش وا بڕوات، دەبێت بەرنامەیەکی سیاسی بڕیار لێدراوی حکومەتی عێراق بەرامبەر بەو هەڵوێستە دوژمنکاریەی سوریاو باقی دەوڵەتانی ئیقلیمی هەبێت.■

سەرۆکی میسر.. بەکەمترین دەنگی خەڵک هەڵبژێردرا!

یەکەمین جارە لەمیسری عروبەدا، چەند کەسێک وێراویانە بەرامبەر سەرەک کۆمار، خۆیان کاندید بکەن، ئەمەش، هەنگاوێکە بۆ پێشەوە. بەپڕوپاگەندەکان و هەڵەکەسەمای خەڵکەکە بێ، دەبوایە زۆربەی خەڵک بەشداری هەڵبژاردنەکە بکەن. بەڵام پێچەوانەی کەوتەوە.

ڕاستە سەرۆکی میسر لە (٨٨٪) دەنگی بەشدارانی هێناوە، بەڵام پرسیار ئەوەیە ڕێژەی بەشداران چەند بون؟ وەکو میسر خۆی بڵاوی کردەوە، ڕێژەی دەنگدەران لە (٢٣٪) ئەوانە بوون کەمافی بەشداریان لەهەڵبژادرنەکە هەبووە. ئەمەش کەمترین ڕێژەی دەنگدانە. سەلمێنەری ئەو ڕاستیەشە کەزۆرینەی خەڵکەکە کە دەکاتە (٧٧٪) دەنگەدەر، لەناخی خۆیاندا باوەڕیان بەهیچ کاندیدێک لەکاندیدەکان نەبووە. پڕوپاگەندەکانیش کاریگەری نەبووە لەسەریان. هەر ئەمەش هەستی خۆرسکی ڕای گشتی خەڵکەکەیە. خەڵکێک برسی و هەژار بێ. کەمترین خزمەت گوزاری پێشکەش کرابێ و خانوی نیشتەجێی نەبێ.. چی لەپڕوپاگەندەو قسەی زەردو سوری عروبەو فەلەستین بکا.. دوای ئەو هەموو تاقیکردنەوەش. بۆیە، سەرۆکی میسر، بەشەرعیەتێکی کەم حوکمڕانی دەکاتەوە!!■

پەژارەی هاووڵاتی

پواز

دەزگای شەهیدان‌و شوێنێکی نەشیاو!

ئەم نوسینەی کەئێستا دەیخوێنیتەوە، بەرهەمە، ئەم ئازادی دەربڕین‌و ئازادییەی لەهەموو رویەکەوە بەرهەمە، ئەم حکومەتەی ئێستا بەحکومەتی هەرێمی کوردستان ناودەبرێت بەرهەمە، ئەمەو بەرهەمگەلێکی تر، بێگومان بەرهەم، بەرهەمهێنەری هەیە، ئایە ئەوبەرهەمهێنەرانەکێن؟ هەموو ئەمانە لەلای ئێمە نزیکەی پانزە ساڵێکە زۆربون، چونکە پێشتر ژێر دەستەبووین بێگومان سەرچاوەی بەرهەمەکانی ئەمڕۆ، بەرهەمهێنەرەکەی شەهیدانن، بەخوێنی گەشیان ڕۆژی گەشیان بۆ بەرهەمهێناوین، جا لەبەرئەوە چەندی خزمەت بەکەسوکاری شەهیدان بکرێت کەمە هەروەها (پێشمەرگە)ش، کەپارێزەری هەموو دەستکەوتەکانمانن بەسەرومالمانەوە، ئەم نوسینەم بۆ ئەوە نییە کەئیتر بڵێم کەسوکاری شەهیدان دەبێت پێش هەموو کەسێک بن، یاخود بڵێم هیچ شتێکیان بۆ نەکراوە، نەخێر موچەیان بۆ دابینکراوە، زەویان پێدراوە، ڕێزیشیان لێگیراوە، بەڵام باکەسوکاری شەهیدان ڕێزدارتر بکرێن، چونکە هەموو قەرزاری شەهیدانین.

لەکاتی وەرگرتنی موچەی شەهیدانی ئەم مانگەدا، کەلەم چەند ڕۆژەی پێشودا درا، دایکی شەهیدێکم بینی کەموچەی وەرگرتبوو، گەرچی هەتا سەرەی هاتبوو هیلاک بوبو، بەڵام زۆر دڵخۆش بوو، لەکاتی بەجێهێشتنی دەزگای شەهیدان کەلەوێ موچەی کوڕە شەهیدەکەی وەرگرتبوو، سەیارەیەک لێیدا گومانی تیانەبوو کەپەلوپۆی شکا، بەڵام نازانم دوای ئەوەی گەیەندرایە نەخۆشخانە ماوە یان هەر بەموچەکەوە ڕۆحی فڕیوە بۆ لای شەهیدەکەی.

پرسیار لێرەدا ئەوەیە، باشە خۆ سەرۆکی دەزگای شەهیدان، چەند ساڵێک لەئەوروپا ژیاوەو لەشۆڕشیشدا پێشمەرگە بووەو چەندین هاوسەنگەری شەهید بوون، دەڵێم: ئایا، سەرۆکی دەزگا، ئەو شوێنە شیاوە بۆ دەزگاکەتان؟ ئایا ئێوە بیرتان لەوە کردوەتەوە کەشوێنێک دابینبکرێت بۆ کەسوکاری شەهیدان لەکاتی موچە وەرگرتندا تیایدا چاوەڕێ بکەن تا سەرەیان دێت، کە زۆربەیان پیرو پەککەوتەن؟، من خۆم هەر لەزستاندا بەو سەرماو کرێوەیە دیومە دایک‌و باوکی شەهیدان لەبەردەم دەرگای دەزگاکەتان چۆن هەڵلەرزیون، دڵنیام ڕۆحی کوڕەکانیان هەرگیز ئەوەیان قبوڵ نیە. ڕەنگە بیریشت لێکردبێتەوە یان داوات کردبێت شوێنێکی شیاوت بۆ دابین بکەن هەتا کارئاسانی بکرێت بۆ کەسوکاری شەهیدان، بەڵام بەچی دەچێت کەنەکراوە؟ بۆیە داواکارم لەسەرۆکی دەزگای شەهیدان، دڵسۆزانەترو پێشمەرگانە، قۆڵی لێهەڵماڵێت‌و وازنەهێنێت هەتا باشترین شوێن بۆ دەزگای شەهیدان ئامادە بکەن کەدەبێت پرسگەیەکی گەورەی هەبێت، هەتا دایک‌و باوکی شەهیدان لەدەرەوە لەسەر شۆستەو جادەکان دانەنیشن. بیرمان نەچێت ئەو موچەیەی کەدەیاندرێتێ خێر نییە، بەڵکو هەقی تەواوی خۆیانە، لەکۆتاییدا دەڵێم: هیوادارم کاک شۆڕش بەدەم ئەم کێشەیەوە بێت، چونکە ئەو ئێستا سەرۆکی دەزگای شەهیدانەو ئەوبەرپرسیارێتیەی لەئەستۆدایە.■

سەردەشت حەمە ساڵح
sardasht_h_s@yahoo.com

ڕۆژێک تەنەکە خۆڵەکان مان دەگرن!

■ دڵسۆز شێخ کەریم

■ پێویستە شارەوانی بەکارهێنانی عەلاگەی خۆڵ بکات بەکارێکی پێویست، بیکاتە مۆدێلێکی جوان

لەگەڵ ئەوەی ڕۆژانە گلەیی ئاراستەی شارەوانی دەکرێت کەگوایە خەمساردە لەناردنی سەیارەی خۆڵ بۆ گەرەکەکانی ناو شاری سلێمانی، یان زۆر درەنگ سەیارەی خۆڵ ڕشتن ڕو دەکاتە گەرەک‌و کۆڵانەکان، کەئەمەش دەبێتە هۆی کۆبونەوەی خۆڵ لەبەردەم ماڵەکان‌و دروست کردنی بۆنی ناخۆش‌و لەرووی تەندروستیشەوە خراپەو نەخۆشی لێدەکەوێتەوە. ئەمە گلەیی دانیشتوانی ناوشارە لەشارەوانی.

ئایا دانیشتوان بۆ لەخۆیان ناپرسن هەبوونی ئەو تەنەکە ڕۆنانەی کەبۆ خۆڵ دایان ناوە لەڕووی تەندروستیەوە باشە؟ یان دروستە؟ بۆ لەجیاتی تەنەکە، عەلاگەی گەورەی خۆڵ بەکارناهێنن پاش ئەوەی خۆڵەکانیانی تێ دەکەن باش دەمەکەی گرێ بدەن لەناو حەوشەی ماڵەکانیان دای بنێن لەجیاتی بەردەرگای ماڵەکانیشیان باشتر نییە؟ هەتا سەیارەی خۆڵەکە دێت‌و دەیبات.

باشە هاوڵاتیان نازانن ئەم تەنەکە خۆڵانە چەندین نەخۆشی دروست دەکەن بەتایبەتی بۆ کرێکارانی شارەوانی؟

چونکە ئەوان بەبەردەوامی‌و ڕۆژانە دەیان‌و سەدان تەنەکە خۆڵ بەرز دەکەنەوەو فڕێی دەدەنە ناو سەیارەکانەوە، لەگەڵ ئەوەی کەخاوەن ماڵەکان زۆر بەبێزەوە تەنەکەکانی خۆیان بەرز دەکەنەوە.

پێویستە شارەوانی بەکارهێنانی عەلاگەی خۆڵ بکات بەکارێکی پێویست، بیکاتە مۆدێلێکی جوان لەلای دانیشتوان‌و ئەوەی بەکارینەهێنێت سزا بدرێت‌و تاوانە بکرێت، لەپێناو پاراستنی ژینگەو تەندروستی هاوڵاتیان‌و کرێکارەکانی خۆشیدا.■

وەزارەتی پەروەردە.. خوێندنگەکان پێویسیان بەچاکسازی هەیە!

■ ئارەزوو مەحەمەد سمین

■ ئەو کاتەی کەمن چوم بۆ ئەو قوتابخانەیە (٦٠) خوێندکار لەپۆلێکدا بوون

وا نزیکی کردنەوەی قوتابخانەیەو هەمووشمان دەزانین کەساڵانەو لەسەرەتای کردنەوەی دەرگای خوێندنگەکانەوە کێشەیەک هەیە، ئەویش نەبون‌و کەمی بینای قوتابخانەیە یاخود ئەو قوتابخانانەی کەهەیە یان زۆر بچوکە یان ژمارەیەکی زۆر خوێندکاری تێدایە، بەڵام ماوەیەکە گوێ بیستی ئەوەبووین کەلایەنە پەیوەندیدارەکان باس لەکەمی بینای قوتابخانەکان دەکەن، بۆیە من لێرەوە پێشنیار دەخەمە بەردەم وەزارەتی پەروەردەو پێیان دەڵێم: زۆر بینای قوتابخانە هەیە کەیەک نهۆمە یاخود حەوشەو ساحەیەکی زۆری لەبەردەمدایە، بۆچی هەوڵ نادەن لەبری ئەوەی چاوەڕێی ئەوە بکەن کەپارچە زەویان بۆ دابین بکەن تاکو بیکەن بەبینا؟ بۆچی ئەو خوێندنگەیانە ناکەن بەدوو قات یاخود ساحە گەورەو بەتاڵەکانیان ناکەن بەچەند پۆلێک بۆ قوتابخانەکانیان؟ نمونەی ئاشکراو ڕونم لەلایە لەو بارەیەوە لەوانە قوتابخانەی (ئاسۆی شەهیدان)ە، لەگەڕەکی مامۆستایان لەگەڵ ئەوەی بیناکەی گەورەیە، بەڵام بەگوێرەی گەورەییەکەی پۆلی زۆر کەمی تێدایە، گەر دەڵێن ساحەی گەورە بۆ یاریکردنی خوێندکار گرنگە، ئەی بۆچی بینای قوتابخانەکە ناکەن بەدوو یان سێ نهۆم؟ ئەمە لەلایەک بۆ خوێندکار لەلایەکی تریشەوە بۆ وەزارەتی پەروەردە کارئاسانی باشە، چونکە زۆر چاوەڕێی ئەوە ناکەن تا پارچە زەویان بۆ دابین بکرێت. نمونەیەکی دیکەم قوتابخانەی (هەرەوەز)ی سەرەتاییە، ئەم قوتابخانەیە لەگەڵ ئەوەی بیناکەی گەورەیە، پۆلەکانیشی کەمن لەچاو ئەو ژمارە زۆرەی خوێندکاردا، ئەو کاتەی کەمن چوم بۆ ئەو قوتابخانەیە (٦٠) خوێندکار لەپۆلێکدا بوون، ئەمە لەلایەک، لەلایەکی تریشەوە ئەم قوتابخانەیە گۆرەپانێکی گەورەی هەیە کەئەو گۆرەپانە خۆڵیشە ئەگەر بڵێن بۆ یاریکردنی خوێندکارانە، دیارە ڕاست نییەو تەنانەت ئەم شوێنە گەورەیە تەنها گوڵێکیشی تێدا نییە، من لێرەدا لەوەزارەتی پەروەردە دەپرسم: ئەو خوێندکارە ئازیزانە چ گوناهێکیان کردووە کەنازانن چۆن دانیشن لەسەر ڕەحلەکانیان؟ بۆیە لەدوا وتەمدا دەڵێم: وەزارەتی پەروەردە خوێندنگەکان پێویستیان بەچاکسازی هەیە.■

ڕونکردنەوەیەک لە سەنتەری ڕاگەیاندنی تەندروستیەوە..

■ سەنتەری ڕاگەیاندنی تەندروستی

■ دەبێت گشت تاکێک چاودێرو لێپرسراو بێت لەفڕێنەدانی پاشماوەو خاشاک (بەنوسەری بابەتەکەشەوە)، چاودێری تەندروستی چی لەهەندێک هاوڵاتی بکات کە لەسەر شەقامەکان شت فڕێدەدەن، یان هەندێک فرۆشیاری دەستگێڕ کە ڕێزی کارو شوێنەکەی خۆیان ناگرن

دوای سڵاو.. لەژمارە (٤٣)ی ڕۆژی ٢٠٠٥/٨/٢٨، ڕۆژنامەی چاودێر بابەتێک بڵاوکراوەتەوە لەژێر ناونیشانی (کێ لەتەندروستی هاوڵاتیان بەرپرسیارە)، بابەتەکە باس لەنەبوونی مەرجەکانی تەندروستی دەکات لەشوێنە گشتیەکاندا، ڕۆڵی کەموکوڕی باری نەبونی مەرجە تەندروستیەکان بەتەنها دەگەڕێنێتەوە بۆ وەزارەتی تەندروستی.

سەرەتا دەمانەوێت نوسەری بابەتەکە لەوە تێبگات کەزاراوەی وەزارەتی تەندروستی، تەنها ئاماژە بەبەشێک ناکات وەک بەشی چاودێری تەندروستی، بەڵکو پێک دێت لەکۆمەڵێک بەڕێوەبەرایەتی‌و فەرمانگەو ...هتد. ناکرێت گەر کەموکوڕیەک لەبەشێکدا هەبێت ڕاستەوخۆ هەموو وەزارەت‌و بەو هەمووبەشەوە بەلایەنی کەموکوڕ بناسرێت، ئەم کارە مافوزەوتکردنی کاری ئەو بەشانەی ترە.

لەوەڵامی ناوەڕۆکی بابەتەکە، ئەم ڕونکردنەوەیەمان هەیە: کاری پاراستنی پاکوخاوێنی ناوبازاڕو شوێنە گشتیەکان، وەک نوسەری بابەتەکە ئاماژەی پێکردووە، تەنها ئەرکی بەشی چاودێری تەندروستی نییە، بەڵکو ئەرکی:

١- خاوەنی شوێنە گشتیەکانە، دەبێت پابەند بن بەڕێنماییەکانی بەشی چاودێری تەندروستیەوە، وەک ئەرکێکی نیشتمانی بەتەنگ تەندروستی هاوڵاتیانەوە بێن، تەنها بیر لەبەرژەوەندی تایبەتی نەکەنەوە، هاوبەشی بکەن لەپاراستنی پاک‌و خاوێنیدا.

٢- هاوڵاتیان بەهەمان شێوە بەرپرسن لەم ئەرکە نیشتمانییە (بەنوسەری بابەتەکەشەوە)، کە کەموکوڕیەک دەبینن دەکرێت گلەیی لەخاوەنی شوێنەکە بکەن، یان شتیان لێ نەکڕن، دەبێت گشت تاکێک چاودێرو لێپرسراو بێت لەفڕێنەدانی پاشماوەو خاشاک (بەنوسەری بابەتەکەشەوە)، چاودێری تەندروستی چی لەهەندێک هاوڵاتی بکات کە لەسەر شەقامەکان شت فڕێدەدەن، یان هەندێک فرۆشیاری دەستگێڕ کە ڕێزی کارو شوێنەکەی خۆیان ناگرن، یان هەندێک فرۆشگا تەنها ناو دوکانەکەی بەموڵکی خۆی دەزانێت هەرچی فڕێبداتە دەرەوەی دوکانەکە پەیوەندی بەوە نەبێت.

باشتر نییە نوسەر ئەمانەی ڕون بکردایەتەوە، دواتر کەموکوڕیەکانی بەشی چاودێری باس بکردایە، نەک ڕاستەخۆ ناوی وەزارەی تەندروستی بهێنایە، ئەو کاتەی تیمێکی چاودێری تەندروستی سەردانی شوێنێکی گشتی دەکات، کاری ئەو تیمە تەنها چاودێریکردن نییە، بەڵکو پێدانی ڕێنماییەکانە، لەوانەیە لەو کاتەدا (کەماوەیەکی دیاریکراوە) ئەو شوێنە گشتییە زۆر باش بێت، بەڵام چاودێری هەمیشەیی هاوڵاتیانە (بەنوسەری بابەتەکەشەوە).

٣- کۆمەڵێک دەزگای حکومی هەن، بەهاوکاری گشتیان ئەرکی پاراستنی پاکوخاوێنی بەڕێوە دەبەن، نەک وەک نوسەر دەنوسێت (وەزارەتی تەندروستی)، گەر نوسەری بابەتەکە زانیاری نییە، دەکرێت هەوڵ بدات خۆی گۆش بکات بۆ ئەوەی جارێکی تر هەڵەی وا نەکات، لێرەدا هەندێک لەو بەڕێوەبەرایەتی‌و فەرمانگانەی تری حکومەتی هەرێم دەخەینە ڕوو کەئەرکی چاودێری کردنی تەندروستی ناوبازاڕو شوێنە گشتیەکانیان لەئەستۆدایە، کەئەمانیش بەسوپاسەوە بەشی چاودێری تەندروستی چالاکیان هەیە (بەڕێوەبەرایەتی سامان‌و دروستی ئاژەڵ، شارەوانی، ئاسایشی ئابوری، چاودێری بازرگانی، سەرپەرشتی بەڕێز قایمقامی سلێمانی).

بۆ ئاگاداری نوسەر لێرەدا چالاکی مانگێک لە ٧/٢٥ بۆ ٢٠٠٥/٨/٢٥ی چاودێری تەندروستی دەخەینە ڕوو بەتایبەت چاودێرکردنی شوێنە گشتیەکان:

٢٩ شوێنی گشتی داخراوە، ٣٠ شوێنی گشتی غەرامە کراوە، ئەم خواردنانەی خوارەوە سوتێنراوە (١٨٠١ بوتڵی ئاوی تورکی، ٦٠٠ کغم پرتەقاڵ، ٨٠٠ کێس شەربەتی تورکی، ٣٧ کغم قیمە، ٩ کغم هەنجیری خراپ بوو، ٥ کغم گوێزی کاکڵە، ١٢ پارچە شیرەمەنی، ١١ شفرەی ژەنگاوی، ناردنی ٧٠ نمونەی خواردن بۆ پشکنینی تاقیگە).

ئاگادارکردنەوەی ٣٤٢ شوێنی گشتی بۆ دواجار.

لەگەڵ ڕێزدا.■

تاقیکردنەوەکانی پۆلی شەشەمی ئامادەیی فێڵی تیا دەکرێت

دڵشاد کاوانی/ شەقڵاوە

لەبەرواری٢٨ی مانگی ڕابردوو، کاتژمێر(١١:٣٠)ی بەیانی لەهۆڵی تاقیکردنەوەی ئەزمونەکانی پۆلی شەشەمی ئامادەیی بەشی زانستی لەقوتابخانەی ئامادەیی (دەنگارە)ی کوڕان لەشەقڵاوە، لەهۆڵی ژمارە (٣٨)، فروفێڵ لەتاقیکردنەوەکاندا کرا. ئەمە لەکاتێکدا ڕوویدا کەلەلایەن (م.ع صمد) سەرپەرشتیاری هۆڵەکەوە دەفتەرێکی پڕکراوە بەدەستی بەڕێوەبەری هۆڵ کەناوی (کاوە مەحەمەد ساڵح)، دەگرێت ویستویەتی بۆ خوێندکارێک بەناوی (مەحەمەد مەجید) ببات کەکوڕی دەوڵەمەندێکی شاری هەولێرە، دوای ئەوەی لێیان دەبێتە شەڕو هەرا، بەڕێوەبەرایەتی پۆلیسی شەقڵاوە ئاگادار دەکرێتەوە، سەرچاوەیەکی پەیوەست بەهەمان ڕووداو بە پەیامنێرمانی ڕاگەیاند کەئەمە شەشەمین دەفتەری تاقیکردنەوەیە کەلەلایەن مامۆستا (کاوە)وە بۆ ئەم خوێندکارە چووە، سەرچاوەیەکیش لەبەڕێوەبەرایەتی پەروەردەی شەقڵاوە وتی: ئەم قوتابییە (٢٥) ڕۆژ بەر لەکۆتایی ساڵ لەدواناوەندی بارزانی نەمرەوە بەواستە گواستراوەتەوە بۆ ئامادەیی دەنگارەی کوڕان لەشەقڵاوە، ئەم کارە لەمەوپێش پیلانی بۆدارێژراوە، هەروەها ئەوەشی وت: کەلیژنەیەک بۆ ئەو مەبەستە لەبەڕێوەبەرایەتی گشتی پەروەردە پێکهێنراوە بۆ بەدواداچوون لەمەر کێشەکە.■

ژن‌و مێردێک لەخەودا دەکوژرێن

پ. پیرەمەگرون

کاتژمێر ٤ی بەیانی ڕۆژی هەینی ٩ی ئەم مانگە، ژن‌و مێردێک بەناوی (زاهیر سەلیم‌و هەڵاڵە عەبدوڵڵا) لەکاتێکدا کە خەوتبون لەماڵەکەی خۆیاندا، کوژران‌و لەئەنجامی دەستڕێژێکی گوللە کەهەر دەست بەجێ گیانیان لەدەست دا، شایەنی وتنە دەست بەجێ ئاسایش‌و پۆلیس دەگەنە شوێنی ڕوداوەکە، بەڵام تا ئێستا هیچ زانیاریەک بەردەست نەکەوتووە لەسەر هۆکاری کوشتنەکەیان. زاهیر سەلیم دەرچوی بەشی ڕوپێوی پەیمانگە بووەو لێپرسراوی بەشی هونەری شارەوانی پیرەمەگرون بوو.■

هونەرمەندێک گیانی لەدەستداو دوانی تریش بریندار بوون

پ. مەخمور

دلێر گەرمیانی، گۆرانی بێژی هەولێرو دوو مۆسیقاژەنی هاوڕێی بەناوی ئازاد هەولێری‌و عەبدولخالق، لەسەردانێکدا بۆ شاری سلێمانی، لەسەر ڕێگەی چەمچەماڵ -سلێمانی، لەڕۆژی ٨ی ئەم مانگە، کاتژمێر ١٢:٣٠ی نیوەڕۆ، بەهۆی خێرا لێخوڕینی سەیارەکەیان کەجۆری BMW بووە، وەرگەڕاون‌و لەئەنجامدا عەبدولخالق گیانی لەدەستداو دوانەکەی تریش براون بۆ نەخۆشخانەی فریاکەوتنی سلێمانی.■

پەیامی پەیامنێران

قایمقامی داقوق دوو ساڵە ساختەچیە!

پ. داقوق

قایمقامی قەزای داقوق بەهۆی تەزویرکردنی بڕوانامەکەی، لەسەر کار لادەبرێت. سەرچاوەیەک لە قایمقامیەتی قەزای داقوق بەپەیامنێرمانی ڕاگەیاند: کەقایمقام لەڕاستیدا بڕوانامەی شەشەمی سەرەتایی هەیەو پێشتر پاسەوان بووە لەسەر گردێکی شوێنەواریی گوندی زێدە. بەڵام کاتێک لەپارێزگای کەرکوکەوە داوای بڕوانامەیان لێکردووە، چووە بۆ بەغدادو بەناوی ئامادەیی (٣٠ تەمموز)ەوە بڕوانامەیەکی تەزویری هێناوە، گوایە قۆناغی سەرەتایشی لەقوتابخانەی (نعمانیە)ی پارێزگای کوت، تەواوکردووە. بۆیە کارەکەی ئاشکرا بووەو ئەنجومەنی پارێزگای کەرکوک بەرزی کردۆتەوە بۆ وەزارەتی ناوخۆی بەغدادو لەوێش دەست بەجێ فەرمانی لابردنی دەرچووە.■

هەوڵی تەقاندنەوەی مزگەوتێک

پ. هەولێر

سەرچاوەیەک لە شوێنی ڕووداوەکە پێی ڕاگەیاندین، کە ڕۆژی ٢٠٠٥/٩/٩ لە کاتی نوێژی هەینی، بڕێکی زۆری مادەی تەقەمەنی‌و T.N.T لەناو (W.C)ەکانی مزگەوتی (حاجی موراد) لەسەر شەقامی (٦٠)م لە گەڕەکی سێتاقان دانرا بوو، دوای ئەوەی کە خەڵکەکە پێی دەزانن‌و هەواڵی دەزگاکانی ئاسایش‌و پۆلیس دەدرێت‌و دەگەنە شوێنی ڕووداوەکەو مزگەوتەکە لەخەڵک چۆڵ دەکەن‌و هاتوچۆی هاووڵایتیانیان ڕاگرت لەشوێنەکە تاوەکو پوچەڵ کرایەوە. شیاوی وتنە هیچ ڕونکردنەوەیەکیش لەم بارەیەوە لەلایەن دەزگا پەیوەندیدارەکانی شاری هەولێر دەرنەچووە.■

ناحیەیەکی عەرەبی لەسەر حسابی ناحیەیەکی کورد

پ. داقوق

دێی زێدە کە (١٠٠) ماڵی عەرەب نشینە، زیاتر لە (٦٠) ئەفسەریان لەداودەزگا جیاجیاکانی ڕژێمی ڕووخاوی پێشودا هەبووە. بەر لەدوو مانگ پێش ڕوخانی ڕژێم، کرا بەناحیە کەپێش ئەم دێیە، دێی (هەفتەغار) پێشنیارکرابوو بکرێت بەناحیە، بەڵام لەبەرئەوەی دانیشتوانەکەی کورد بوون، نەکرا، لەماوەی ئەو دوو مانگە ئیشی ئیداری ناحیەی زێدە تەواو نەبوو، بەڕێوەبەریشی بۆ دەستنیشان نەکرا، ئێستا ئەو دێیە داوا لەئەنجومەنی پارێزگای کەرکوک دەکات فەرمانەکەی سەرلەنوێ بکرێتەوە، ئەنجومەنی قایمقامیەتی داقوقیش بەنوسراوێک داوای کردووە کە (هەفتەغار)یش بکرێتە ناحیە، چونکە دانیشتوانەکەی دە بەرامبەر دێی زێدەیە، تەنانەت ناوەندی‌و دواناوەندی کچانیشی لێیە، سەرچاوەیەک لەئەنجومەنی پارێزگای کەرکوک بەچاودێری ڕاگەیاند: کەئیشی باش کراوە بۆ ئەوەی (هەفتەغار) بکرێتە ناحیە.■

لیژنەیەک‌و ڕاپرسێک لەقازانجی سەدام!

پ. کەرکوک

کاتژمێر ٩ی بەیانی دوێنێ ٩/١١، لیژنەیەک لەبەغداد هاتۆتە گەڕەکەکانی (ئیسکان‌و ئازادی) لەشاری کەرکوک، ڕاپرسییان لەگەڵ خەڵک کردووە، لەو ڕاپرسیەدا وتویانە (ئایا سەدام حسێن باشتر نییە لە جەلال تاڵەبانی؟ ئایا فیدراڵی دەرەنجامێکی خراپی نییە لەسەر یەکێتی خاکی عێراق؟ تۆ هەست بەوە ناکەیت کە حکومەتەکەی جەلال تاڵەبانی کارەکانی پێ بەڕێوە ناچێت؟). جێی ئاماژەیە لەگەڵ ئەو لیژنەیەدا چەند عەرەبێکی هاوردەی کەرکوکیان لەگەڵ بووە، ئەمە دووەمین جارە ئەو لیژنەیە دێنە ئەو ناوچەیە بەو جۆرە پرسیارانە خەڵک چەواشە دەکەن.■

مردنی شۆفێرێک‌و بریندار بونی دوانی تر

پ. سەید سادق

ڕۆژی ٩ی ئەم مانگە، لەنزیک سەراوی سوبحاناغا، سێ کەس لەناو ئوتومبیلێکی جۆری نیسان پیکاب، وەردەگەڕێن کەسەیارەی لێپرسراوی ناوچەی پێنجوێنی پارتیەو لەئەنجامدا شۆفێرەکە بەناوی (وریا عەلی سەعید) دەمرێت‌و (شاهۆ کەمال‌و ئازاد عومەر) کەسەرنشین بوون بەسەختی بریندار دەبن، هۆکاری وەرگەرانەکە دەگەڕێتەوە بۆ خێرایی لێخوڕینی ئوتومبیلەکە.■

لە باکوورەوە

ئاژاوەی نێوان کورد ـ تورک

kurdistan-post

دوای ڕوداوی خۆپیشاندانی "گەملیک" لەشارەکانی دیکەی تورکیاو کوردستان شەپۆلێک نارەزایەتی سەریهەڵدا. لەشاری سیرت کوردان خۆپیشاندانیان کرد. لە ئەنجامی ئەم کارەدا پۆلیس پەلاماری خۆپیشاندەرانی داو گازی "بیبەر"ی بەکار هێناو نزیکەی ١٥کەسیش دەسگیر کران. هەروەها لەشارۆچکەی "بۆزیۆک"ی قەزای بیلەجیکی تورکیا، تورکە نەژاد پەرستەکان هێرشیان کردە سەر دامودەزگای کوردان و دژی کوردان دروشمیان بەرز

کردەوە. تورکان دروشمی "بمرێ pkk " شەهید نامرێ ـ وڵات پارچە ناکرێ" یان دەگوت و نزیکەی ٣هەزار کەس گۆڕەپانی شارەکەیان داگیر کرد. پۆلیس دەستی تێوەرداو گازی بیبەری بەکار هێنا. دواتر شارەداری ئەم شارۆچکەیە کە سەر بەپارتی نەتەوە پەرستی MHPیە لێدوانی بۆ نارازیەکان داو قەناعەتی پێکردن تاوەکو واز لەخۆپیشاندانەکەیان بهێنن.

هەروەها گروپێکی نەژادپەرست پەلاماری گەلەریەکی وێنەیان داو وێنەو نیگاری گەلەریەکەیان دڕاند. لەلایەکی تر نزیکەی سێ هەزار کەس خەڵکی شارێکی تورک نشین پەلاماری پاسێکی کوردیان داو تێکڕای سەرنشینەکانی ئەم پاسەیان لەتو پەت کرد. لەئەنجامدا چەندین کورد بریندار بوون. بەرپرسیاری ئەم گروپە دەیگوت: "ئێرە تورکیایە. ئەوەی لەژێر ئاڵای تورکیا دەژیت دەبێت سنوری خۆی بزانێت. باکورد بزانن کە ئەم وڵاتە بێخاوەن نیە. دەوڵەت ئەگەر کاری خۆی ئەنجامنادا وبەری تیرۆری پێناگیرێ ئەوا ئێمە ئەمە جێبەجێدەکەین.■

SABAH

لەدەرسیم شەڕ...

لەم هەفتەیەدا سوپای تورکیا لەکوێستانەکانی دەرسیم ئۆپەراسیۆنێکیان ئەنجامدا، لەئەنجامدا

پێکدادان لەگەڵ گەریلاکانی کورد ڕویدا، وحەوت سەربازو هەشت گەریلا لەم شەڕەدا کوژراون. سوپای تورکیا وێڕای هەزاران سەرباز، گوندپارێزە کوردەکانیشی بەکارهێناو ناوچەکەشی بە کۆپتەرو کاتیۆشا بۆردومان کرد. هەروەها لە هەکاری بەهۆی تەقینەوەی مین لەسەر ڕێگای گوندێکی شارۆچکەی چەلێ، دوو سەربازی تورک کوژران و دوانی دیکەش بریندار بوون. ئەم سەربازانە بۆ کێومالّی ناوچەکە هاتبون.■

ئۆزگور پۆلیتیکا داخرا

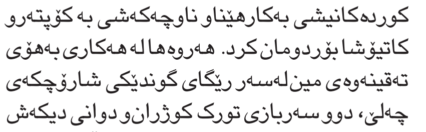

لەئەڵمانیا پۆلیس بەپێی حوکمی دادگای فیدراڵی پەلاماری بردە سەر ناوەندی ڕۆژنامەی ئۆزگور پۆلیتیکا (OZGUR POLITIKA) لەشاری فرانکفۆرت و وێڕای دەسگیر کردنی هەندێک لەکادری ستافی ڕۆژنامە، ئەودەزگایەی داخست.

جگەلەو شوێنە چەند بنکەو بنیاتی دیکەی کوردان پەلاماردراو هەندێک کەسیش دەسگیر کران. کار بەدەستانی ئەڵمانی دەڵێن ئەم ڕۆژنامەیە لەلایەن میلیتانانی pkkوە بەڕێوە دەبرێ و pkkلەم وڵاتەدا قەدەغەو قاچاخە.■

ڕاپۆرتی هەفتە

ئەردۆغان: لایەنگرانی pkk و توندڕەوانی تورک ئەنجامدەری نائارامیەکانن

و: ئازاد ڕەئوف

سەرەک وەزیران ڕەجەب تەیب ئەردۆغان لەمەڕ ئەو نائارامی و خۆپیشاندانانەی ئەم دواییەی تورکیا گوتی: "ئەم چالاکیانە بەمەبەستی پشتیوانیکردنی سەرۆکی ڕێکخستنی تیرۆر عەبدوڵا ئۆجەلان ئەنجامدەدرێن و جەماوەریان لەگەڵ نیە".

ئەردۆغان لەمەڕ نائارامیەکانی ئەم دواییانە گوتی: "هۆکاری ئەم نائارامیانە pkk و لایەنگرانی ئەو ڕێکخستنەن و بەم کارانەیان کەشێکی ئاڵۆزیان خولقاندوە". ئەردۆغان لەلێدانەوەکەیدا گوتی ئەمە کاری دارۆدەستەی پارتی دیموکراتی گەلە DEHAP کە هێشتا پەیوەندی نێوان خۆیان و pkkیان نەبڕیوە. هەروەها سەرەکوەزیران گوتی ئەمانە پەیوەندیان بە pkkوە هەیەو بێ تیرۆر ناتوانن بژین و هەر دەروات ژمارەیان ڕوی لەکەمیە. تەیب ئەردۆغان ئاماژەی بەوە کرد کە پەیوەندی تورکیاو وڵاتانی دەوروبەری بەرەو باشی دەڕوات.

چالاکیە پیلانگیریەکانی بەر لە ٣ی ئۆکتۆبەر

ئەردۆغان سەبارەت بەو چالاکیانەی لەم ڕۆژانەدا ئەنجامدەدرێن گوتی: "ئەو کردەوانە بەئامانجی شاراوە ئەنجامدەدرێن. تورکیا لەمە ناترسێ و لەئازادی و دیموکراسی ناکشێتەوەو دەست لەپێکهاتەی یۆنیتەری دەوڵەتی خۆی ناهێنێ".

ئەردۆغان گوتی ئەوانەی ئەنجامدەری ئەم ڕووداوانەن هەر ئەوانەن کە لەپشت کوشتنی "منداڵێکەوە"ن. هەروەها درێژەی پێداو گوتی ئەوانەی

Milliyet.com.tr

بونە هۆی کوژرانی ٣٠هەزار بێتاوان بەرپرسیاری کوشتنی ئەومنداڵە ساوایەشن: "ئەوانەی لێپرسراوی ئەم ڕوداوەن دەبێ حسابی ئەم کارەیان بدەن. خۆیان واپیشاندەدەن کە دەیانەوێ مافی هاوڵاتیانی تورکیا وەربگرن و بەدیموکراتیانە خەبات بکەن، لەحاڵێکدا کەڵک لەکەشوهەوای کراوەی ئەم وڵاتە وەردەگرن و لەپشت تیرۆرەوە سەنگەرمان لێدەگرن. چیتر ناتوانن کەڵک لەم مافە وەربگرن".

سەرەکوەزیران وێڕای ئەوەی داکوکی لەسەر حقوق بونی دەوڵەتی تورکیا کردەوەو ئاماژەی بەوە کرد کە تورکیا سەقامگیرترین وڵاتی هەرێمەکەیە "تورکیا گەیشتۆتە ئاستێکی لەمانە بەرزتر".

هەروەها ڕەخنەی لەهەڵوێستی نابەرپرسیارانەی وڵاتانی یەکێتی ئەوروپا گرت و گوتی: "ئێمە خۆفمان لەو هەڵوێستانە نیە، و هیچ کێشەشمان نیە. بەڵام هەڵوێستی کۆسپنەرەوانەی هەندێک وڵات بەراستی چیتر تەحەمول ناکرێت". لەدوای ئەمانە ئاماژەی بەبانگەوازی پارت و کەسایەتیە نەژاد پەرستە تورکەکان کرد کە سەبارەت بە خۆپیشاندانی کوردان ئاراستەی جەماوەری تورکیان کردبو: "ئەمانە زۆر نابەرپرسیارانە داوا دەکەن خەڵک برژێنە شەقامەکانەوەو وادەزانن بەمە کێشەکان چارەسەر دەکرێت، لەحاڵێکدا هەڵوێستی وا تەنها گرژی دەنێتەوە". ئەردۆغان نەژاد پەرستی ڕەخنە کرد.■

کێشەی کێشە...

ئەحمەد ئاڵتان

و: زریان ڕۆژهەڵاتی

GAZETEM.NET

چەندین کێشەی جۆراوجۆرمان هەیە کە تاوەکوو ئێستا، تەنانەت بڕیارێکیشمان لەسەر چۆنیەتی بەناو کردنیان دەرنەکردووە.

بۆ نمونە لەسەرەتای کۆمارەوە تاوەکوو ئێستا حەز لەناوی "کێشەی کورد" ناکەین، دەمانەوێ ئەم کێشەیە ناوێکیتری هەبێت.

ناوی ئەلتەرنایڤ پێشنیار دەکەین، بۆ نمونە ،"کێشەی باشووری ڕۆژهەڵات"، کێشەی جودا خوازی، کێشەی تیرۆر".

وادەزانین کە بەرێگای ئەم ناوانەوە کێشەکان چارەسەر دەبن، بەڵام مەخابن ئەو کێشەیەی کەوا ناوی کێشەی کوردی لەسەر نییە، بەهیچ جۆرێک چارەسەر نابێت.

وابزانم ئەو کۆمەڵگایەی کە واناو لەسەر کێشەکانی خۆی دانانێ، لەچارەسەرکردنی کێشەکانیشیدا تووشی زەحمەتی دەبێت.

بەبێ دەستنیشانکردنی دەرد، دەرمان مومکین نییە

خۆ تەنیا کێشەی کورد نییە، کێشەیتری وەهاشمان هەیە.

کێشەیەک کە دوگوترێ کێشەی ئەرمەنیەکان نییە لەنێو ئەدەبیاتی سیاسیماندا جێگیرە. وامان پێ باشترە کە ناوی ئەم کێشەیە بەشێوەی "گوایا کێشەی ئەرمەنی" بێت ناوبەرین.

کێشەیەکیتریشمان بەناوی "گوایا کۆماری قوبرس هەیە"، ئەم کۆمارەی کەوا ئێمە بەشێوەی "بەقسە کۆماری" ناوزەد دەکەین ئەوا هاوبەشیەکەشمان لەیەکێتی ئەوروپادا بەقسە دەمێنێتەوە.

کاتێک کە مرۆڤ تەماشای هەموو ئەم کێشانە دەکات، تێدەگات کە کێشەکان لەوە قوڵترن کەوا دیارن.

کۆمارەکەی ئێمە کێشەی لەگەڵ کوردەکان، ئەرمەنییەکان و ڕۆمەکاندا نییە. ئێمە کێشەمان لەگەڵ کێشەکاندا هەیە. ئێمە بوونی کێشەکان ڕەتدەکەینەوە.!

وادیار دەبێت کە بوون بەخاوەنی کێشەیەک، شەرەفمان دەشکێنێ.

لەپێشدا دەڵێین: کێشەمان نییە.

هەندێک ناوی سەیر لەکێشەکان دەنێین کە وا ڕاستی کێشەکان ڕەتدەکاتەوە.

بەڵام پێموابێ گەورەترین کێشە ئەوە بێ کە وا ئەوانەی پێشنیاری چارەسەری کێشەکان دەکەن وەکوو خیانەتکار لەقەڵەمدەدرێن.

ئەو ئەنجام و تابلۆیەی کەوا من لەهەموو قسەکان و نوسراوەکان دەریدەخەم ئەوەیە کە: "ئەوکەسەی وڵاتی خۆش بوێ باسی چارەسەری ناکات".

ماوەیەک بەر لەئێستا ژەنەراڵێک گوتی: "سوپا نەفرەت لەو (بەناو ڕۆشنبیرانە) دەکات کەوا داخوازی چارەسەری کێشەی کورد لەچوار چێوەی دیموکراسی دەکەن"، باشە پێشنیاری ژەنەراڵ بۆ چارەسەری چییە؟

پێشنیاری ژەنەراڵ بۆ چارەسەری نییە. پێشنیارەکەی ئەو باسنەکردن و نەدیتنی کێشەیە. ساڵانێکی دوورودرێژ ئەزمونی ئەمەمان کرد، خۆزگە ئەنجامێکی هەبایە، بەڵام ئەنجامی نییە. هەرچەندە کە ئێمە چاوپۆشی لێدەکەین، ئەویش وەکوو گیاکەڵە هەرگەورەتر دەبێتەوە.

بەو ئەندازەیەی کەوا من لەشتەکان تێگەیشتبێتم بەرلەچارەسەری کێشەکان پێویستە بنەمای لۆژیکی بەرپرسیاری تورکیا بگۆڕدرێت کەوا هەبوونی کێشەکان ڕەتدەکاتەوەو بەشێوەیەکی ڕەتکەرانە مامەڵە لەگەڵ لایەنەکاندا دەکەن.

پێویستە ئەم ناوی نهێنیە بگۆڕدرێت.

ئەگەر بتوانین لەباتی:

"ئەوەی وڵاتی خۆش بوێ، باسی کێشەکان ناکات" "ئەوەی وڵاتی خۆش بوێ کێشەکان چارەسەر دەکات" لەلۆژیکی خۆماندا جێگیر بکەین لەوانەیە بتوانین هەنگاوێکی گرنگ هەڵبگرین.

بەڵام دەبێ چۆن ئەمە بکەین؟

چۆن دەتوانین قەناعەت بەو کادیرانە بکەین کە وا لەچارەسەری کێشەکان دەترسن و ئەوەیان پێ بسەلمێنین کە چارەسەرکردنیان شتێکی باشترە؟

بیروبڕوای "هەر چارەسەرییەک بەرەو نەهامەتیمان دەبات" چۆن دەگۆڕدرێت؟ چۆن دەتوانین ئەوە دیاری بکەین کەئەو لوژیکەی دەڵێ: "کێشەی بنەرەتی ئەوانەن کەوا پێشنیاری چارەسەری کێشەکان دەکەن" هیچ سوودێکی نییە.؟

کارەکەمان زۆری و زەحمەتی تێدایە.

دەتوانرێت هەموو کێشەکانمان چارەسەر بکرێت. هەموو کۆمەڵگەکان و هەرکەسیش بەمجۆرە یاخود بە جۆرێکیتر کێشەکانی خۆی چارەشەر دەکات.

ئەوەی ئێمەش چارەسەر دەبێت.

بەڵام ئەگەر کادرانی دەوڵەت نەفرەت لەچارەسەری بکەن و چاوپۆشی لەکێشەکان بکەن، ئەوکاتە چیدەکەن؟■

ئایا pkk لەهەل دەگەڕێت؟

محەمەد عەلی بیراند

و/مامەند ڕۆژە

Hürriyetim

Pkk هەتاوەکو سێی مانگی ئۆکتۆبەر بڕیاری شەڕ ڕاگرتنی داوەو چالاکی مینرێژی خۆی ڕاوەستاندوە. بۆچی تاوەکو سێی ئۆکتۆبەر؟ وادیارە تا ئەوکاتە پرسی بەئەندامبونی تورکیا لەیەکێتی ئەوروپا دەخرێتە ڕو، ئەمانیش نایانەوێ (ئاماژەی پۆزەتیڤ) بکەوێتە خزمەتی تورکیا.

بۆچی pkkتاوەکو سێی ئۆکتۆبەر ئەم بڕیارەی داوە؟

Pkk " ڕاگرتنی چالاکی" بەستۆتەوە بەچەند شەرت و مەرجێکەوە.

ـ نابێ هێزەکانی سوپای تورکیا چالاکی ئەنجامبدەن.

واتە کاتێک هێزە سەربازیەکانی تورکیا گروپی چەکداری pkkببینن یا خود کەمپەکانیان وە دۆزن نابێ هیچ پەرچەکردارێک بنوێنن!

ئایا دەیانەوێ هەناسەمان بگرن کە دەڵێن "ئامان باکەس توخنی ئەم خەنیمانە نەکەوێ نەوەک چالاکی ئەنجامبدەن"؟

ئایە ئەمە کارێکی کەردەنینە؟

ـ دیسان ئەم بڕیارەیان بەستۆتەوە بەجێبەجێکرانی ریفۆرمەکانی تورکیاو بەرفراوانکردن و بەدیهاوردنی مافی هاوڵاتیە کوردەکانمان. ئەگەر ڕازی بکرێن، ئەوا ئەم ئاگر بەستە درێژ دەکرێتەوە!

ئەو شفرەیەی پێیدەگوترێ "چاوەڕوانی" مەبەستی دەرکردنی لێخۆشبونی گشتیە بۆ زیندانیەکان و گەریلاکان و عەبدوڵا ئۆجەلان.

خوێنەرانی ئەم ستونە باش دەزانن کە لەپێناوی بەدیهاتنی مافی هاوڵاتیانی کوردماندا گەلێکم هەوڵداوە. تەنانەت لەسەردەمی قەدەغە بونی وشەی "کورد"دا لەدژی پۆلیتیکی ڕەسمی وەستاومەتەوە.

بەڵام ڕەوشی ئەمڕۆ زۆر گۆڕاوە.

ئەمڕۆ ڕاستیەکان قبوڵدەکرێن و ریفۆرم بەرفراوان دەکرێت. لەرۆژانی داهاتوشدا مافە کولتوری و فەردیەکان پتر دەستەبەر دەکرێن.

لەبەر ئەمە لەکەشێکی وادا دەسپێکرانەوەی تیرۆری pkkهیچ پاساوێکی نیە. تاوەکو تیرۆر درێژەی هەبێ، لێخۆشبونی گشتی و بەتایبەت بەردانی ئاپۆ مەحاڵە.

Pkkیان ئەوەتا ئەم حسابە ناکات یاخود نایەوێ بیکات. تاقە ئامانجی pkk تەنگاوکردنی کۆماری تورکیایە بەچالاکیەکانی. هەروەها کۆکردنەوەی هێزەکانیەتی بەهۆی شەڕەوەکە ٥ساڵە لەشاخەکاندا ڕەبەڕوی لێکهەڵوەشانەوە بوە. واتە بەبیانوی ڕزگار کردنی ئاپۆو بەردانی زیندانیەکان چالاکانی ئەنجامبدات. Pkkو لەیلا زاناو بزاڤی کۆمەڵگەی دیموکراتیش بەرەیەکیان پێکەوە ناوە. خەبات دەکەن بۆ "لێخۆشبونێک" کە ئاپۆش بگرێتەوە. دوای سێیەمی ئۆکتۆبەریش pkkوەک قوبرسی ڕۆمی یەکێتی ئەوروپا بەکار دەهێنێ.

Pkkحسابێکی زۆر هەڵە دەکات.

ئایا بزاڤی کۆمەڵگەی دیموکراتی دەیەوێ پارتی ئۆجەلان بنیات بنێت؟

من سەرەتا پشتیوانی دامەزرانی بزاڤی کۆمەڵگەی دیموکراتیم کرد.

تێستێکی گرنگی دیموکراسی بو.

ئەم پارتە دەبوە پارتی تێکڕای تورکیا. پێویستی بکردایە لەبەرامبەر pkkدەوەستایەوەو نەدەبوە گوێڕایەڵی ئیمرالی.

دەمزانی ئەمانەی باسمکردن چەند دژوار بون. Pkkبێ ئاپۆ نابێ و هەمو بزاڤێکی سیاسیش بێ pkkنابێ و ئەمەش ڕاستیەکە. بەڵام بزاڤی کۆمەڵگەی دیموکراتی تەنها بەهێزی پاش هەڵبژاردنی دەیتوانی ئەم کەلەبەرە پڕ بکاتەوە.

گۆڕانکاریەکانی دواتر ئەم خۆف و گومانەی منیان زیاد کرد.

دوای ئەوەی ئۆجەلانیان وەک تاقە سەرۆک کردە مخاتەب و هەوڵی ئازاد کردنی ئەویان کردە ڕێڕەوی خەباتیان، نیشانەی پرسیارەکانیان لازیاد کردم.

تاوەکو بزاڤی کۆمەڵگەی دیموکراتی ئەم بابەتە یەکلایی نەکاتەوە، پشتیوانی ڕای گشتی تورکیا بەدەسناهێنێ و pkk و بژارەیان لەبەردەمدایە.

١- pkkچەک دادەنێ، چەکانیان بەدەستەوە دەدەن و سیاسەت دەکەن. تەنانەت دەچنە ڕیزی بزاڤی کۆمەڵگەی دیموکراتیەوە. لەم دۆخەدا لەدوارۆژدا زەمینەی لێخۆشبونێکی گشتی خۆشدەکەن.

٢.بزاڤی کۆمەڵگەی دیموکراتی دەچێتە پاڵ تیرۆری pkkوە. بزاڤی کۆمەڵگەی دیموکراتی دەبێ بەپەلە ڕێگای خۆی هەڵبژێرێت.

شرۆڤەی بایکاڵ لەمەڕ pkkڕاستە....

هەفتەی ڕابردو سەیری مێزگردی CNN ی تورکیم کرد کە لەگەڵ بایکاڵ سازیانکردبو. شرۆڤەی سەرۆکی پارتی کۆماری گەل، دەنیز بایکاڵ ڕاست بو. ئەگەر تاکو ئەمڕۆ pkkدرێژە بەتیرۆر دەدات، بەراستی پەیوەندی بەمافی گەلی کوردو پەخشی زمانی کوردی و بێکاری ناوچە کوردنشینەکانەوە نیە.

Pkkدەیەوێ تورکیا پارچە بکات و لەگەڵ باکوری ئێراق بیکاتە یەک. لەبەر ئەمە یارمەتی هێزە بیانیەکان وەردەگرێت. ڕوداوەکانی باشوری ڕۆژئاوا ڕەنگیان گۆڕاوە. تاوەکو ڕەوشی باکوری ئێراق درێژەی هەبێ، گەمەی pkkش بەردەوام دەبێت.

باچیتر پرسی pkkو هاوڵاتیانی کوردمان تێکەڵ نەکەین.■

پەنجەرەی رۆژهەڵاتی زام

(تێڕامانێک دەربارەی رووداوەکانی رۆژهەڵاتی کوردستان)

سوارە قەڵادزەیی

راستیەکی حاشا هەڵنەگر لەئارادا هەیەو زۆرجار دەیانی وەک من لەوتارو بۆچوون و دیدی تایبەتی خۆیاندا باری سەرنجی خۆیان لەسەر دەربڕیوە. ئەویش ئەو دەستەواژەیەیە کە لەمێژە لەناو دوو کەوانەدا پەنجەم بۆ راکێشاوە ئەویش: "ئەوەندەی نەتەوە سەر دەستەکانی تورک و فارس و عەرەب و حکومەتەکانیان کوردیان چەوساندۆتەوەو کۆسپ بوون لەبەردەم بەئاکام گەیشتنی مافە رەواکانیدا، ئەوەندە دەوڵەتە زەلهێزە کۆلۆنیال کەرە جیهانیەکانی دوای جەنگی جیهانی یەکەم و جەنگی جیهانی دووهەم، بۆ بەرژەوەندی ستراتیژیکی و ئابوری خۆیان کوردیان نەچەوساندۆتەوە...".

ئەو بەراوردە دەبێ بکرێ لەبەر چەندین هۆ، هۆیەکانیش.

أ. ئێمەی کورد ئاینی زۆربەمان ئیسلامە..

ب. هاو ئاهەنگی مێژوویی پێکەوە ژیانمان لەمێژوویەکی دوورو درێژەوە.

پ. هاوخەباتی و تێکۆشانی بەردەوام دژ بە رژێمە ستەمکارو دژەگەلیەکان لەناوچەکەدا..

ج. هاوەردی هەمەلایەنە بۆ روبەڕو بوونەوەی ئەو پەیماننامانەی دژ بە ویست و خواستی جەماوەری گەلی کوردو گەلانی ناوچەکە مۆر دەکران بەبڕیاری نێو نەتەوەیی وەک پەیمانی بەغدای گۆڕ کراوو.. زەهاوو...هەتد.

چ. هاوئاهەنگی و یەک ریزی گەلی کورد لەئێراندا لەگەڵ سەرجەم پارت و لایەنە خەباتگێرو شۆڕشڤانانی گەلانی ئێران و کوردستان دژ بەرژێمی شای دیکتاتۆرو رەگەزپەرست.

ئێشتا کە پتر لەبیست و حەوت ساڵە کۆماری فەندەمینتالیستی ئیسلامی ئێران بەزۆرو خوێنرێژی و ستەمی خۆی دەسەڵاتێکی تاک لایەنی سەرکوتکەری لەژێر پەردەی دەسەڵاتی "ویلایەتی فقیە" گرتۆتە دەست زۆر خراپتر لەنەریتی رژێمی حەمەرەزا شاکەوتۆتەگیانی گەلانی ئێران و بەتایبەتی دژ بەهەموو بنەماکانی مافی مرۆڤ و مافی دەنگدان و ئازادی ژنان و فرە لایەنی و مافی چارەی خۆنوسینی گەلی کوردە...

نمونەی حاشا هەڵنەگر زۆرن کە راستی ئەم باری سەرنجە دەخەنە ڕۆ ئەویش خۆپیشاندانەکانی مانگی رابوردووی چەندین لاوی شاری مەهاباد بوو کە لەهەمان شاری شەهید پەروەر بەپێشەوایەتی شەهیدی سەروەری کورد "شوانە سید قادر" لەو رێپێوانە هێمنانەدا بەدرندەترین شێوە بریندارو تیرۆر کرا کەهیچ دەوڵەتێکی پێشکەوتوی دنیا بەخۆیەوە نەبینیوەتەوە. ئەمە جیا لەوەی لەساڵی (١٩٨٠)وە رژێمی کۆماری ئیسلامی ئێران کەوتۆتە قەڵاچۆو تیرۆر کردن و لەناوبردنی سەرکردەو تێکۆشەرانی گەلی کوردو هەر لەشەڕی سێ مانگەی دالەگەڵ لایەنە نەیارو پێشکەوتن خوازەکانی کوردستانی رۆژهەڵات، چۆتە سەنگەری راودونان و قەڵاچۆکردن و هەتکی ماف و خواست و داخوازیە رەواکانی ئەم گەلە ستەم دیدەیە لەرۆژهەڵاتی کوردستاندا.

ئەگەر لەدیدی ویژدانەوە بڕوانینە خۆپیشاندانەکانی ئەم دواییەی رۆژهەڵات کە لەشاری مەهابادەوە سەرچاوەی گرتو سەرجەم شادی خۆی دەر ببڕێ تەنانەت رژێمی کۆماری ئیسلامی فەندە مینتالیستی رێگای ئەوەی نەدا کوردانی رۆژهەڵات چێژ لەو شادیە ببین و بەئاگرو ئاسن و تیرۆر کردن وەڵامیان درایەوەو زیاتر لە ٢٠ رۆڵەی بەجەرگ و تێکۆشەریان لێ شەهید کراو بەسەدانیان لێ بریندار کراو دەیانیان ئاخندارانە زیندانە سیاچاڵەکانی رژێمەوەو تا نوسینی ئەم چەند دێڕە بەند کراون و روبەڕوی ئەشکەنجە بوونەتەوە.

شارو شارۆچکەکانی کوردستانی رۆژهەڵاتی گرتەوە، دەگەینە ئەو دەرەنجامە.

١. بەپێی یاسا نێونەتەوەییەکان ئەو خۆپیشاندانانە نارەوانین و هەموو گروپ و چین و لایەن و نەتەوەیەک لەکاتی بەئاکام گەیشتنی سەرجەم نیشتمانەکەی، یان بەشێک لەو خاکە بەمافەکانی خۆی و ئازاد بونی، بۆی هەیە لەبەرامبەر ئەو رووداوە مێژووییەدا هەست و سۆزی خۆی دەر ببڕێ و شادی نیشان بدات، هەروەکو لاوانی شاری مەهاباد بەبۆنەی هەڵبژاردنی سەرکردەیەکی دڵسۆزو وڵات پارێز وەک بەڕێز مام جەلال تاڵەبانی بەسەرۆکی حکومەتی فیدراڵی ئێراق و رێزدار کاک مەسعود بارزانی بەسەرۆکی حکومەتی هەرێمی ئازادی کوردستان هەڵبژێردران، هەموو کوردێک مافی رەهای خۆی بووە کە ئاهەنگ بگێڕێ و

٢.خۆپیشاندانەکە کە لەمەهاباد دەستی پێکردو سەرجەم شارو شارۆچکەکانی کوردستانی رۆژهەڵاتی گرتەوە، ناتوانین بڵێین رووداوێکی نارێک و پێک و هەڵەشەیی و سەر پێی بووە، بەڵکو بەپێچەوانە هاو ئاهەنگی و سۆزێکی وشیارانەی جەماوەری بوو بەسیمایەکی پێشکەوتن خوازانەو هێمنانە کەوتنە دەربڕینی هاو ئاهەنگی و پشتیوانی لەتێکۆشەرانی شاری مەهابادو نارەزایی دەربڕین لەئاست ئەو بێ ویژدانی و سەرکوت و زەجرەی بەرامبەر خەڵکی ئاشتی پەروەرو وڵات پارێزی ئەو شارە تێکۆشەرە نیشانیان دا. ئەمەش ئەگەر مەبەستێک بخاتە رو لەوە زیاتر نیە کە دەنگی حەق و رەوای خۆپیشاندەرانی شاری مەهاباد دەنگی هەموو مرۆڤێکی ئازادی خوازو وشیارو ماف بێژی خەڵکی کوردەو مەرج بوو زۆر لەوە زیاتر بکرێت کە بۆ پشتیوانی لەو خەڵکە دەڵسۆزە نیشاندرا بەتایبەت دەبوو ئۆپۆزسیۆنی کوردو لایەنە نەیارەکان بەرژێمی کۆماری ئیسلامی لە دەرەوەی وڵات و سەرجەم گەلی کورد لەبەشەکانی دیکەی کوردستان برژێنە سەر شەقام و دەنگی پشتیوانی بەخۆپیشاندەران بەرزتر بکەنەوەو پەیامی نارەزایەتی خۆیان بەگوێی رژێم بگەیەنن کە بەو شێوە درندەیی و نامرۆڤایەتیەی بەرامبەر رۆشنبیرانی کورد لە رۆژهەڵات بەکاریان هێنا "لەدەروازەی سەدەی بیست و یەکدا" مەگەر هەر لەرژێمێکی ئاوا بووەشێتەوە کە تائێستا کە تەکنەلۆجیاو سیستمی فیدراڵی و دیموکراسی خوازی سەرانسەری جیهانی نوێی تەنیوەو کۆمەڵی مەدەنی و بەجیهانیبوون بۆتە رەشماڵی جیهانی یەک سەنتەری و "یاسا" لەزۆربەی وڵاتان گۆچانی دەستی زۆربەی رژێمە پێشکەوتوخوازەکانە، تەنیاو تەنیا لەرۆژهەڵاتی ناوەڕاست نەبێ کە زۆربەی رژێمەکانی هەر یەکە بە شێوەیەک نەیارن بەئازادی و دیموکراسی و فرە لایەنی و مافی مرۆڤ و مافی چارەی خۆ نوسینی گەلانی ژێر دەستی ئەو سیستمە ستەمکارانە.

٣. دەکرێ هەر لەو پەیوەندیەدا گلەو گازەندەی زۆر روبەڕوی گروپ و لایەن و رێکخراوە دیموکراسی خوازەکانی سەرجەم بەشەکانی کوردستان بکرێتەوە بەتایبەتی لەباشووری ئازاد کە وەک پێویست نەیانتوانی هاوەردی و هاوسۆزی لەگەڵ خوشک و براکانیان لەرۆژهەڵات دەر ببڕن. ئەمە لەلایەک لەلایەکیترەوە لایەنە کوردیە نەیارەکان بەرژێمی کۆماری ئیسلامی لەدەرەوەی رۆژهەڵات و هەندەران ،ئەوانیش چ بەنوسین و بەتەنگەوە هاتن و رێپێوان لەبەردەم دەزگا جیهانیەکانی نێونەتەوەیی و مافی مرۆڤی جیهانی وەک چاوەڕێ دەکرا چالاکیان نیشان نەدا.. کە دەبوو بێ سێ و دوو بیر کردنەوە لەشێوازی مانگرتن و رێپێوانە بەرپرچی دانەوەکانی تێکۆشەرو وڵاتپارێزی رۆژهەڵات سەرجەم وزەو تواناو قەڵەمەکانیان بەکار بهێنن و دەرگای میدیا جیهانیەکان بۆ هاوەردی راتەکێنن کە چیتر بەرامبەر ئەوزۆڵم و ستەمەی بەرامبەر نەتەوەیەکی زۆر لێکراوو ستەم دیدە ئەنجام دەدرێت گوێی خۆیان نەئاخنن.. ویژدان بێتە جوڵەو چیتر لەبەرامبەر نارەواترین پەلاماری درندانەو نارەوا، پشتیوانی مرۆڤ دۆستانەی خۆیان راگەیەنن..کە لەهەرکات و ساتێکی دیکەدا بێ سڵکردنەوە لەویژدانی مرۆڤایەتی و سیستمە مرۆڤ دۆستەکان ئامادەن توندو تیژترو نارەواتر روبەڕوی هەر بزوتنەوەیەکی ئینساندۆستی کورد ببنەوەو بەناشیرینترین شێوە جارێکیتر سەرکوتی بکەن.■

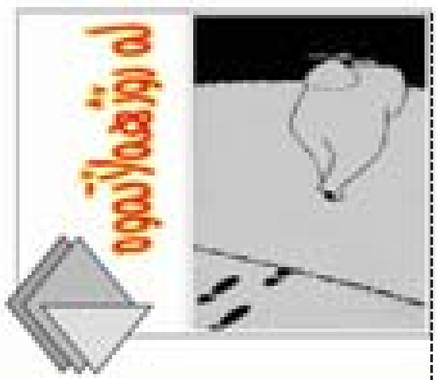

بۆکان: شەهید بونی ئیسماعیل محەمەدی

بەپێی راپۆرتی ناوەندی هەڵەبجە دژ بەئەنفال و جینۆسایدی گەلی کورد/ چاک، رۆژی دووشەممە ٢٠٠٥/٩/٣، ئیسماعیل محەمەدی خەڵکی شاری بۆکان کە ٣ساڵ لەمەوبەر بەتۆمەتی هاوکاری کردن لەگەڵ کۆمەڵەی شۆڕشگێڕی زەحمەتکێشانی کوردستانی ئێران لەلایەن هێزەکانی رژێمی کۆماری ئیسلامیەوە دەستگیر کرابوو، شەهید کراوە. ناوەندی هەڵەبجە لقی سویسرا، وێڕای سەرەخۆشی لەبنەماڵەو سەرجەم گەلی کوردستان و ئیدانە کردنی ئێعدامی ئیسماعیل محەمەدی، رەخنەیان ئاراستەی حیزبەکانی کوردستانی ئێران کردووەو نەبونی پلانی هاوبەش و یەک نەگرتنی ئەوانیان کردۆتە ئامرازێک بۆ کرانەوەی دەستی رژێمی کۆماری ئیسلامی ئێران بۆ کوشت و بڕی رۆڵەکانی کوردستان و داوایان لەسەرجەم حیزبە کوردیەکان کردووە بەیەکگرتوویی خۆیان لەهەوڵی دارشتنی پلانی هاوبەشدا بن بۆ بەرگری لەبەردەوام بوونی ئێعدام و کوشتنەکان لەکوردستانی ئێراندا.

شایانی باسە یەکێتی شۆڕشگێڕانی کوردستانیش، بەراپۆرتێکی تایبەت بۆ چاودێر ئەم هەواڵەی پشت ڕاست کردۆتەوەو پرسەو سەرەخۆشی خۆی ئاراستەی سەرجەم گەلی کوردستان و بنەماڵەی شەهید ئیسماعیل محەمەدی کردووە.■

بۆکان.. مەترسی ئێعدامی سێ هاونیشتمانی کورد

بەپێی راگەیاندنی دەفتەری سیاسی حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران، رژێمی کۆماری ئیسلامی ئێران، بەشوێن ئێعدامی ئیسماعیل محەمەدی چالاکی سیاسی کورد، حوکمی ئێعدامی سێ کەسی دیکە لەتێکۆشەرانی سیاسی، بەتاوانی هاوکاری لەگەڵ حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێرانی دەرکردووە. کە بریتین لە:

١.ئەبوبەکر میرزا قادری خاوەن ژن و ٢ منداڵ و خەڵکی شاری بۆکان

٢.عوسمان میرزا قادری خاوەن ژن و یەک منداڵ و خەڵکی شاری بۆکان

٣.قادر ئەحمەدی خاوەن ژن و سێ منداڵ و خەڵکی شاری بۆکان

شایانی باسە ئەو سێ کەسە لەساڵی "٢٠٠٥"دا دەستگیرکراون و بڕیارە تاکۆتایی مانگی سێپتامبەر، حوکمی ئێعدامیان لەشاری ورمێ بەڕێوە بچێت. دەفتەری سیاسی حیزبی دیموکراتی کوردستان وێڕای ئیدانە کردنی ئەو حوکمە زاڵمانەیە داوایان لەهەموو کۆڕو کۆمەڵە مرۆڤدۆستەکان و رێکخراوەو کەسایەتیە سیاسیەکان کردووە، هەوڵ بدەن بۆ گوشار خستنە سەر کۆماری ئیسلامی و بەهەڵوەشاندنەوەی ئەو حوکمە بەرگری لەئێعدامی ئەو سێ کەسە بکەن.■

سنە: مانگرتنی رۆژنامە نووسی گەنج مادێح ئەحمەدی لەخواردن

مادێح ئەحمەدی رۆژنامە نووسی بەتەمەن گەنج و چالاک، هاوکات لەگەڵ شەپۆلی گیرانەکانی رۆژهەڵاتی کوردستان و پاش خۆپیشاندانە مەدەنی و هێمنانەکانی شارەکانی رۆژهەڵات، دەستگیر کراو لەوساتەوە هەر لەزیندانی شاری مەریوان ماوەتەوە. ناوبراو بۆ دەربڕینی نارەزایەتی خۆی بەهۆی دیاری نەکردنی چارەنوسی لەلایەن هێزەکانی رژێمی کۆماری ئیسلامیەوە، لەرۆژی پێنج شەممە ١(٢٠٠٥/٩/١)وە مانی لەخواردن گرتووەو تائەم کاتە هیچ سەرچاوەیەک زانیاریەکی سەبارەت بەشکاندنی مانگرتنەکە رانەگەیاندووە.■

ستراتژی نوێ و تاکتیکی بوێرانە

رەفعەت مورادی

لەوەتا گەلی کورد بۆ وەدیهێنانی ماف و داخوازییەکانی رێگای خەبات و تێکۆشانی هەڵبژاردووە تەکتیک و ستراتیژیکی نەریتی و کلاسیکی دارِشتووە کە بۆ دۆست و دوژمن ئاشنایە، خوێندنەوەو راڤە کردنی ئەو ستراتیژیە هەندێ خاڵی نیگاتیڤی لەنێو بزووتنەوەی رزگاریخوازی کوردا لێکەوتووەتەوە کە بەدڵنیاییەوە دەبنە ئاستەنگێک لەبەردەم مافە رەواکانمان، گەلی کورد پاش شەڕی یەکەمی جیهانی بەردەوام بۆ گەیشتن بەئامانجە پیرۆزەکانی لەئەزمون و تاقیکردنەوەی دوورو درێژیدا - دروشم و شێوازی "دوژمنی دوژمنم دۆستمە"ی وەک تاکتیک هەڵبژاردووە کە بۆ وی هیچ ئاکام و گۆڕانکارییەکی بەرچاوی لەگۆڕەپانی سیاسیدا بەدوادا نەبووە. هەڵبەتە سوود وەرگرتن لەململانێ و تەنگ و چەڵەمەکانی نێوان دوژمنان بۆ قازانجی بزوتنەوەو شۆڕشی گەلەکەمان، هێمای هۆشیاری و ژیری رێبەرانی بزاڤی رزگاریخوازانەی گەلی کوردە و بزوتنەوەی هەر-نەتەوەیەک مافی بەکار بردنی تاکتیکی تایبەت و قۆناخ بەقۆناخی هەیە. بەڵام بەو مەرجەی کە ئەم تاکتیکانە لەچوارچێوەی ستراتیژی دروست و سەرەکی خۆی دەر نەچێت. بۆیە هاوئاهەنگی نێوان ستراتژی و تاکتیک پێویستەو هەر جۆرە جیاوازییەک نێوان ئەو دوو چەمکە، دوا رۆژی بزوتنەوەی رزگاریخوازی گەلی کورد توشی مەترسی دەکات. لەهەل و مەرجێکدا لەوانەیە هێزێکی شۆڕشگێڕ بەلەبەر چاو گرتنی هۆکاری جۆراوجۆرو واقعێکی سیاسی و جوگرافی لەگەڵ - لایەنێکی بیر جیاوازو ناتەبادا پەیوەندی دابمەزرێنێت، بەڵام ئەم پەیوەندییە نابێ لە چوارچێوەی تاکتیدا بەهیچ جۆرێک بگوازرێتەوە بۆ ستراتژو تایبەتمەندییە نیگاتیڤەکانی لایەنی بەرانبەرو رەقیب فەرامۆش بکرێن. ئەمرۆ ستراتژی گەیشتن بەمافەکانمان بەجۆرێک دارێژراوە کە تاکتیکەکانی بۆ بردنەوەو سەرکەوتن کارایی خۆیان لەدەست داوەو لایەنی بەرانبەر بەکوشتن و فیرۆدانی کات و دەرفەت و بەکار

بردنی هەڵوێستی لەبار دەیەوێ خاڵی پێویست لەگۆڕەپانی چارەنوس سازی کێشەی کورد بۆ خۆی دەستەبەر بکات؟! نەبوونی شەفافییەت سەبارەت بەفیدرالیزمی جوگرافی و سیاسی، جێبەجێ نەبوونی مادەی ٥٨و چارەنوسی هێزی پێشمەرگەی کوردستان، مانەوەی عەرەبە هاوردەکان لەکەرکوک و لەهەمانکاتدا مانەوەی کەرکوکیەکان لەهەرێمی ئازادو رزگار کراوی کوردستان واتە لەدەرەوەی بازنەی ململانەی یارییەکەدا قورسایی سیاسی کوردو داخوازییەکانی بەقازانجی ناحەزان شکاندوەتەوەو لەوانەیە زەوی و زەمان تەنانەت ناوبژیوان!لەبەرژەوەندی حەریفاندا بێت. بۆیە ئەرکی سەرشانی رێبەران و رامیارانی گەلی کورد گەلێ گەورەتر لەجاران دەبێت. ئەو رێبەرانەی کە تاقۆناخی روخانی سەدام سەرکەوتوانە توپی یارییان لەگۆڕەپانی سیاسیدا لەبەرژەوەندی گەل گواستوەتەوە، بۆیان هەیەو ئەرکی سەرشانیانە بەهەڵوێستی لەبارو تاکتیکی نوێ ستراتژی سەرکەوتن بۆ رزگاری کەرکوکی قودسی کوردستان و ناوچە دابڕاوەکانی تر و هەموو ماف و داخوازییەکانی گەلی کورد دابڕێژن.■

سەرۆکایەتی هەرێم و دیموکراسی ڕاستەوخۆو ناڕاستەوخۆ

هەڵمەت محەمەد

شێوازی دیموکراسی لەڕوانگەی مێژووییەوە ڕاستەوخۆ یان ناڕاستەوخۆ، واتە نوێنەرایەتی ناوبانگی دەرکردووە. دیموکراسی ڕاستەو خۆ "لەشار دەوڵەتی" یۆنان و رۆمدا لەسەردەمی کۆنەوە هاتۆتە ئاراوە، ئەم جۆرە دیموکراسیەتە تەنیا لەکۆمەڵی زۆر بچووکی چەند هەزار کەسیدا دانیشتووان کە بەئاسانی دەتوانن لەشوێنێکدا کۆببنەوەو سەبارەت بە چارەنووسی سیاسی و کۆمەڵایەتیان بڕیار بدەن، شیاوی جێبەجێ کردنە. لەهەندێ کانتۆنی بچووکی سویسرا هێشتا "کۆبوونەوەی هەڵبژاردن" لەئارادایە، هاوڵاتیانی پێگەیشتوو باڵغی ئەو کۆمەڵانە لەرۆژێکی دیاریکراوی مانگی ئافریل یان مایز کۆدەبنەوەو بەبەرز کردنەوەی دەست نوێنەری خۆیان هەڵدەبژێرن!؟ هەڵبەتە ئەم جۆرە رادەربڕینانە میراتی کۆنن و باویان نەماوە، دیموکراسیە ڕاستەوخۆکان پاش شەڕی یەکەمی جیهانی لەلاتۆزیا، ئاڵمان، ئیستۆنی، ڕووسیای سۆڤییەت و ئیرلەندا، هاتنە ئاراوە بەڵام جگە لەوڵاتی ڕووسیا لەهەموو شوێنەکانی تردا کەوتنە خانەی فەرامۆشیەوەو شوێنەواریان نەما!

تاکە ڕێگای سەرکەوتنی دیموکراسیەت بەتایبەتی دیموکراسیەتی نوێنەرایەتی کە سیستەمێکی هاوچەرخە ڕێز گرتن لە دەسەلاتی پەرلەمان و یاساکانیەتی کە بێگومان کلیلی چارەسەری کێشەو گرفتەکانی کۆمەڵی بەرەو دیموکراسیەتی کوردستانە

لەشێوازی دیموکراسی ناڕاستەوخۆ یان نوێنەرایەتیدا خەڵک بەشێوەی ناڕاستەوخۆ بەهۆی نوێنەرانی هەڵبژێراوی خۆیانەوە، دەوڵەت و سەرۆکایەتی پێک دێنن، بناغەی ئەم جۆرە دیموکراسیەتە متمانەی خەڵکە بەنوێنەرانی هەڵبژێراوی خۆیان تالەو ڕێگایەوە ویست و خواستی خۆیان بۆ هەرجۆرە بڕیارێک سەبارەت بە چارەنووسیان دەربڕن. لەم جۆرە دیموکراسیەدا حیزبەکان کە پێکهاتەی جەماوەرن رۆڵی گرنگیان هەیە چونکە حیزبەکان ویست و داخوازیەکانی کۆمەڵ رێکدەخەن و ئاراستەی دەوڵەتی دەکەن، ئەمرۆ گەلی کورد لەبەشێکی رزگار کراوی خۆیدا توانیویەتی لەچاخی نوێی دیموکراتیزە کردنی کۆمەڵدا بەپشت بەستن لەشێوازی نوێی دیموکراسی کە دیموکراسی نوێنەرایەتیە نوێنەرانی هەڵبژێراوی خۆیان بۆ دیاریکردنی شێوازی بەڕێوە بردنی هەرێمی کوردستان و دارشتنی یاسای بنەڕەتی و دەست نیشانکردنی سەرۆک وئەنجومەنی وەزیران و لایەنە پەیوەندیدارەکان لەرێگای سەندوقی دەنگدانەوە وەک تاکە مەرجەعی دەسەلات کە پەرلەمانە بناسێنێت. هەر بۆیە خەڵکی کوردستان چاوەڕێی ئەوە دەکەن کە بەزووترین کات ئەو پەرلەمانە ئەرکی خۆی بەجێ بگەیەنێت و بەپێی یاساو دەستووری هاوچەشنی ئەم سیستەمە دیموکراسیە، سەرۆکی هەرێم و سەرۆکی حکومەت وئەنجومەنی وەزیران دەست نیشان بکات و سەربەخۆیی هەرەسی دەسەلاتی هەرێم واتە: دەوڵەت، پەرلەمان و دادوەری بپارێزێت. هەرچەندکە دواکەوتنی پەرلەمان و مشت و مڕ لەسەر دیاریکردنی سەرۆکی هەرێم و سنووری دەسەلاتی بەبێ ئامادەبوونی نوێنەرانی خەڵک شەک و گومانی لەشەقامی کوردیدا دروست کردووە بەڵام بەدڵنیاییەوە هیچ بەربەستێک ناتوانێ ئیرادەی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان کە لەپەرلەماندا رەنگ ئەداتەوەو تاکە مەرجەعی دەسەڵاتە پشت گوێ بخات، تاکە ڕێگای سەرکەوتنی دیموکراسیەت بەتایبەتی دیموکراسیەتی نوێنەرایەتی کە سیستەمێکی هاوچەرخە ڕێز گرتن لە دەسەلاتی پەرلەمان و یاساکانیەتی کە بێگومان کلیلی چارەسەری کێشەو گرفتەکانی کۆمەڵی بەرەو دیموکراسیەتی کوردستانە.■

عێراق و دەستور

پیتەر بەیکەر

و. لە ئینگلیزییەوە/ عەزیز ڕەئووف

washingtonpost.com

ڕەنگە لە هیچ کۆمەڵگەیەکدا هێندەی کۆمەڵگەی عیراقی نوسینەوەی دەستور ئەستەم نەبێت.

سەرباری ئەوەی کە ویستیان ڕوویەکی جوانی پێببەخشن، ماسکی هەڵەکانی ئەمریکا بە ڕوخساری دەستورەکەوە لە عیراقدا بەدەرکەوت سەبارەت بە هێشتنەوەی عیراقێکی یەکگرتوو. لە ڕاستی دا پرۆسەسەی نوسینەوەی دەستور هێندەی تر جیاوازییەکانی گەلانی ئەو وڵاتەی بەدەرخست.

سەرۆک بوش دەڵێت لە عیراقدا گەورەترین پێشکەوتنمان بەدەست هێناوە کە لە مێژووی ئەو وڵاتەدا بێ وێنەیە. ئەم شتراتیژەی ئەمریکا هیچ نییە جگە لە درێژکراوەی تۆڵەسەندنەوەی ١١ی سێپتەمبەر.

ئەمریکا دەیەوێت عیراقێکی یەکگرتوو بە ستایلێکی خۆرئاوایی بە دیموکراتیزە و دەسەڵاتەکەشی بە عەلمانی بکات، وەک چۆن لە بەرنامەیدایە بەم ئەجێندایە لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاستدا ڕەفتار باکات. بەڵام ئێستا هاوکێشەکان گۆڕاون. ئەوەی ئەمریکا لە عیراقدا دەیەوێت ئەوە خواستی سەرجەم خەڵکی ئەو وڵاتە نییە. زۆرینەی عیراقییەکان داوا دەکەن ڕۆڵی ئیسلام لە یاسای ئەو وڵاتەدا زیاتر بکرێت ئەمەش بە پێچەوانەی خەونی ئەمریکییەکانەوەیە کە دەیەوێت دەسەڵاتی ئەو وڵاتە سێکولار و دیموکراتی بێت.

ئەمریکییەکان دەیانەوێت لە هەڵبژاردنی داهاتوودا کاندیدی عەلمانییەکان بەهێز بێت بۆ ئەوەی ئەو وەزیفەیەکە ئەوان لە عیراقدا بەدییان نەهێناوە عیراقییە عەلمانییەکان پێی هەڵبسن.

خاتوو ڕایز لە بەهاری ئەمساڵدا سەردانی عیراقی کرد و داوای لە کورد و شیعە کرد کە هەوڵ بدەن سوننەکان بێننە ناو دەستورەکەوە، بۆ ئەوەی دەستورەکە ببێتە هی هەموان.

نەک ئەمانە. بەڵکو زاڵمای خەلیلزاد باڵیۆزی ئەمریکا لە عیراق لە نزیکەوە چاودێری نوسینەوەی دەستوری دەکرد، بەڵام کاریگەری نەبوو، دەستورەکە هەر بە لاوازی نوسرایەوە. ئەم شکستەی ئەمریکا لە عیراق شتێکی سەرسوڕهێنەر نەبوو، بەڵکو شتێکی چاوەڕوانکراوبوو. چونکە لەسەرەتاوە دیار بوو کە عیراق وڵاتێکی فرە ئاین و نەتەوەیە و بنەمایەکی خێڵەکی هەیە.

وەکو ئەوەی وترا و بینیمان پێشنیاری ئەمریکا بوو سەبارەت بە سیستەمی فیدرالی لە عیراقدا، بەڵام ئەمریکا لەوەشدا شکستی هێنا چونکە سونەکان سیستەمی فیدراڵی ڕەتدەکەنەوە.

کە عیراق لە سەردەستی بەریتانیا دروستکرا، بەریتانیا نەیدەزانی کە عیراق تاسەر ناتوانێت پێکەوە هەڵبکات، وە نەیدەزانی هەموو عیراقییەکان بەو وڵاتە ڕازی نین. ئەمەش لەبەر ئەوەبوو بەریتانیا هێندەی دەیویست تورکی عوسمانی دەربکات هێندە ئامانجی ئازادکردنی عیراق نەبوو.

ئێستاش لە عیراق دەسەڵاتی سەنتەر لەئارادا نییە. باشور چەکدارە شیعەکان و لە باکور ئەو هەرێمەی زیاد لە دەساڵە ئەمریکا بۆ کوردەکانی پاراستووە چەکدارە کوردەکان دەسەڵاتیان هەیە.

لە عیراق گەندەڵی لە زیادبووندایە.

ئەمریکا هەرچەندە عیراقی لەدەست سەدامی دیکتاتۆر ڕزگار کر، بەڵام زۆرینەی عیراق کە شیعەکانن ئەمریکا بە سەرچاوەی دوژمنکاری و ئاژاوەی عیراق تەماشا دەکەن. پێشتریش هەروابوو. کاتێک بەریتانیا عیراقی لەدەست تورکەکان ڕزگار کرد زۆرێک لە هێزە عیراقییەکان شەڕی ئینگلیزەکانیان دەکرد.■

تاڵەبانی و کەرکوک

سەردەشت

REUTERS

ئاژانسی (Rueters) ڕۆژی ٥ی ئەم مانگە، هەواڵێکی سەرۆک کۆمار (جەلال تاڵەبانی) بڵاوکردۆتەوە کە تاڵەبانی ڕایگەیاندووە: بۆ پەلەکردن بۆ چارەسەرکردنی شاری کەرکوک لیژنەیەکی باڵامان پێکهێناوە.

دروستکردنی لیژنەیەکی ئاوا گەورە، کە لەسێ پۆستی لوتکەیی عێراق دروست بوون (سەرۆک کۆماری عێراق و سەرۆک وەزیرانی عێراق و عادل عەبدولمەهدی جێگری سەرۆک کۆماری عێراق)، نرخ و بەهای خۆی هەیە، ئەم لیژنەیە بۆ چارەسەرکردنی کێشەکانی کەرکوک و جێبەجێ کردنی پرۆژەکانیەتی، دیارە کەرکوک تاکە شارە لەعێراقدا کەئەهمیەتێکی گرنگی هەیە، بۆیە چ هێزە دەرەکیەکان و چ هێزە ناوخۆییەکان چاویان لێیەتی و عەرەبیش نایەوێت بخرێتەوە سەر کوردستان و کۆسپ لەسەر کۆسپ بۆی دروست دەکات، هەربۆیە مام جەلال سەرۆک کۆماری عێراق ئەمجارەیان لیژنەیەکی سێ کەسی پێکەوە ناوە وەک خۆی وتەنی لیژنەی هەوراز، خودی خۆی لەلیژنەکەدایە، هەتا لەنزیکەوە و بەوردی ئاگاداری ئەو دەستانە بێت کە کەرکوک دەشێوێنن و کوردستانی بونی ڕەت دەکەنەوە، چونکە کورد مەحاڵە بێ کەرکوک ئۆقرە بگرێت و بەعێراقی بون قبوڵ بکات، بەتایبەتی تاڵەبانی، چونکە دەمێکە هەر لەخەباتی شاخەوە کەپێشمەرگە بوو دەیوت: یان کەرکوک و خانەقین یان تا ماوین دەجەنگین، ئێستاش لەپۆستی لوتکەییدایە مەحاڵە واز لەکەرکوک بێنێت. هەروەها دروستبوونی لیژنەیەکی وا ڕەنگە کێشەکان تا ئاستێکی باش چارە بکەن بەتایبەت هەلێکی وا کەسوننە بەشدار نین لەو لیژنەیەدا، کە بەهەموو جۆرێک کوردستانیەتی کەرکوکیان پێ قوت ناچێت، گەرچی شیعەش بۆڵەیان هەیە لەوڕووەوە، بەڵام کەمێک نەرمترن لەعەرەبی سوننە، بەهەرحاڵ گەر بکەوێتە حاڵەتی نا ئاسایشەوە، ئەوا بەڵگەو دیکۆمێنتەکان و زۆری کورد دەبێتە سەنەدێک بۆ ڕاستیەکان و ئەوکات ئەگەر سەنەدیان قبوڵ نەبوو، کوردیش ئەوان قبوڵ ناکات.■

ئاینی ئیسلام ڕیفۆرمی دەوێت

کاوە نادر

latimes.com

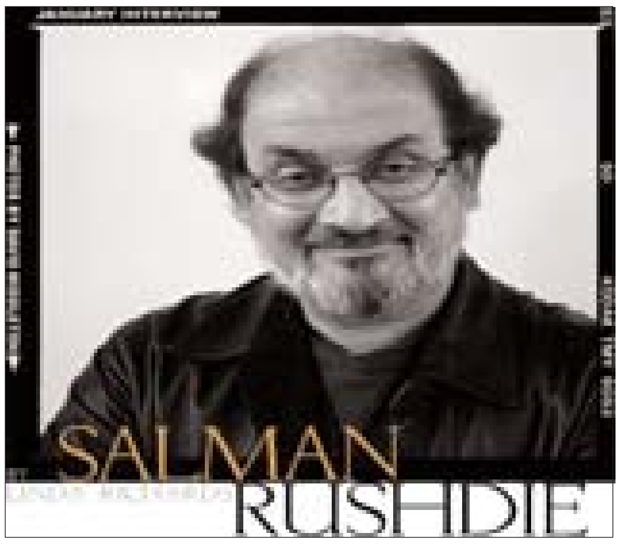

ڕۆژنامەی Los Angeles Times لە مانگی ئابی ڕابردوودا بابەتێکی نوسەری گەورەی هیندی (سەلمان ڕوشدی) بڵاوکردۆتەوە بەناونیشانی (سەردەمی ڕیفۆرم لەئیسلامدا). لەو بابەتەدا هاتووە کە ئاینی ئیسلام لەم سەدەیەدا پێویستی بەڕیفۆرم هەیە.

سەلمان ڕوشدی یەکێک لەنوسەرە بەناوبانگەکانی ڕۆژهەڵاتە کەهەر لەسەرەتای حەفتاکانەوە داوای ئەوە دەکات کەئاینی ئیسلام پێویستە ڕیفۆرمی تێدا ئەنجام بدرێت، بەجۆرێک کە بوە هۆی دەرکردنی لەخۆرهەڵات و فتوای کوشتنی ئەم نوسەرە گەورەیە لەلایەن ئیمام خومەینیەوە درا.

ئاینی ئیسلام بەو پێیەی تاکو ئێستا گۆڕانی ڕیشەیی لەهەناوی خۆیدا نەکردووە، بۆیە لامان سەیر نەبێت زۆر بەدۆگماییەوە ماوەتەوە. ئەم دۆگمابوونەش لە ئاینی ئیسلامدا وایکردووەکە لە دنیای ئیسلامیدا هەمیشە توندڕەوی و توندوتیژی بەرهەم بێت. لاوان لەوەها کۆمەڵێکدا چ ڕێگەیەک بۆ مومارەسەکردنی ژیان هەڵنابژێرن جگەلە پەنابردنە بەر توندوتیژی.

داخرانی کۆمەڵی ئیسلامی لەناو یەک تێڕوانینی ئاینیدا خۆی لەخۆیدا کوشتنی سەرجەم جیاوازییەکانی ئەو کۆمەڵانەیە. هەربۆیە سەلمان ڕوشدی لەم سەروبەندەدا کە وڵاتانی ئیسلامی توندوتیژی بەخۆوە دەبینێت هەڵدەسێت بە نوسینێکی وا جدی و بەپێز کە بەئاشکرا بانگهێشتی ڕیفۆرمی ئاینی دەکات. سەلمان ڕوشدی یەک لەو نوسەرانەی خۆرهەڵاتی ناوەڕاستە کە لەمێژە هەستی بەو ڕاستییە کردوە.■

موبارەک هەڵبژێردرایەوە

کامەران ساڵەیی

CNN.com

سایتی Cnn.com ڕۆژی ٩ی ئەم مانگە هەواڵێکی بڵاوکردەوە کەسەرۆک حوسنی موبارەک توانی هەڵبژاردنەکانی ئەم دواییەی میسر بباتەوە.

دوای ٢٤ ساڵ لەدەسەڵاتی سەرۆکایەتی جارێکی تر حوسنی موبارەک بۆ سەرۆک کۆماری میسر هەڵبژێردرایەوە. هەڵبژاردنەوەی حوسنی موبارەک لەئان و ساتێکدایە کەگەلانی ناوچەکە گۆڕانی گەورە بەخۆوە دەبینن بەتایبەتی عێراق.

ئەو دەسەڵاتەی حوسنی موبارەک لەمیسردا هەیەتی دەتوانین بەدیکتاتۆریەتی نەرم و نیان ناوزەندی بکەین بەو پێیەی کە لەدەوڵەتە دیموکراتەکاندا هەر سەرۆکێک تەنها ٨ ساڵ دەتوانێت لەسەر دەسەڵات بمێنێتەوە. بەڵام وەکو بینیمان پاش ٢٤ ساڵ دەسەڵاتی سەرۆکایەتی جارێکی ترو بۆ ٤ ساڵی تر (ئەگەر هەڵبژاردن بکرێتەوە لەمیسردا) حوسنی موبارەک ئەو پۆستەی داگیرکردەوە.

ئەوەی کەلەمیسردا ڕوو دەدات بەنیسبەت وڵاتانی عەرەبی بەگشتی شتێکی نوێ نییە. کام لەوڵاتانی عەرەبی بگریت، گەر دەسەڵاتی مەلەکیش نەبێت ئەوا تاسەر دەسەڵاتی سەرۆکایەتی بۆ خۆیان داگیر دەکەن. تونس، میسر، عێراقی سەردەمی سەدام، لیبیا و چەندانی ترکە هەرچەندە دەسەڵاتەکەشیان کۆماری نییە، بەڵام هەمیشە قۆرخی دەسەڵاتیان کردووە.

گەر حوسنی موبارەک خۆی بەسەرکردەیەکی دیموکرات بزانیایە، دەبوو خۆی کاندید نەکاتەوە و دەسەڵاتی سەرۆک بۆ نەوە نوێیەکانی وڵاتەکەی جێ بێڵێت، بەڵام بەدیوێکی تردا ئەو خەڵکی وڵاتەکەی باش دەناسێت کە پاش ٢٤ ساڵ دەزانێ کە هەر خۆی هەڵدەبژێرنەوە.■

سەرۆک بوش و کارەساتی کاترینا

دانا حەمید

VOA

سایتی VOA لەڕۆژی ٥ی ئەم مانگەدا بابەتێکی بڵاوکردۆتەوە سەبارەت بەتراژیدیاکەی کاترینا لەئەمریکا، کەبەهۆی باهۆزێکی گەورەوە هەزاران کەس لەو وڵاتە بوونە قوربانی.

کارەساتە سروشتییەکەی کاترینای ئەمریکا کەبووە هۆی لەناوچوونی هەزاران کەس لەو وڵاتە بەجۆرێک ئەو کارەساتە لەدنیادا بێوێنەیە.

جۆرج دەبلیو بوش خودی خۆی لەنزیکەوە چاودێری بارودۆخەکە دەکات و خۆی کەسوکاری قوربانییەکان بەسەردەکاتەوە.

دیارە کارەساتێکی وا کەنەک بۆ گەلی ئەمریکا، بەڵکو بۆ سەرجەم گەلانی جیهان مایەی خەمباری بوو، بەڵام مادام کارەساتەکە سروشتیە، ڕەنگە نیو ئەوەندەی کارەساتەکەی ١١ی سێپتەمبەر خەڵکی جیهانی نیگەران نەکردبێت، چونکە کارەساتەکەی کاترینا سروشتییەو ئەوەی ١١ی سێپتەمبەریش دەستی مرۆی تێدابوو.

ئەوەی لەم ئان وساتەدا بۆ سەرۆک بوش گرانە ئەوەیە کە بوش ئێستا سەرقاڵی دیموکراتیزەکردنی جیهانە کەچی لەوڵاتەکەی خۆیدا ڕووبەڕووی ئەو کارەساتە سروشتییە دەبێتەوە.

لە بەرامبەر کارەساتە سروشتییەکان و کارەساتە مرۆییەکانەوە جیاوازی گەورە هەیەو بۆ هەریەکەشیان پێویستە سەرۆک بوش هەنگاوی جدی بگرێتەبەر. بەڵام وەکو ئاشکرایە کە کارەساتە مرۆییەکان چارەسەری هەیەو هەرچەندە دوور بێت ئەوا سەرۆک بوش ئەو هەنگاوە هەر دەنێت و هەوڵی بنەبڕ کردنی تیرۆرستان دەدات، بەڵام بەرامبەر کارەساتی کاترینا سەرۆک بوش جگەلە نۆژەن کردنەوەی ناوچەکەو قەرەبوو کردنەوەی زیان لێکەوتووان، ناتوانێ هیچ بکات، چونکە ئاشکرایە کارەساتی سروشتی دوژمنی نوێی وەک تیرۆرستان دروست ناکات.■

لەیادی ١١ی سێپتەمبەردا

عەبدولخالق بتوێنی

TIMES ONLINE

سایتی (times online) لەیادی یازدەی سێپتەمبەردا ڕاپۆرتێکی تێرو تەسەلی لەبارەی کاریگەریەکانی ئەو کارەساتە لەسەر جیهان بڵاوکردۆتەوە.

١١ی سێپتەمبەر یەکێک لەو کارەساتە جیهانیانەیە کە بەتەواوی کاریگەری لەسەر هەموو سوچێکی جیهان هەبوو.بەجیاواز لەهەموو کارەساتێکی تر، توانی دنیا بەسەر دوای ١١ی سێپتەمبەرو پێش ئەو کارەساتەدا دابەش بکات.

١١ی سێپتەمبەر توانی دەستکاری جیهان بکات بەجۆرێک کە عێراق و کوردستانی خۆشمانی گرتەوە و دەسەڵاتی سەدام حسێن کۆتایی پێهات و پێشتریش ئەفغانستانی لانەی تیرۆرستان کەوتە بەر پەلاماری ئۆپراسیۆنەکانی ئەمریکای دوای ١١ی سێپتەمبەر.

بەر لەهەموو شت، گەر ١١ی سێپتەمبەرو پێکهاتنی بەرەی وڵاتانی دژ بەتیرۆر نەیتوانیبێت هیچ بکات، خۆ توانی دوو دەسەڵاتی دیکتاتۆرو دژ بە ژیانی وەک ڕژێمی بەعس لەعێراق و ئەلقائیدەی بن لادن لە ئەفغانستان لەناوبەرێت یاخود لاواز بکات.

١١ی سێپتەمبەر لەو شەڕە شاراوە و ترسناکەی تیرۆریزم بەئاگای هێنایەنەوە و ڕاستەوخۆ پیشانیداین کەشەڕێکی شاراوەو دژ بەجیهان بەڕێوەیە ئەویش تیرۆرە کەبنکەی سەرەکی لەعێراق و ئەفغانستانە.

تیاچوونی سەدان کەس لە کارەساتەکەی ١١ی سێپتەمبەر هەرگیز لەبیر ئەمریکییەکان ناچێتەوە، هەربۆیە مارێنزەکانی ئەو وڵاتە بۆ تۆڵەسەندنەوەی قوربانییەکانی وڵاتەکەیان و ڕزگارکردنی گەلان لەژێر

دەستی تیرۆر بەردەوامن لە پاکتاوکردنی تیرۆر لەخۆرهەڵاتدا بەگشتی و لەعێراقدا بەتایبەتی.■

عێراق ئێستا سەنتەری تیرۆریزمە

کوفی ئەنان

Associated Press

لێکدانەوەی: ئاوێر بەختیار

کوفی ئەنان سکرتێری گشتی نەتەوە یەکگرتووەکان ڕایگەیاند کە عێراق ئێستا بۆتە گەورەترین لانەی تیرۆرستان بەجۆرێک کە زۆر لەئەفغانستانی سەردەمی تاڵیبان بەهێزترە. گەنجە تووڕەکانی عێراق ئێستا زۆر بەجدی چالاکی ئەنجام دەدەن و خۆیان دەتەقێننەوە.

ئەنان ئەوەشی وت کەگەنجە موسوڵمانەکانی عێراق وا هەست دەکەن کە بونەتە قوربانی دەستی وڵاتە زلهێزەکانی خۆرئاوا. ئەوەی لەعێراقدا دەبینرێت تێکەڵەیەکە لەبیری ئیسلامی و نەتەوەیی عەرەبی کەئێستا عێراق ئەو جۆرە توندو تیژییە بەخۆوە دەبینێت، بەڵام ئەفغانستان جیاواز بوو، لەئەفغانستان چەکدارەکانی قاعیدە موسوڵمان بوون، بەڵام عەرەب نەبوون. ئەوەی دەبێت بەجدی وەربگیرێت ئەوەیە کەئەمریکا دەبێت ئەوە بزانێت کەلەعێراق ناتوانێت کێشەکان چارەسەر بکات وەک ئەوەی لەئەفغانستان کردی. بەڵکو دەبێت شانبەشانی حکومەتی عێراق میکانیزمێک بگرێتەبەر بۆ چارەسەرکردنی ئەو قەیرانە سیاسی و کۆمەڵایەتییە کەلەعێراقدا بەدی دەکرێت.

ئەم قسەیەی کۆفی ئەنان ڕاستە، ئەگەر ئێستا ئەمریکا وای نەکردبێت، بەڵێ.. ماوەیەکە ئەمریکا لەگەڵ حکومەتی عێراقدا میکانیزمی گرتۆتەبەر بۆ چارەسەر کردنی کێشەکان، بەڵام کێشەکە لەوەدایە کاتێک ئەمریکا ئەم ڕێگەیەی بۆ چارەسەرکردنی قەیرانەکان گرتەبەر، تازە کار لەکار ترازابوو. ئەم هەڵەیەی ئەمریکا پەیوەندی بەدوای ڕوخاندنی سەدامەوە نەبوو، بەڵکو پەیوەندی بەپێش ڕوخاندنی سەدامەوە هەبوو. لەکۆنگرەی (لەندن)دا کاتێک ئۆپۆزیسیۆن دەیانویست حکومەتی کاتی دابمەزرێنن و بەحکومەتێکی ئامادەوە بێنەوە، هەنگینێ ئەمریکا ئەم بەرنامەیەی قبوڵ نەکرد. خۆیان بەبڕیاری ئەنجومەنی ئاسایشەوە وەکو داگیرکەر هاتن. ئەنجومەنی ئاسایش یاسای داگیرکردنی عێراقی پەسەند کردو دەسەڵاتێکی عەسکەری و ئیداری زۆریشی دا بەهاوپەیمانان. ماوەیەکیش (گارنەر) و پاشان (بریمەر) حاکمی عەسکەری و سیاسی عێراق بوون. کاتێک ئەمریکا زانی ئەم داگیرکردنە ناچێتە سەر، ئەوسا ڕازی بوو (مەجلیسی حوکم) دابمەزرێت، کەزانییان کێشەکان قوڵترە لەوەی مەجلیسی حوکم چارەسەری بکات، ئینجا بەبەرنامەی سیاسی لایەنە عێراقی و کوردستانیەکان ڕازی بون بۆ هەڵبژاردن و حکومەتی کاتی. ئەو ماوەیەش، ماوەیەکی زۆر بوو تیرۆریستەکان کێشەکان بۆ قوڵتر کردنی قەیرانەکان و تەقینەوەی گرفتەکان بقۆزنەوە. کێشەکان.. ڕەگیان کۆنە. بەڵام ئێستا پەلوپۆیان هاویشتووە و چارەسەرکردنیان لەگرێژنە دەرچووە.. کاتی زۆری دەوێت.■

چاوپێكه‌وتنێک له‌گه‌ڵ (ریک لیسه‌ر وود) كارگێڕ له‌ ڕێكخراوی كایرۆسی ناحكومی نێوده‌وڵه‌تی كه‌ ئاژانسێكی بچووكه‌و دوو ساڵه‌ له‌كوردستان كارده‌كات له‌بواری ئاوه‌دانكردنه‌وه‌ی قوتابخانه‌و گونده‌كانی كوردستان له‌دابینكردنی كۆمپیوته‌رو ئه‌نته‌رنێتو مامۆستا بۆیان.

ـ من له‌كوردستان بم یان له‌ ئه‌مریكا چوار خاڵ فێری گه‌نج ده‌كه‌م!
ـ ئه‌مریكاو كوردستانم وه‌ک یه‌ک خۆش ده‌وێت!

سازدانی سابیری سه‌ندیكا ـ په‌یامنێری قه‌ڵادزێ

چاودێر: چی ده‌بێته‌ مایه‌ بۆ داهاتوویه‌كی ئاسایش و پڕ له‌به‌خته‌وه‌ری له‌ وڵاته‌كه‌ماندا؟ له‌كاتیكدا كه‌ نه‌وت و پۆڵا یان پێداویستی خواردن، یاخود ژێرخانی ئابوری پته‌وو ناتوانن ببنه‌ مه‌به‌ست؟

ریک لیسه‌ر وود: بۆ وه‌ڵامی ئه‌و پرسیاره‌ی لای سه‌ره‌وه‌ كه‌ هه‌رچه‌نده‌ هه‌موو ئه‌وانه‌ پێداویستی گرنگن بۆ ژیانی خه‌لک، دیاره‌ گشت ئه‌و لایه‌نانه‌ی له‌ڕووی كۆمه‌ڵایه‌تی و جه‌سته‌ییه‌وه‌ جێی بایه‌خی خه‌ڵكن، بێ بوونی ڕۆحی خۆشه‌ویستی و گیانی هاوكاری هه‌رگیز كاری خۆیان پێناكرێت، بۆیه‌ كاتی ئه‌وه‌ هاتووه‌ بڵێین كه‌ پێویسته‌ خه‌ڵكی شێوازیكی نوێ بۆ بیركردنه‌وه‌ هه‌ڵبژێرن، شێوازیک له‌هه‌موو رق و كینه‌یه‌ک دووربێ و به‌ماناو ناوه‌ڕۆک نوێ بێ.

چاودێر: ئایا كورد ده‌توانێت په‌یوه‌ندییه‌ک كه‌ له‌سه‌ر بنه‌مای خۆشه‌ویستی دروست ببێت؟ ئایا كورد عه‌ره‌ب ده‌توانن پێكه‌وه‌ ژیانێكی ئاشتییانه‌ بژین؟

ریک لیسه‌ر وود: بۆئه‌وه‌ی بتوانرێت ئه‌و ژیانه‌ به‌دی بێت و بۆ وه‌ڵامی ئه‌م پرسیاره‌ پێویسته‌ شێوازی بیركردنه‌وه‌ گۆڕانی به‌سه‌ردا بێتو هه‌ردوولا به‌جۆریكی تر بیرو تێڕوانینیان بخه‌نه‌وه‌گه‌ڕ، هۆكاری سه‌ره‌كی بوونی ئه‌و گرژییه‌ی له‌په‌یوه‌ندی نێوان كوردو عه‌ره‌بدا ده‌بینرێت، ڕژێمی زۆرداری رووخاوی به‌عسه‌ كه‌ هه‌میشه‌ سڕینه‌وه‌ی نه‌ته‌وه‌كانی غه‌یره‌ عه‌ره‌بی كردووه‌ته‌ ئامانجی سه‌ره‌كی خۆی.

خاڵێک كه‌پێویسته‌ هه‌موو خه‌ڵكی عێراق به‌ گرنگییه‌وه‌ لێی بڕوانن ئه‌وه‌یه‌ كه‌ ئه‌وان پێوسته‌ گۆڕانێک بخولقێنن كه‌ دواجار دروستبونی ژیانێكی ئاشتیو پڕ به‌خته‌وه‌ری لێ بكه‌وێته‌وه‌.

چاودێر: ئایا گه‌ر خه‌ڵكی بڕوایان به‌و گۆڕانه‌ نه‌بێت چی ده‌خولقێت؟

ریک لیسه‌ر وود: بێگومان هه‌مان سیناریۆی رابردوو دووباره‌ ده‌بێته‌وه‌و خوێنو كوشتار جێی ئاشتی و ئارامی ده‌گرێته‌وه‌.

چاودێر: ئایا گه‌لی عێراق دوای رووخانی رژێمی سه‌دام حسین ده‌یه‌وێت دووباره‌ ئاشنای خوێنو كوشتن ببێته‌وه‌؟ ئایا كۆتایی سه‌دام حسینو رژێمه‌كه‌ی سه‌ره‌تای پێكه‌وه‌ژیانی ئاشتییانه‌و دیموكراسییه‌ یان ده‌ستپێكردنه‌وه‌ی جه‌نگو خوێنڕشتنه‌؟

ریک لیسه‌ر وود: له‌پێناو ئه‌و عێراقه‌ی كه‌ هه‌موو نه‌ته‌وه‌كان به‌ئاشتییانه‌ بتوانن تیا بژین، ده‌كرێت چه‌ند هه‌نگاوێک بنرێتو هه‌وڵی بێ پایان بۆ دووباره‌ نه‌بونه‌وه‌ی ئه‌و مێژووه‌ خوێناویه‌ بدرێت كه‌ ئێستاو داهاتووشی خستووه‌ته‌ به‌رده‌م هه‌ڕه‌شه‌ی ترسو گومانه‌وه‌.

– گوێم له‌پیاوێک بوو كه‌چاوه‌كانی پڕ له‌فرمێسک و دڵییشی پڕ خه‌م بوو ده‌یووت: چۆن بتوانم رابردوو بیر خۆم به‌رمه‌وه‌؟

– چۆن ئه‌و رق و توڕه‌ییه‌ی هه‌مه‌ له‌دڵما ونی بكه‌م؟ كه‌ خواوه‌ند منی دروستكردووه‌، ده‌بێ له‌ئاشتیدا بژیمو سه‌ربه‌ستیم هه‌بێت به‌ڵام كه‌سێک كه‌ئاشتی و سه‌ربه‌ستی لێسه‌ندبێتمه‌وه‌ چۆن له‌گه‌ڵیدا بژیم؟ چۆن خۆشم بووێت؟ چۆن كورد بتوانێت له‌گه‌ڵ ئه‌و عه‌ره‌بانه‌دا بژی كه‌ پێشتر هه‌ر ئه‌وان بوون براو كه‌سوكاریان كوشتووه‌؟ بۆ ئه‌وه‌ی كوردو عه‌ره‌بو توركمانو گشت نه‌ته‌وه‌كانی تر بتوانن پێكه‌وه‌ بژین پێویسته‌ هه‌ر نه‌ته‌وه‌یه‌ک ڕێز له‌بوونی ئه‌وانی تر بگرێتو مافی ره‌وای نه‌ته‌وه‌ییان پارێزراو بێت. گه‌ر نه‌ته‌وه‌یه‌ک بوونی نه‌ته‌وه‌كانی تری ره‌تكرده‌وه‌ ئه‌وا هه‌رگیز خۆشه‌ویستیو پێكه‌وه‌ژیان به‌رقه‌رار نابێتو ئه‌و به‌خته‌وه‌ریو ئاسایشه‌ی له‌ئه‌مریكای فره‌ نه‌ته‌وه‌و فره‌ نه‌ژاددا هه‌یه‌ لێره‌ به‌دی نایه‌ت.

بۆئه‌وه‌ی ئێستایه‌كی به‌خته‌وه‌ر به‌دیبێت، رابردوو وا باشه‌ بكرێته‌ وانه‌یه‌کو لێوه‌ی فێر ببن، ئه‌وه‌ هه‌ڵبژاردنێكه‌ له‌به‌رده‌م هه‌موو خه‌ڵكی عێراقدایه‌ هه‌موو تاكێكی ئه‌م وڵاته‌ ده‌بێت به‌ڕێزو خۆشه‌ویستییه‌وه‌ له‌یه‌ک بڕوانن.

دواجار لێخۆشبوون بۆ تاوانه‌كانی رابردوو بكرێته‌ سه‌ره‌تایه‌ک بۆ ژیانی ئێستاو هه‌موو كه‌س به‌شێوازێكی نوێ بیر بكاته‌وه‌...

چاودێر: ڕێكخراوی كایرۆسی ناحكومی نێوده‌وڵه‌تی چالاكی له‌سه‌ر ئاستی جیهاندا؟

ریک لیسه‌ر وود: له‌كوردستان دوو ساڵ له‌مه‌وپێش ده‌ستمكرد به‌نوێكردنه‌وه‌ی قوتابخانه‌و گونده‌كانو ئێستاش چه‌ند كۆمپیوته‌رێكم هێناوه‌ته‌ كوردستان بۆ قوتابخانه‌كانی منداڵان بۆ ئه‌وه‌ی بتوانن له‌بواری فێركردن دا بن و هیچ چالاكییه‌كی نێوده‌وڵه‌تیمان نیه‌.

چاودێر: چۆنیه‌تی دابه‌شكردنی خزمه‌تگوزاریه‌كانتان؟

ریک لیسه‌ر وود: ئێمه‌ ڕێكخراوی كایرۆس ئاژانسێكی بچووكین سه‌ره‌تا بۆ راهێنانی مامۆستا بۆ قوتابخانه‌كانو نوێكردنه‌وه‌ی قوتابخانه‌كانو هاوكاری بۆ ئاوه‌دانكردنه‌وه‌ی گونده‌كان.

ئێمه‌ش له‌و ڕێگایه‌وه‌ ئیش ده‌كه‌ین ئه‌وانه‌ی له‌شار دادنیشن كه‌خه‌ڵكی گونده‌كان بوون بگه‌ڕێنه‌وه‌ بۆ گونده‌كانی خۆیان لێره‌شه‌وه‌ ئێمه‌ یارمه‌تی ئابوری ژێرخانی كوردستان ده‌ده‌ین كاتیک جوتیاره‌كان خزمه‌تگوزاریان بۆ دابین كراوه‌ كه‌ ده‌گه‌ڕێنه‌وه‌ بۆ گونده‌كه‌یان.

ئه‌مه‌ش ده‌بێته‌ هۆی بوژاندنه‌وه‌ی ژێرخانی ئابوری بۆ كوردستان، هه‌ندێک كه‌س پێیان وابێت نوێكردنه‌وه‌ی قوتابخانه‌ی گونده‌كان كه‌پێیان كارێكی گرنگ نه‌بێت، به‌ڵام من له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌دا نیم به‌هیچ شێوه‌یه‌ک چونكه‌ نوێكردنه‌وه‌ی قوتابخانه‌كان وا له‌جوتیاره‌كان ده‌كات كه‌ بگه‌ڕێنه‌وه‌ بۆ گونده‌كانیان كه‌ ئه‌مه‌ش كاریگه‌رییه‌كی گرنگه‌.

چاودێر: به‌رنامه‌تان چییه‌ بۆ ئاینده‌ی كوردستان؟

ریک لیسه‌ر وود: هه‌روه‌ها له‌بواری په‌روه‌رده‌ ئیش ده‌كه‌ینو هێنانی مامۆستاو كۆمپیوته‌رو گه‌شه‌پێدان به‌بواری كۆمپیوته‌ر له‌گونده‌كانیان.

چاودێر: ڕێكخراوی كارۆس ئامانجی چییه‌؟

ریک لیسه‌ر وود: ئه‌مانه‌وێت هیواو ئومێدێكی گه‌ش بده‌ین به‌خه‌ڵک بۆ ئه‌وه‌ی سه‌یری داهاتوویان بكه‌نو له‌وانه‌ش هێنانی كۆمپیوته‌ر بۆیان نه‌ک له‌بواری بیناسازی دا، من ده‌مه‌وێت به‌ هاوڵاتیان بڵێم بیر له‌داهاتوو بكه‌نه‌وه‌ من قسه‌م بۆ خوێندكاره‌كان ده‌كرد، من پێیان ده‌ڵێم ئه‌وه‌ كاتی ئێوه‌یه‌ كاتیكی گرنگی ئێوه‌یه‌ كه‌پێویسته‌ به‌ره‌و پێش برۆنو بجوڵێن نه‌ک به‌ره‌و دواوه‌ بگه‌ڕێنه‌وه‌، پێویسته‌ سه‌یری وڵاتانی توركیاو ئه‌وروپا بكه‌ن، ئه‌وه‌ی له‌دڵی مندایه‌ ده‌مه‌وێت به‌ هیواو گه‌شبینییه‌وه‌ به‌گه‌نجان بڵێم ئه‌وه‌ كاتی ئێوه‌یه‌و به‌ره‌و گۆڕان برۆن، ئه‌وه‌ی ئه‌مریكای به‌هێز كردووه‌ خه‌ڵكی ئه‌مریكایه‌ به‌جدی ئیش ده‌كه‌ن، ئێمه‌ چاوه‌ڕوانی ئه‌وه‌ ناكه‌ین قه‌ت حكومه‌ت هه‌موو شتێک بۆ ئێمه‌ بكات، حكومه‌ت جاده‌و شته‌كان بۆ ئێمه‌ بكات، ئێمه‌ بۆ خۆمان ئیش بكه‌ین به‌جدی له‌هه‌ندێک شوێنی دنیادا ئه‌وه‌ به‌شتێكی شه‌ره‌فمه‌ندانه‌ نازانن، به‌ڵام من له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌ نیم، من بڕوام وایه‌ ده‌ڵێم ئیش به‌جدی بكه‌ین تاكو پێش بكه‌وین، به‌تایبه‌تیش ئه‌و هه‌سته‌، گه‌نجان پێویسته‌ هه‌ست به‌مه‌سئولیه‌تی سه‌رشانی خۆیان بكه‌ن، ئه‌مه‌ش به‌شێكه‌ له‌ئیشه‌كانی ئێمه‌. كاتێک له‌ناوچه‌یه‌كدا خه‌ڵكی خانووه‌كانیان تازه‌ ده‌كرده‌وه‌ پیاوێک له‌وێبوو هیچی نه‌ده‌كرد ئه‌ی وت كه‌ی حكومه‌ت یان ئه‌مه‌ریكا خانوه‌كه‌م بۆ تازه‌ بكاته‌وه‌ چاوه‌ڕێی ئه‌وه‌ی ده‌كرد، شادومان نه‌بوو، به‌ڵام پیاوێكی ترم بینی ده‌سته‌كانی هه‌مووی بڵۆق بوو خه‌ریكی تازه‌كردنه‌وه‌ی خانووه‌كه‌ی بوو زۆر شادمان بوو كه‌ ئه‌مریكا كه‌ره‌سه‌ی خانووه‌كه‌ی بۆ دابین كردبوو، ئه‌مریكاییه‌كان ئیش له‌سه‌ر ئه‌مه‌ ده‌كه‌ن پێم وایه‌ ئه‌و كه‌سانه‌ی كه‌ هه‌ست به‌مه‌سئولیه‌ت ده‌كه‌ن ئه‌وا كۆمه‌ڵگایه‌كی پته‌وو به‌هێز دروست ده‌كه‌ن.

چاودێر: ڕێكخراوی كایرۆس له‌سه‌ره‌تاوه‌ چۆن دامه‌زرا؟

ریک لیسه‌ر وود: یه‌كه‌م جار خێزانه‌كه‌م هێنایه‌ ئوردن چاوه‌ڕێمان كرد تا بزانین له‌عێراق چی ڕووده‌دات، كه‌ زانیمان خه‌ڵک زۆر شادومانه‌ به‌ڕوخانی رژێمی سه‌دام حسێن منیش ده‌ستم كرد به‌ئیشكردن، دوای ئه‌وه‌ منو كوڕه‌كانمو كچه‌كانمو خێزانه‌كه‌م بڕیارماندا سه‌ردانی گونده‌كانی مه‌لا قه‌ره‌ سه‌ر به‌پارێزگای هه‌ولێر بكه‌ین شه‌وانه‌ له‌قوتابخانه‌كانه‌وه‌ ده‌ماینه‌وه‌و ده‌نووستین بینیمان هاوڵاتیان زۆر شادومان بوون به‌ئێمه‌ خواردنیان بۆ ده‌هێناین و له‌وێشه‌وه‌ ده‌ستمان كرد به‌ئیشكردن، كاتیک قائیمقامی دیبه‌گه‌ بیستبوی خێزانێكی ئه‌مریكی له‌گوندی مه‌لا قه‌ره‌ ده‌ژی، هات بۆ لامانو بردینی بۆ لای دێكه‌ی خۆی ورده‌ ورده‌ ده‌ستمان كرد به‌ئیشكردنو وه‌ دێ به‌دێ بۆ ئاوه‌دانكردنه‌وه‌ی قوتابخانه‌كان.

چاودێر: سه‌رچاوه‌ی داراییه‌كانی ڕێكخراوی كایرۆس كامانه‌ن؟

ریک لیسه‌ر وود: ڕێكخراوه‌كه‌مان پشتگیری دارایی كراوه‌ له‌لایه‌ن خێرخوازه‌ ئه‌مریكییه‌كانه‌وه‌.

چاودێر: وه‌ک ڕێكخراوی كایرۆس ئاوات به‌چی ده‌خوازن بۆ گه‌لی كورد؟

ریک لیسه‌ر وود: ئێمه‌ ئاره‌زوو ده‌كه‌ین كورد به‌شێک بن له‌ ئێمه‌ له‌و گۆڕانكاریانه‌ی ئێمه‌، من پێم وایه‌ كورد به‌ره‌و پێشه‌وه‌ ده‌ڕوات، هیوادارم كورد به‌ره‌و پێشتر بچێت، زیاتر تاكی كوردی هه‌ست به‌ به‌رپرسیارێتی بكه‌ن، هیوا خوازم ئه‌و كارانه‌ی بۆ كورد ده‌گونجێت، بۆ هه‌ندێک خه‌ڵک نه‌بێت، به‌ڵكو بۆ هه‌موو خه‌ڵک بێت له‌بواری فێركردن و جۆره‌كانی تردا.

چاودێر: مانه‌وه‌تان له‌كوردستان چۆن هه‌ڵده‌سه‌نگێنن و سه‌رنج و تێبینیتان چییه‌؟، ئاره‌زوو ده‌كه‌م پرسیارێک ئاراسته‌ی تۆ بكه‌م بۆیه‌ هه‌ست ده‌كه‌م كه‌ كێشه‌و موشكیله‌ی زۆرترت هه‌بێت، به‌ته‌ویت له‌عێراق دا بژیتو بێ موشكیله‌ نه‌بیت! ولاتی ئێمه‌ پڕاوپڕه‌ له‌موشكیله‌، ئه‌نفالكراوین، كیمیاباران كراوین، ڕاگوێزراوین، ده‌ربه‌ده‌رو ئاواره‌ بوین، ئێستاش ده‌بینی رۆژانه‌ چه‌ندین كاری تیرۆستی ئه‌نجام ده‌درێت كه‌س له‌سه‌رو ماڵی خۆی ئه‌مین نییه‌.

ریک لیسه‌ر وود: من له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌ی تۆدام، تۆ راسته‌كه‌ی، به‌ڵام ئه‌وه‌ی من به‌كه‌می ده‌زانم، نه‌بوونی به‌نه‌بوونی ده‌زانم رۆڵی كه‌می میدیای جیهانیه‌ له‌م كێشه‌یه‌ی ئه‌وه‌ نییه‌ كارێكی وا بكه‌ن تاكه‌كانی خۆیان هه‌ست به‌به‌رپرسیارێتی خۆیان بكه‌ن زۆركه‌س ده‌ڵێن بیستومه‌ میدیای جیهانی پشتگیری تیرۆرسته‌كان ده‌كات، به‌شێک له‌و ڕاگه‌یاندنانه‌ی له‌و قوربانیانه‌ی میدیاكانی جیهان باسی لێوه‌ ده‌كه‌ن به‌رده‌وام باسكردنیان له‌و مه‌سه‌لانه‌ به‌رده‌وام هانی زیاتری تیرۆسته‌كان ده‌دات ئه‌وانه‌ ناچن هه‌ست به‌مه‌سئولیه‌تی خۆیان بكه‌نو دژی تیرۆرستان بوه‌ستنه‌وه‌ ئه‌وان ده‌توانن وا له‌خه‌ڵک بكه‌ن لۆمه‌ی ئه‌مریكییه‌كانو حكومه‌ت نه‌كه‌ن كه‌پشتگیری تیرۆرست ده‌كه‌ن، ده‌توانن تاكه‌كانی خۆیان وا لێ بكه‌ن بۆ ئاوه‌دانكردنه‌وه‌ی عیراق، عێراقییه‌كان توانای ئه‌وه‌یان هه‌یه‌ بۆ خۆیان دژی تیرۆرست بوه‌ستن ئه‌گه‌ر بیانه‌وێت.

چاودێر: ئه‌و خزمه‌تگوزاریانه‌ چ ئه‌نجامێكیان لێده‌كه‌وێته‌وه‌؟

ریک لیسه‌ر وود: من پێم وایه‌ خه‌ڵک به‌رده‌وام به‌ره‌و دیموكراسی ده‌ڕوات رۆژانه‌، پێمان وایه‌ ئێمه‌ به‌شێكین له‌ئاره‌زووه‌كانی خه‌ڵک كه‌هه‌نگاوی بۆده‌نێت من ئاره‌زوو ده‌كه‌م منداڵه‌كان وگه‌نجانه‌كانی كورد تێگه‌یشتوترو رۆشنبیرتر بن، ئێمه‌ به‌هێنانی كۆمپیوته‌رو ئینته‌رنێت بۆیان له‌م بواره‌دا بۆئه‌وه‌یه‌ تاكی كوردی بتوانێت تێكه‌ڵ به‌میدیای جیهانی بێت، ئه‌نجامه‌كه‌شی ژیانێكی خۆشو كامه‌رانی بێت بۆ كوردستان، من له‌كوردستان بم، یان له‌ئه‌مریكا چوار خاڵ فێری گه‌نج ده‌كه‌م:

١– بۆڵه‌بۆڵ نه‌كه‌ن، چونكه‌ بۆڵه‌بۆڵ هیچ شتێک پێش ناخات، مرۆڤ ده‌توانێ له‌سه‌ریه‌ک شتی بچوک بۆڵه‌یه‌كی زۆر بكاتو هیچیش به‌ده‌ست ناهێنێت.

٢– گله‌یی نه‌كات، هه‌وڵ نه‌دات خۆی له‌به‌رپرسیارێتی بدزێته‌وه‌ به‌وه‌ی گله‌یی له‌كه‌سانیتر بكات، بێ ئه‌وه‌ی خۆی شتێكی وای كردبێت.

٣– خۆ به‌پاساو هێنانه‌وه‌ نه‌گرێت، پێویسته‌ ئه‌ركو كاره‌كانی باش ڕاپه‌ڕێنێتوخۆی به‌ناچار نه‌زانێت بۆ پاساو هێنانه‌وه‌.

٤– له‌ئه‌مری واقیح رانه‌كات.■

به‌سه‌رهاتی كچێكی له‌ش فرۆش

× ده‌ستكورتی وایلێكردم كه‌ڕازی بم به‌مكاره‌..

× لێپرسراوێک شه‌وێک ده‌مانچه‌كه‌ی بیرچوو له‌ماڵه‌وه‌مان، براكه‌م به‌ (٢٥٠٠٠) پێی فرۆشتمه‌وه‌..

× شه‌وێک تا به‌یانی لای دوو ده‌وڵه‌مه‌ند بووم به‌ بڕی (٢٥٠٠٠٠)..

× كه‌سێكی تر هاته‌ لام كه‌ ته‌مه‌نی نزیكه‌ی ٥٣ ساڵ ده‌بوو كه‌ جه‌مه‌دانی ده‌به‌سته‌وه‌ به‌سه‌ریه‌وه‌..

ئاماده‌كردنی: ک

ـ زۆرن ئه‌و كه‌سانه‌ی كه‌ له‌ئه‌نجامی ده‌ستكورتی ژیان ناچار ده‌بن بیری كاری له‌شفرۆشی بكه‌نه‌وه‌ ئه‌گه‌رچی له‌وانه‌ش هێشتا هه‌ر كچه‌و ته‌مه‌نی وه‌كو خونچه‌ هێشتا هه‌ر منداڵه‌و كه‌چی به‌ده‌ست ئه‌و كه‌سانه‌ی كه‌هێشتا تۆسقاڵێک ویژدانیان تێدا نییه‌ به‌رده‌وام یاریو تاقیكردنه‌وه‌یان پێ ده‌كرێت، له‌نزیكه‌وه‌ چاوپێكه‌وتنو گفتوگۆمان له‌گه‌ڵ كچێكی ته‌مه‌ن ٢٣ ساڵ كرد كه‌باڵایه‌كی به‌رزو پرچێكی زه‌رد كه‌چاوه‌ كاڵه‌كانی له‌ژێر پرچیدا خۆیان حه‌شاردابوو دیمه‌نی ئه‌م كچه‌ بوون، به‌ڕاستی دیمه‌نێكی جوانو سیحراوی هه‌بوو، هه‌تا بڵێی سه‌رنج راكێشو قسه‌خۆش بوو به‌ڵام هیچ چاونه‌ترسو شه‌رمن نه‌بوو له‌قسه‌كردندا زۆر به‌توانا بوو خێرا ده‌شتزانی كه‌زۆر له‌خۆی رازیه‌.

كاتێک ناسیم نه‌مده‌زانی چۆن لێی نزیک ببمه‌وه‌، به‌ڵام دواجار زانیم كه‌موشته‌ری كه‌سێكی دوكانداره‌ چی موشته‌ری پێداویستی دوكان وه‌چی موشته‌ری كاری سێكس.

منیش له‌ڕێگه‌ی دوكانداره‌كه‌وه‌ كه‌وتمه‌ هه‌وڵی ئه‌وه‌ی بتوانم ئه‌م چاوپێكه‌وتنه‌ ئه‌نجام بده‌م، كه‌پێش ئه‌وه‌ دوكانداره‌كه‌ وتی ئه‌مه‌ ده‌ست هه‌موو كه‌سێ ناكه‌وێ ته‌نها چه‌ند كه‌سێكی دیاری كراوی خۆی نه‌بێت كه‌تایبه‌تن. وه‌ بۆ ئه‌م چاوپێكه‌وتنه‌ دوای هه‌وڵێكی زۆر رازیمان كرد كه‌به‌سێ جار چاوه‌ڕوان كردن كاره‌كه‌مان ئه‌نجامدا.

له‌پێش دا وتی: له‌سه‌ر كاسێتی ته‌سجیل جوابی پرسیاره‌كانت ده‌ده‌مه‌وه‌ به‌ڵام ناچارمان كرد كه‌رووبه‌ڕوو پرسیارو گفتوگۆی له‌گه‌ڵ ده‌كه‌ین.

ئه‌مه‌ چاوپێكه‌وتنه‌كه‌یه‌:

چاودێر: چۆن ده‌ستت كرد به‌م كاره‌؟

و: له‌پێش دا بیرم لێ كرده‌وه‌ كه‌زانیم زۆر ده‌ستكورتینو وه‌زعمان هیچ باش نییه‌، وه‌ له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌ش دا كاره‌كه‌ بۆ من ئاسانه‌ چونكه‌ باوكم نه‌بوو تا لێی بترسم و ده‌مزانی كه‌دایكیش به‌ئاسانی رازی ده‌بێت بۆ ئه‌م كاره‌، مابووه‌وه‌ سه‌ر براكه‌م كه‌ته‌مه‌نی ٢٥ ساڵ بوو كه‌ گوێی به‌هیچ نه‌ده‌دا. چونكه‌ عه‌قڵی زۆر ته‌واو نییه‌.

چاودێر: یه‌كه‌م كارت چۆن بوو؟

و: كه‌سێكی هاوڕێی براكه‌م كه‌باوكی زۆر ده‌وڵه‌مه‌ندو به‌ناوبانگ بوو كه‌زۆر حه‌زمان له‌یه‌ک ده‌كرد ئه‌و ته‌مه‌نی ٢٧ ساڵ بوو، ئۆتۆمبیلێكی جوانی پێبوو. پێش ئه‌وه‌ پێی وتم ده‌توانم براكه‌ت رازی بكه‌م بێمه‌ لات، منیش وتم باشه‌، ئه‌وه‌ بووكه‌شه‌و هات بۆ لام ئۆتۆمبیله‌كه‌ی دابوو به‌ براكه‌م كه‌ به‌و شه‌وه‌ پیاسه‌ی پێبكات، ئه‌ویش له‌گه‌ڵ مندا ده‌ستی كرد به‌كاری خۆی كه‌ماوه‌ی كاتژمێرێک ماچو یاریكردن به‌سنگم خۆشی یه‌كانی ئه‌و بوو ئه‌مه‌ش یه‌كه‌م كارم بوو.

چاودێر: هیچ پاره‌ت لێ وه‌رگرت؟

و: نه‌خێر ته‌نها بڕێک پاره‌ی دابوو به‌براكه‌م بۆ خۆی.

چاودێر: ئه‌و شه‌وه‌ كاره‌كانتان چۆن بوو؟

و: وه‌ک و ئه‌وه‌ی پێشووتر بۆم باسكردی.

چاودێر: ئه‌م كه‌سه‌ ته‌نها ئه‌و جاره‌ هاته‌ لات؟

و: نه‌خێر چه‌ند جارێكی تریش، هه‌ركه‌ ده‌هات ئۆتۆمبیله‌كه‌ی ده‌دایه‌ ده‌ستی براكه‌مو ده‌یووت برۆ پیاسه‌ی پێبكه‌ هه‌رچه‌نده‌ براكه‌م شاره‌زای ته‌واوی له‌شۆفێری نه‌بو ئه‌ویش له‌گه‌ڵمدا ده‌هاته‌ ژووره‌وه‌. هه‌تا شه‌وێک دایكم هه‌ستی به‌كاره‌كه‌ كرد به‌ڵام زۆر دڵنیا نه‌بوو له‌م كاره‌، دوای ئه‌وه‌ دایكم پێی وتم ئه‌گه‌ر ئه‌م جاره‌ ئه‌م كوڕه‌ هات هه‌وڵی ئه‌وه‌ی له‌گه‌ڵ دا بده‌م كه‌بتوانێ ئه‌و قه‌رزاریه‌ی بازاڕ كه‌ له‌سه‌رمانه‌ بۆمانی بداته‌وه‌ له‌هه‌مان كاتدا كه‌ ئه‌ویش یارمه‌تی یه‌كی باشی داین و دوابه‌دوای ئه‌وه‌ هه‌ر جاره‌ی ده‌هات مه‌بله‌غێک پاره‌ی جێ ده‌هێشت.

چاودێر: كه‌سی تر ده‌هاته‌ لات؟

و: به‌ڵێ. شه‌وێک پیاوێک هات بۆ لام كه‌ته‌مه‌نی ٣٠ ساڵ ده‌بوو كه‌ڤیدیۆیه‌کو چه‌ند سیدییه‌كی سێكسی پێبوو، چونكه‌ براكه‌م پێی وتبوو كه‌ ئه‌و شه‌و دایكم له‌ماڵه‌وه‌ نییه‌و پاره‌یه‌كی باشیشی لێ وه‌رگرتبوو ئه‌و شه‌وه‌ تا دره‌نگێ لام مایه‌وه‌ كه‌ له‌گه‌ڵ خۆی مه‌شروبیشی هێنا بوو ئه‌و شه‌وه‌ تا دره‌نگێ سێ جار له‌دواوه‌ كاری خۆی له‌گه‌ڵ كردم.

دوای ماوه‌یه‌ک كه‌سێكی تر هاته‌ لام كه‌ ته‌مه‌نی نزیكه‌ی ٥٣ ساڵ ده‌بوو كه‌ جه‌مه‌دانی ده‌به‌سته‌وه‌ به‌سه‌ریه‌وه‌ به‌هۆی براكه‌مه‌وه‌ كه‌ له‌بازاڕ یه‌كتریان بینیبوو بوبو به‌هاوڕێی براكه‌م. به‌ڵام رۆژێک دوای ئه‌وه‌ له‌گه‌ڵ یه‌كێک له‌وانه‌ی كه‌ پێشووتر كاری له‌گه‌ڵ كردبووم هاتن بۆ ماڵه‌وه‌مان كه‌ ته‌نها خۆم له‌ماڵه‌وه‌ بووم ئه‌و رۆژه‌ نزیكه‌ی كاتژمێرێک هه‌وڵی دا له‌گه‌ڵم به‌ڵام هیچ رازی نه‌بووم، وتم تۆ كه‌سێكی چیت داوه‌ له‌م كاره‌. هه‌تا شه‌وێک ناچاری كردم كاری سێكسی له‌گه‌ڵ بكه‌م، دوو جار له‌گه‌ڵمدا ئیشی خۆی كرد، به‌بڕی (٣٠٠٠٠) هه‌ر له‌و ماوه‌یه‌دا كه‌سێک به‌هۆی ئه‌م پیاوه‌وه‌ هاته‌ لام بۆ كاری سێكسی هه‌تا له‌دوایدا وای لێهات كه‌وه‌ک رێبه‌ر چه‌ند كه‌سێكی تری هێنایه‌ لام ئه‌م كه‌سه‌ رۆژێک ٣ كه‌سی هێنا وتی هه‌ریه‌كه‌یان بڕی (١٥٠٠٠) لێ وه‌رگرتوه‌ بۆ چه‌ند ساتێک كه‌به‌ڕووتی خۆتی پیشانیان بده‌ی چونكه‌ دیاربوو كه‌سیان تائێستا ئافره‌تیان به‌ڕووتی نه‌دیبوو.

چاودێر: باسی ئه‌و مه‌سه‌له‌ بكه‌ كه‌چۆن ده‌مانچه‌كه‌ی له‌بیرچوو.

و: ئه‌و كه‌سه‌ی كه‌ له‌سه‌ره‌وه‌ بۆم باسكردی كه‌ماوه‌یه‌ک رێبه‌ری بۆ كردم له‌گه‌ڵ ئه‌م لێپرسراوه‌ رێكه‌وتبوون به‌ (٦٠٠٠٠) ئه‌وه‌ بوو كه‌شه‌وه‌كه‌ی هات بۆ ماڵمان به‌ڵام دایكم زۆر ترسا، هات له‌ژووری میوان دانیشتوو وتی كه‌مێک ئاوم بۆ بێنه‌ كه‌ئاوه‌كه‌م بۆ هێنا هه‌ر له‌و یادا ده‌ستی برد بۆ مه‌مكه‌كانمو ده‌ستی كرد به‌گوشینو یاری پێكردن پێیان هه‌تا وتم ئه‌مه‌ شوێنی ئه‌م كاره‌ نییه‌و هه‌سته‌ برۆ ژووری پشته‌وه‌ ئیتر له‌وێ خۆم بۆ رووت كرده‌وه‌و ده‌ستی كرد به‌كاره‌كه‌ی كه‌ كه‌سێكی دڕنده‌و دڵڕه‌ق بوو چونكه‌ تووشی ئازارێكی زۆری كردم وه‌كاتێک ئیشی خۆی ته‌واو كردو به‌سه‌رخۆشی رۆشته‌وه‌ ده‌زانم له‌ژووره‌كه‌دا ده‌مانچه‌كه‌ی له‌بیرچوه‌، كه‌براكه‌م هاته‌وه‌ وتم فلان كه‌س لێره‌بوه‌و ده‌مانچه‌كه‌ی له‌بیرچوه‌ براكه‌شم له‌تاكه‌كه‌ی شاردییه‌وه‌، بۆ به‌یانییه‌كه‌ی له‌بازاڕ پێی فرۆشتبوه‌وه‌ به‌بڕی (٢٥٠٠٠).

چاودێر: تا ئێستا تووشی كاره‌سات بویت؟

و: به‌ڵێ، رۆژێک نزیكی خۆرئاوابوون كه‌سێک له‌ماڵمان بووكه‌ته‌مه‌نی زۆر منداڵ بوو چه‌قۆیه‌كم لێدا كه‌به‌سه‌ختی بریندارم كرد، چونكه‌ ئه‌م كه‌سه‌ زۆر بێزاری كردبووم‌و وه‌ پێش كاره‌كه‌م چه‌ند جار هه‌ڕه‌شه‌م لێكردبوو.

چاودێر: دوای ئه‌م هه‌موو كارانه‌ت هه‌ر به‌كچێنی ماویته‌وه‌؟

و: به‌ڵێ، چونكه‌ هه‌ر له‌دواوه‌ ئه‌م كارانه‌م كردوه‌.

چاودێر: بیرت كردۆته‌وه‌ واز له‌م كاره‌ بێنی؟

و: نه‌ک بیری لێ بكه‌مه‌وه‌ وازی لێبێنم، به‌ڵكو ئه‌وه‌ بۆ ماوه‌یه‌كی زۆره‌ وازم لێهێناوه‌و بڕواش ناكه‌م جارێكی تر ئه‌م كاره‌ بكه‌م چونكه‌ له‌ماوه‌ی ئه‌وه‌ی له‌و خانوه‌ی بارمان كردوه‌ بیرم لێ نه‌كردۆته‌وه‌ كه‌چیتر ئه‌و كاره‌ بكه‌م بۆیه‌ به‌رنامه‌م ئه‌وه‌یه‌ كه‌بخوێنمو تاقیكردنه‌وه‌ی ده‌ره‌كی بكه‌م بۆ پۆلی سێیه‌می ناوه‌ندی وه‌ دڵنیاش به‌ كه‌ به‌م زوانه‌ زه‌واج ده‌كه‌م كه‌ ئه‌وه‌ گه‌وره‌ترین ئاواتمه‌.

×به‌ڵام به‌داخه‌وه‌ لێره‌ كۆتایی به‌قسه‌كانی هێناو چیتر نه‌یهێشت پرسیاری لێ بكه‌م چونكه‌ وتی په‌له‌مه‌ ده‌بێت برۆمو وتیشی لای كه‌س باسی كاره‌كه‌م نه‌كه‌یت، وه‌ دوا قسه‌شی كه‌ كردی وتی ئه‌و كه‌سانه‌ی كه‌ده‌هاتنه‌ لام ته‌نها كه‌سی زۆر ده‌وڵه‌مه‌ند بووه‌ به‌كه‌می كه‌سی ئاسایی ده‌هاتن، جارێكیان بۆ شه‌وێک لای دوو كه‌سی ده‌وڵه‌مه‌ند بووم كه‌بڕی (٢٥٠٠٠٠) م لێوه‌رگرتن.■

هەڵسەنگاندنی دەستور لەدیدی پارێزەرانەوە

بەکر حەمە سدیق

- ١٩٦٢ لەهەڵەبجە لەدایک بووە.
- دەرچووی کۆلیژی یاسا - بەغداد ١٩٨٩ - ١٩٩٠
- پیشە پارێزەر - نوسەرو رۆژنامەنووس
- خاوەنی چەند بەرهەمێکی نوسراو وەرگێڕاوە لەبوارەکانی یاساو مافی مرۆڤو شەریعەتدا. ■

هیچ جۆرە دەستورێک بەم دەستورەشەوە ناتوانی بڵێی ئەمە سەقفی ئەعلای ئاواتو خەونەکانی ئینسانی کوردە یاخود بڵێین ئەوە ئەو خەونانەیە کەتۆ خەونت پێوە بینیوە

کاروان کەمال شەریف

- ساڵی ١٩٨١ لەدایک بووە.
- دەرچووی زانکۆی سلێمانییە
- پیشە پارێزەر
- هەڵسوڕاوی بواری رێکخراوەی مەدەنیو پرۆژەکانی پەروەردەی مەدەنییە. ■

چونکە دیموکراسیەت تائێستا لەم یاسایەدا وەکو رەنگ دانەوەیەک زیاتر رەنگدانەوەیەکی شێوازیە، تا ئەوەندەی رەنگدانەوەیەکی بابەتیو فەرهەنگی بێت بەمانایەکیتر کەتۆ پەرلەمان دروست ئەکەی، لەپرۆسەیەکی دیموکراسیەوە، بەڵام کارکردنی ئەو پەرلەمانە تاچەند کارکردنێکی دیموکراسییە

پزیسکی ئەندێشە

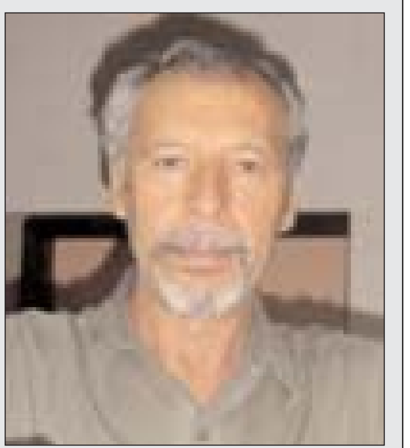

یەکەم ئەزموون، یەکەم خۆشەویستی، وشەو، داهێنان، ئەو گەرانە سیحر ئامێزەی کتێب، هەمیشە لەخەون. خولیای نوسەراندا.

مانایەکی جوانو، ئەزمونێکی پڕ لەبەخشندەی هەیە. بۆیە لەم تەوەرەدا. ویستومانە، جارێکی تریش، نوسەرانو بیرمەندان، شاعیران، لەزهنو زاکیرەی ئێستایاندا، گەشتێک بۆ رابردووی خوێندنەوە قوڵەکاندا بکەنەوە، ئاخۆ کامە کتێبو نووسراو، تا ئێستایش، لەگەڵ روحیا سەمای شتە جوانەکان دەکەن.

ئەو سەمایانەی هەمیشە کتێب، وشەکانی لەرووت بونەوەیەکی عیشق ئامێزدا، لەپەنجەرەی تازە پێمان دەڵێن.. ئێوەمان بەردەوام لەبیرو دیدو خەونو خولیاکاندایە. بۆیە، لەیەکەمین پەیڤیندا یەکەم کتێب کامە بوو تۆی بەرەو دونیای نوسین راکێشا؟ لەوەڵامدا رۆمان نوسو چیرۆک نوسی گەورە محەمەد موکری دەڵێت:

لەئەدەبی کوردیدا شیعری کلاسیکی شاعیرانی وەک نالیو سالمو شێخ رەزاو کوردی.. پاشان هەندی دیوانی تایەربەگی جافو ئەحمەد موختار و بێکەسو پاشتر گۆران.

-کام کتێبە بەردەوام دەگەڕێیتەوە لای؟

تەورات یەکێکە لەو کتێبانەی رۆژانە دەیخوێنمەوە دۆن کیخۆتەی سەرڤانتیس، سینوهەی میگاڤالتاری، ئەوەی زەبیح اللەی مەسنوری تەرجەمەی کردووە فارسی.. ساڵانە حەزم بەوەی دۆستوفسکی بخوێنمەوە، نازانم چەند رۆمانەکانی ئەنتوان دی سانت ئوکزوبری. بەتایبەتی رومانی (بریدا لجنوب) ئەمساڵ (بطل من هذا الزمان)ی لیسرمەنتۆفم (نازانم بۆ چەندەمین جارە) دەیخوێنمەوە.. گەلی جاریش دەگەڕێمەوە سەر ئەلیادە و ئەنیازە و ئۆدیسە هومیرۆس و فرجیل.■

ئا/ ئەندێشە

سازکردنی: سەردەشت حەمە ساڵح

نوخبی خواوەندێک کەنەیزانی رزگارمان بکا

دڵشاد عەبدوڵڵا

بەدرێژایی ئەو هەموو سەردەمانەی شیعری رووسی تێدا نوسراوە، ئاناتاخما زۆرفا یەکێکە لەدیارترین شاعیرەکان. ئەگەرچی جیهانی شیعری ئەو هێندە پانو پۆڕو بەرفراوان نییە، بەڵام درەوشانەوە مرۆیەکانی زۆر بەشەوقو کاریگەرە، مرۆڤایەتی بەهیبچ کلۆجێک ناتوانی دەستەبەرداریان بێ. ئەو هەستەی لێیان پەیدا دەبێ هێندە قووڵە ئەستەمە بەئاسانی بێتە دەرێو لەبیربچێتەوە. بەئانا دەڵێن "شاعیری ئێوارە"! ئێوارەی فیکرو روانینو ماڵئاوایی، ئێوارەیەک کەبەشەر تێیدا دەگاتە رۆخی فەنابوونو سەرلەنوێ زیندوو دەبێتەوە.

ئانا لەیازدە ساڵیەوە شیعری نووسیووە و یەکەمین جاریش لەڕێی شیعرەکانی نیکراسۆف (١٨٣١-١٨٧٧) و دیرجافین غافریل (١٧٤٣-١٨١٦) کە یەکێکە لەشاعیرە کلاسیکیەکانی رووس حەزی لەشیعر کردووە، لەبەرئەوەی دایکی زۆر لەشیعرە کلاسیکیەکانی لەبەر بووەو هەر لەمنداڵیەوە رۆحی بچکۆلەی ئانای پێ ئاشنا کردوون.

کچە شاعیری لوبنانی جومانە حەداد لەپێشەکی قەسیدەی "نوخبی خواوەندێک کە نەیزانی رزگارمان بکا" دا نووسیوویەتی:

لە دەساڵیدا تووشی نەخۆشیەکی ترسناک بووەو هەموو ژیانی بەدەست ئەو نەخۆشیەوە تلاوەتەوە.

لەشازدە ساڵیدا بابو دایکی لێک جیادەبنەوە.

لەبیستو یەک ساڵیدا یەکێک لەئازیزترین هاوڕێی بەنەخۆشی سیل مردووە.

لەبیستو نۆ ساڵیدا یەکەم مێردی کەناوی نیکۆلای غۆمیلیۆف بوو تەڵاقی داوە.

ئانا نەیتوانیووە لەخۆشەویستی غۆمیلیۆف رزگاری بێ، بۆیە لەگەڵ مێردی دووەمی توشی کێشە بووە.

لەسیو یەک ساڵیدا مێردی یەکەمی ئیعدام دەکرێ، لەسیو نۆ ساڵیدا مێردی دووەمی خیانەتی لێ دەکا.

لەچلو یەک ساڵیدا شاعیرو هاوڕێی فلادیمێر مایاکۆفسکی خۆی دەکوژێ.

لەچلو نۆساڵیدا تاقە کوڕەکەی زیندانی دەکرێ.

لەپەنجاو دوو ساڵدیا کچە شاعیری هاوڕێی مارینا تسفیتایفا خۆی دەکوژێ.

لەپەنجاو شەش ساڵیدا تووشی چەوساندنەوە دەبێ بەهۆی ئەو پەیوەندییە خۆشەویستیەی لەگەڵ باڵیۆزی بەریتانیا دروستی دەکا.

لەشەستو یەک ساڵیدا بەناچاری ١٥ قەسیدە دەنووسێو پێشکەشی ستالینی دەکات تا منداڵەکەی ئیعدام نەکرێ.

لەدوای ئەوە تووشی نارەحەتی دەروونی دەبێو تا کۆتایی ژیانی درێژە دەکێشێو تالەئەنجامدا بەتەواوی هەرەس دێنێو لەحەفتاو حەفت ساڵیدا دڵی گەرمی لەلێدان دەکەوێ لەسەر خاکی ساردی مۆسکۆدا.

جومانە دەنووسێ: ژیانی ئەو چەشنی درەختێک بۆئەوە گەڵای کردووە تا هەڵیان بوەرێنێو ئینجا لقو پۆپی ببڕێتەوە. ژیانێک -کۆتایی ژیان- سێدارەی ژیان -وشکاییەک تا مردن سەوز بکا.

یەکەم دیوانە شیعری ئانا بەناوی "ئێوارە" بڵاوکرایەوەو ئیتر لەوێوە ئەو ناوە چووە پاڵ ناوی خۆی. دوای شۆڕشی ئۆکتۆبەر دیوانێکی تری چاپ کرد بەناوی "شمشاڵی شوان" و لەناوەڕاستی بیستەکانەوە بەجۆشو خرۆشێکی کەم وێنەوە کەوتە نووسینو بڵاوکردنەوە لەپاڵ لێکۆڵینەوە دەربارەی هونەری تەلارسازی لەشاری پۆترسبۆرکی کۆنو خوێندنەوەی ژیانی پۆشکینو ئەنجامیش ئەم سێ کارەی لێکەوتەوە: کەڵەشێری زێڕین، کوژرانی پۆشکین، میوانێک لەبەرد.. لەئاخیرو ئۆخری ژیانیدا ئەو کارەی تەواو کرد کەناوی "مەلحەمەیەکی بێ پاڵەوان" بوو کە بیستو دوو ساڵان خەریکی نووسینەوەی بوو.

شیعرەکانی ئاخماتۆفا جگە لەوەی دیاردەیەکی دیاری ئەدەبی رووسین، گەواهیدەریشن بۆ سەردەمی حوکمی ستالین کەتێیدا ئیرهابی فیکرو ئەدەب گەیشتە چڵەوپۆپەی.

شاعیر وەکی شیفەنج موعاناتی دەورەبەر هەڵدەمژێ، کەچی ئاخماتۆفاخۆشی ببووە سەرچاوەی موعانات.

ئەوهەمو ئەشکەنجەو دەردی سەرییەی لەئیرهابی ستالینەوە تووشی شاعیر بوون لەڕادە بەدەر بوون، جگە لەچەندین جار لێپرسینەوەو قەدەغەکردنو بڵاوکردنەوەی بەرهەمەکانیو دەرکردن لەیەکێتی نووسەرانی سۆڤیەتو حەڤدە مانگ زیندانی لەزیندانەکانی لینینگراد، ئەوجاکوڕەکەشیان زیندانی کردو ویستیان حوکمی ئیعدامی بدەن بەمەش ئاخماتۆفایان ناچار کرد هەندێک لەشیعرەکانی پێشکەش بەستالین بکات.

ئاختماتۆفا چاوی پڕ سۆزو بەزەیی بوو بەسەر خاکی رووسیاوە، ئەو مەرگی نووسەرو هونەرمەندانی راونراوی بینی، زیندانیانی بێ تاوانو عاشقانی ئازادی بینی کە بەدەستی موخابەراتی رووسیەوە تووشی هەموو جۆرە ئەشکەنجەیەک ببوون.. (مند لشتام لەئۆردووگاکانی رووسی دا مرد، مایاکۆفسکی خۆی کوشتو یەسنینو ماتیرهۆلدومارینا..).

شاعیرێکی رووسیا بەوشێوەیە دەنووسێ: ئەوە بەسە بۆ من کە لەسەردەمی ئاناناخما تۆفادا ژیاوم"!.

کەچی جدانۆفی پیرە ستالینی لەوەسفی ئەو شاعیرەدا دەڵێ: ئەو لەیەک کاتدا قەحپەو قەدیسەیە!!

جۆزیف برۆدسکی کەخەڵاتی نۆبڵی لەئەدەب وەرگرتووە دەڵێ: (ئاخماتۆفا ژنێک بوو خاوەنی جوانیەکی سەرنج راکێشو شەیتانی، نووسینەکانیشی رەنگدانەوەی هێزی کەسایەتی خۆی بوو).

جدانۆف رۆیو ناوی لەناو ناوان دا نەما کەچی ئەو قەحپەیەی ئەو ناوی بەوشێوەیە دەبرد، بوو بەپێویستیەکی روحی مرۆڤایەتی.

ئانا وەکو جەستەی پاکیزەیەک لەسەرمای رووسیا بزربوو کەچی لەویژدانو ئەندێشەی ملیۆنان دا سەرلەنوێ دەرکەوتەوە.

جدانۆفەکان لێرەبن یا لەوێ هەمان دەمامکیان هەیە هەمان ژەهر هەڵدەڕێژن، ژەهری لیچ ئەنجام خۆیان تێیدا گیر دەخۆن تا بزر دەبن.

شاعیرانیش هەمیشە "جوانترین جلوبەرگیان هەیە" دیارترینیانن لەناو خەڵکیدا. وەکی ئەستێرە کاریان درەوشانەوەیە.

قەسیدەی "نوخبی خواوەندێک.." دەربڕینی راستەقینەی ژیانی رۆشنبیرانی ئەو سەردەمەی رووسیایە، ئەوکاتەی ستالین لەژێر دروشمی "دوژمنانی گەل" ئیرهابی ئەهلی قەڵەمی دەست پێکردو لەهەڵمەتی "لادان لەواقعیەتی ئیشتراکیدا" جۆرەها بیانوویان هێنایە پێشێ بۆ تۆقاندنو راونانی ئەدیبان، وەکی "ئەو جۆرە ئەدەبە دژی کەلتوورە، یا دژی گەلە، یا گەشبینی سوشیالیستی تێدا نییە..".

ئای رۆژگارەکانمان چەند لەیەک دەچن.

سەدام کەقوتابیەکی ئەو قوتابخانەیەی سۆڤیەت بوو لەهەشتاکان دا هەمان ئەزموونی رەشی لەعێراق دا دووبارە کردەوە.

عەریفەکانی شیعر چۆن بەدەنگە تازەکانیان دەووت:

دژی موقەدەسات، دژی کەلتوور، دژی زمان..

وەکی ئەوەی ئەوان میراتگری کەلتوورو زمانو مێژووبن..

رۆژگاری ئیرهاب ئەگەرچی رۆژگارێکی ئێجگار ناخۆش بوو، کەچی رۆژگاری شیعری گەرمی سەر پارچە کاغەزە بچوکەکانو رۆژگاری گرگرتنی شیعر بوو.

شاعیرە مەزنەکان موڵکی مرۆڤایەتین.

لەهەمان کاتدا ئیلهام بەخشن بۆ مرۆڤایەتی. ئاناناخما تۆفا من قیبلەم زۆرە روویان تێ بکەم، بەڵام

ئانا ئاخماتۆفا

دڵنیابە گۆڕەکەی تۆ لەکوێ بێ من حەز دەکەم لەناخۆشترینی رۆژگاردا روو بۆ ئەوێ وەرگێڕمو لەخواوەندی شیعر بپاڕێمەوە:

خودایا! بێبەشمان مەکە لەو رۆحە پاکەی ئانا ئاخماتۆفا..

نوخبی خواوەندێک کەنەیزانی رزگارمان بکا
چەند بەردیان تێ گرتم!
ئێجگار، تا ترسم رەویەوە لێیان
ئێجگار، تا چاڵەکەم بوو بەبورجێکی توندو قایم،
بەرز لەناو بورجە بەرزەکان دا.
سوپاس بۆ بەرد هاوێژە وەستاکان
-نەبادا خەمو پەژاو دایانی گرتبێ-
من لەوێوە دەرکەوتنی خۆر بەر لەخەڵکی تر دەبینم
لەوێوە تیشکی دوا خۆر باشتر دەدرەوشێتەوە.
لەپەنجەرەی ژوورەکەمەوە
زۆرجاران شنەی باکور دێتە ژوورێ
کۆترەکانیش بەدستی من دەنکە گەنم دەخۆن.
بەڵام ئەو لاپەڕەیەی تەواوم نەکردووە
دەستی ئەسمەری سرووش
کە هێمنیو ناسکی یەکەی خواوەندانەیە
ئەو لێرە
لەو بەرزاییە
تەواوی دەکا.
بەهەر جۆرێک بێ دەبێ بێی ئەی مردن!
بەڵام ئەی بۆ ئێستا نا؟
خانەی سەبرم رووخا
لەپێناو تۆدا چرام کوژاندۆتەوە
دەرگام کردۆتەوە
ئەی سادە وەکی شتێکی سەرسوڕهێن.
وەرە، تکات لێ دەکەم وەرە
بەهەر دەمامکێکەوە دەیخوازی:
لەناوەوەم چەشنی نارنجۆکی گاز بتەقێوە
یا خۆت بخزێنە ناومەوەو بمدزە هەروەک چەتەکان
بەدوکەڵی تیفۆسی خۆت ژەهراویم کە
یا ببە ئەو ئەفسانەیەی کردوومانە بەخەونی منداڵان
-ئەوەی کە هەمووان شارەزای بوون تا ئاستی بێزار بوون-
ئەو ئەفسانەیەی کەتێیدا لچکی چاکەتی شینی پاتو
دەموچاوی زەردهەڵگەڕوی خزمەتکاری تێدا دەبینم
کە لەبەر ترسو بیم رەنگی گۆڕاوە.
لێرە بەدوا هیچ شتێک شایستەی بایەخ پێدان نییە..
رووباری ینسیسی دەڕواو
ئەستێرەی باکوور دەدرەوشێنەوە
دوا تۆقاندنیش
رووناکی شینی دووچاوی عاشق کز دەکا.
دوا پێک نوخبی ماڵە وێرانبووەکەمان دەخۆمەوە
بۆ ژیانە کلۆڵەکەمان
بۆ تەنیاییەک کەهەردووکمان تێیدا ژیاین.
هەروەها نوخبی تۆش دەیخۆمەوە:
نوخبی لێوە هەڵخەڵەتێنەرەکانت کەخیانەتیان کرد
نوخبی بەستەڵەکی چاوە مردووەکانت
نوخبی ئەو دنیا دڕندەو
نوخبی خواوەندێک کەنەیزانی رزگارمان بکا.
دڵنەوایی راستەقینە لەهیچ شتێک ناچێ:
ئەو بێدەنگە،
بێهوودە شانو ملم بەچاکەتێکی فەروو دادەپۆشێ
بێهودەیە وشەکان کەدەیچرپێنی
دەربارەی ناوازەیی یەکەمین خۆشەویستی:
ئای چەند جوان دیناسمەوە
تەماشاکردنە
چاوچنۆکانەو سەهەندەکانت!
نازانم ماوی یا مردووی،
ئایا لەسەر ئەم زەویەدا بۆت بگەڕێم
یا تەنیا هەر ئەوەندەم بۆ دەلوێ،
کە ئێوارە کپ دادێ
بەهێواشی لەسەر پەردەی بیرم دا هەڵت بکۆڵم.
هەموو شتێک بۆ تۆیە: نوێژی رۆژێو
گەرمایی شەوانی پڕ شەونخوونی
سپێتی پۆلە شیعرەکانمو
شینیش هی ئاگری چاوەکانم.
کەس لەتۆ زیاتر خۆشنەویستراوە
کەسیش لەتۆ زیاتر ئازاری پێ نەبەخشیووم
بەو کەسەشەوە کەخیانەتی لەگەڵدا کردم
خەریک بوو گیانم دەربچێ
یا ئەو کەسەی کە لەخۆیدا بزری کردم
ئینجا لێیداو رۆی..
خۆم راهێناوە کەبەسادەییو بەدانایی بژیم،
سەیری ئاسمان دەکەمو نوێژ دەکەم بۆ خواوەند
پێش ئەوەی ئێوارە دابێ ئیتر پیاسە دەکەم
تا خەمە پووچەکانم تەواو شەکەت دەبن.
ئەوکاتانەش کەدڕکو داڵ توێکڵ دەردەکەن
لەشوێنە نزمەکان دا
یا کەهێشووی سووری سفتو پڕ شۆڕ دەبنەوە
چەند رستەیەکی خۆش دەنووسم
دەربارەی داڕووخانی ژیان
داڕووخانو جوانیەکانی
پاشان
لەپیاسەکردن دەگەڕێمەوە.
پشیلە توک پڕەکە لمۆزی لەناو لەپم دەخشێنێ.
بەناز فڕفڕێکی لێوە دێ
ئاگریش لەناکاو کڵپە دەسێنێ
لەبورجی بچووکی لای گۆلاوەکە
تەنیا دەنگی لەقلەقێک دێ لەسەربان دەنیشێ
ماوە ماوە بێدەنگی دەشکێنێ
خۆم راهێناوە بەسادەییو بەدانایی بژیم
خۆ ئەگەر لەدەرگاشتان دام
رەنگە
گوێم لێتان نەبێ.
ئەڤین بەم چەشنەیە:
جارێک گینگڵ دەخوا وەک مار
سیحری خۆی دەگێڕێ لەناو دڵدا
دارێکی تر چەشنی هەور دەخشێ
لەڕۆخی پەنجەرەی سپیمدا.
ئەڤین بەم چەشنەیە:
رەنگە لەسەر سەهۆڵبەندانی درەوشاوە
بکەوێتە باقو بریق
یا لەوەنەوزی گوڵەمێخەکدا دەرکەوێ
بەڵام، بەلاملیو بەبێ دەنگی
دێو ئارامیم دەبا.
گوێم لێیەتی بەناسکی هەنسک دەدا
لەنوێژی کەمانچە ئازار چەشتووەکەمدا
چەند دەترسم کەهاتنی رادەگەیەنێ
لەزەردەخەنەی پیاوێکی غەریب دا.
من دەنگی ئێوەم، ئەی عاشقانی درۆزن
من گەرمایی هاوارتانم
من رەنگدانەوەی دەمووچاوی ئێوەم لەئاوێنەدا
من فڕینی درۆم لەباڵە درۆزنەکانی ئێوەدا..
گرنگ نییە من کێم،
تا دوا چرکە هەر لەگەڵتان دام
بۆیە بەچاو چنۆکیەوە داوای خۆشەویستیم لێ دەکەن
سەرەڕای گوناهو شەڕانگێزیم،
هەربۆیەشە پەیمانی چاکترین نەوەی خۆتانم دەدەنێ.
بۆیە ناپرسن دەربارەی هەرگیز ناپرسن
بەردەوام دەوری ماڵە چۆڵەکەم دەگرن
بەپیاهەڵدانە دووکەڵوییەکانتان.
بۆیە دەڵێن: دوو کەسی تر نییە
وەک ئێمە پێکەوە بنووێن
یا دەڵێن: ناکرێ کەسێک بەو شێتییە زیاتر ژنێکی خۆش بوێ.
وەک چۆن سێبەر ئارەزوویەتی لەجەستە جیابێتەوە
وەک چۆن جەستە هەوڵی جیابوونەوە دەدا لەڕۆح
منیش ئەمڕۆکە وام.
ئەی عاشقە درۆزنەکان دەمەوێ،
لەبیرم بکەن.■

سەرنجێک: وەرگێڕانە عەرەبیەکەم لەسایتی "المعابر" وەرگرتووە.

پەنجەرەیەک بۆ سەر ژیانی ئانا ئاخماتۆفا

ناسان ئالتمان

و. لە ئینگلیزییەوە/ عەزیز ڕەئووف

ئانا ئاخماتۆڤا لە ئۆدیسای ڕوسیا لە ساڵی ١٨٨٩ لە خێزانێکی دەریاوان لەدایک بووە. لە ساڵی ١٩١٠ لەگەڵ شاعیری بەناوبانگی ڕوسی نیکۆلا گومیلیۆڤ زەواجی کردووە. ناوی ڕاستەقینەی شیعری ئانا گۆرێنکۆیە.ئانا زۆر بەزووی دەرکەوت و لەگەڵ نیکۆلای مێردیدا هۆنراوەکانی بڵاودەکردەوە.

لە ساڵی ١٩٠٧ ئانا لە زانکۆی کیڤ خوێندنی تەواو کردووە و دواتر ڕوی کردۆتە پترێسبۆرگ بۆ خوێندنی باڵا لە بواری ئەدەب و مێژووی ئافرەتاندا، بە جۆرێک ئانا زۆربەی ژیانی لەم شارە سەرف کردوو زیاتر جیهانبینی ئەدەبی لەم شارە پەرەی سەند.دواتر لە ساڵی ١٩١٠-١٩١٢ دەستی کردووە بە سەفەرکردن بۆ ئەلمانیا و فەرەنسا و ئیتالیا. ئانا لە ساڵی ١٩٠٧ یەکەمین بەرهەمی شیعری بڵاوکردۆتەوە.

ئانا ئاخماتۆڤا زۆربەی شیعرەکانی لەبارەی خۆشەویستییەوەیە، بەجۆرێک ئانا وەک شاعیری خۆشەویستی ناسراوە.بەڵام دواتر و لەگەڵ فراوانبوونی بیری ئانادا شیعرەکانیشی ئاڵۆزی بەخۆوە بینی.

لەبەرهەمە چاپکراوەکانی ئانا ئاخماتۆڤا بریتین لە:

- ئێوارە ١٩١٢
- ڕۆزەری ١٩١٤

- گروپە سپییەکان ١٩١٧
- مۆزی سەوز ١٩٢١
- ئانۆ دۆمینی ١٩٢٢
- لە شەش کتێبدا ١٩٤٠
- شیعرەکانم ١٩٦٠
- بەربونەوەی کاتەکان ١٩٦٥

بەڵام یەکەمین سرودی دوای ڕوخانی یەکێتی سۆڤیەت بڵاوکرایەوە، ئەمەش مانای ئەوە دەگەیەنێت کە ئانا ئاخماتۆڤ ڕەنگە ڕەخنەی لە دەسەڵاتی کۆمۆنیستەکان گرتبێت.

لەکاتی دەسەڵاتی کۆمۆنیستەکاندا کوڕەکەی ئانا ئاخماتۆڤا دەستگیر دەکرێت. ئەمەش زۆر کاری تێدەکات و زۆر قەسیدەی نایابی بۆکوڕەکەی نوسیوە. نەک هەر ئەمە بەڵکو دواتر مێردەکەشی دەستگیر دەکرێت و بەتەواوی ئەم شاعیرە گۆشەگیر و تەنیا دەبێت.

لە ساڵی ١٩٦٥ زانکۆی ئۆکسفۆرد خەڵاتی ڕێزلێنانی بە ئانا ئاخماتۆڤا بەخشیوە.

ئانا ئاخماتۆڤا لە ساڵی ١٩٦٦ لە لینینگراد کۆچی دوایی کردووە.

ئەم چوارینەیە لەسەر گۆڕەکەی ئانا ئاخماتۆڤا نوسراوە:

تۆ کە لە خولقاندنی شیعردا لەدایک بووی
هەرگیز وشەکانت جارێکی تر دوبارە نابنەوە
ڕەنگە شیعرەکانمان هەمووی وشەی تۆبن
شیعرەکانت جوانترین هاوڕێی ئێمەن■

....

سەرچاوە/ Www.auburn.deu

(ریکۆر)و هێرمینۆتیک

جیانی ڤاتیمۆ

و/ فەرزین

سەردەمی ئێمە، سەردەمی تەئویلە، ئەم وتەی ڤاتیمۆ رەنگە تاریفێکی لەڕادە بەدەر بێت، بەڵام گەشەکردنی زانستی هێرمینۆتیک لەم دوو سەدەی دواییدا دەیسەلمێنێت کە: "تەئویل چۆن بووبە بابەتێکی تەئویلی" .لەسەدەی نۆزدەهەمدا نیچە رایگەیاند "تێگەیشتن ئیدی ئاسان نییە" وە هەر رۆحێک، جیهانێکی دیکەیە. هەر رۆحێک، رۆحێکی دیکە، "دنیایەکی ترە". نیچە پێشەنگ بووبۆناساندنی "ئەوی دی" و "جیاوازی" ئەو. بەڵام نیچە بەوەوە نەوەستا کە بتوانێ تێگەیشتن لەوی دی، بکات بە بابەتێکی مرۆڤایەتی، ئەو رایگەیاند، ئەو شتەی کەمرۆڤ لەچاکەو خراپە (اخلاق) هیچ پەیوەندی بەسەر شتەکانەوە نییە. چون شتێک بەناوی مەسەلەی ئەخلاق بوونی نییە، تەنیا راڤەو تەئویلی ئەخلاقیەکە بوونیان هەیە. نیچە لەمەعریفەناسی خۆیدا گەیشتە ئەو رادەیەکە رایگەیاند، تەواوی زانستی ئێمە تەئویلە، ئێستا چەند کەسێک هەن کەزانیویانە، زانستی تەجریبی "یش وەکو فیزیک و ئەستێرەناسی لەدەرەوەی تەئویل ناتوانێ بوونی هەبێ. کەوا بوو نیچە تەئویلی کرد بەبابەتێک بۆ بوون ناسی و وجود.

بەرلەوەی نیچە ئەم باسە بێنێتە ئاراوە، ئەم رەوتە، تەکنیک یان هونەرێک بووکە بۆ بەدەست هێنانی مانای نوسین کەڵکیان لێوەردەگرت، تەنانەت لەدەیەکانی سەدەی هەژدە کەشلایر ماخر لێکۆڵینەوەی لەسەر ئەم بابەتە دەکرد، مانایەکی وای بوو. بەڵام ئەوەی کە ئێستە پێی دەوترێت هێرمینۆتیک، یانی چی و جێگەی ریکۆر لەکوێدایە. ئەمرطۆ لەناو زانستی هێرمینۆتیکەو گریمانە ئەدەبیەکاندا، جێگای تایبەتی هەیە.

بایەخدانان و دانەنان بۆ ریکۆر، هیچ شتێک ناگۆڕێ، بێ سێ و دوو رای گشتی ئەوەیە کەپۆل ریکۆر یەکێک لەگرنگترین گریمانەگەری هێرمینۆتیک و رەخنەگری ئەدەبی کۆتاییەکانی سەدەی بیستەمە. لەمێژووی ئەندێشەو فەلسەفیدا بەدڵنیاییەوە وەکو پشتیوانەیەکی گرنگ ناوی لێ دەبەن. هێرمینۆتیکی دیاردەناسی، رەنگە پڕ بەپێستی بابەتەکانی ریکۆر نەبێ چون هایدگەر لە "بوون و کات" دا هەر ئەم ناونیشانەی بۆ خۆی هەڵبژاردووە.

دوان و وتوێژی بەردەوام کە لەگەڵ زانایان و فەیلەسوفانی هاوچەرخی خۆی کردویەتی بوەتە جیاوازی ریکۆر لەگەڵ کەسانی دیکەدا. رەنگە نەتوانرێ ریکۆر لەدیاردەناسی یان هێرمینۆتیک یان بنەماخوازی وەک بیرێکی سەربەخۆو داهێنەر دابنرێ، بەڵام لەتێکەڵکردنی تەواوی ئەو زانستانەی لەئەندێشەو زانستی هێرمینۆتیک دا، لەکۆن و نوێ تا دەگاتە شلایرماخرو دیلتاس و هایدگەرو گادامێرو هابرماس، سەرکەوتنی گەورەی بەدەست هێنا.

نووسەرو بیرمەندەکان بەشێوەی بەراوردکردن لەگەڵی هەڵوسکەوت دەکەن. تێگەیشتن لەریکۆر بەهۆی خوێندنەوەو وردبینی ئەو بابەتانەیە کەریکۆر بۆ خۆی خوێندیوەتەوە یان رەخنەی لێگرتوون. هێرمینۆتیک، دیاردەناس، بنەماخوازی سێ چۆمن کەلەریکۆردا تێکەڵ دەبن.

با بزانین ریکۆر لەکوێی هێریمینۆتیکدا وەستاوە.

گریمانەی هێرمینۆتیک راڤەیەکی زۆر روون نییە، بەڵام گریمانەیەکە دەربارەی تێگەیشتنی مانا. ئێمە چۆن ئەو مانایە تێبگەین کەمەبەستی مرۆڤەکانە. هێرمینۆتیک لەسەدەی هاوچەرخدا بەسێ شێوە لەیەک جیادەکرێتەوە:

١-گریمانەی هێرمینۆتیک یان هێرمینۆتیکی کلاسیک -وەکو: شلایرمافر، دیلتانی، بێتتی، هێرش.
٢-هێرمینۆتیکی فەلسەفی - وەک: هایدگەر، گادامێر.
٣-هێرمینۆتیکی رەخنەیی ٠ وەک: هابرماس، ئاپێل.

ریکۆر ناکەوێتە نێو هیچ یەک لەمانە. ریکۆر لەسەر هەموویان بیروڕای جیاوازی خۆی هەیە، بگرە زۆرجار دژایەتیان لەگەڵ دەکات.

ریکۆرو گریمانەی مانا

پەیوەندی ریکۆر لەگەڵ هێرمینۆتیک دا چییە. هێرمینۆتیک لەبنەڕەتدا وشەیەکی یۆنانیەو بەو تێگەیشتنە دەوترێ کە لەلای خوداوە هاتووە. تەئویل بەمانا دینیەکەی واتە تێگەیشتن لەو شتانەی خودا مەبەستیەتی. پسپۆڕانی دینی بۆ تێگەیشتن لەڕاستی روونی ماناکان جۆرە رەوتێکیان دروست کرد کەپێیان دەگوت "زانستی تەئویل" یان "زانستی راڤەکردن". ئەم رەوتە پێوەرێک بوو بۆ دەرکی ماناو تێگەیشتن لەڕاستی و هەڵەی ماناکان.

لەسەدەکانی ئۆروپای مەسیحیدا، "تەئویلی فەرمی" لەلایەن کڵێسەی کاسۆلیکەکانەوە گوزراوە بۆ نێو دەقە دینیەکانی پرۆتستان. ئەم ئاڵوگۆڕکردنە هیچ زیانێکی بۆی نەبوو. بەڵکوو زۆریش پێشکەوت. پێشکەوتنی زانستی زمانەوانی لەسەدەکانی رێنیسانسدا بوو بەئەوەی کە زانستی (لفت) یان فیلولۆژی، زمانەوانان و وەرگێڕەکانی هاندا تا بتوانن دەق و رۆڵی زمان لەگواستنەوەی مانادا، وەک پێوەرێک بەکاربێنن.

بەهاتنی شلایرماخر، وتەبێژی پرۆتستانی لیبرال و وەرگێری بەرهەمەکانی ئەفلاتوون بەزمانی ئاڵمانی، مەسەلەی هێرمینۆتیک بنکەیەکی تازەی کردەوە. ئەمە دروشمی بوو بۆ زانستی هێرمینۆتیک.

شلایرمافر دەڵێ "کێشەکە لەسەر دوورکەوتنەوە یان بەهەڵە حاڵی بوون لەمەسەلەی سەرەکی هێرمینۆتیکدایە". زمان لەپێگەی وتندا کەبێژەر بەوەرگری دەڵێ، دەبێ ببێ بەپێوەرێک بۆ تێگەیشتن لەوی دی. ماخر دەڵێ: "مانایەکی، دیاریکراو، هەیە کە بنێرێک ویستوویەتی لەڕێگەی زمانەوە شتێک بەوی دی رابگەیەنێ.

گەیشتن بەمەبەستی بێژەر یان نووسەر، پێوەرێکە بۆ مانای هێرمینۆتیک، ئەمەش جیاوازی ناخاتە بەینی دەقی دینی و دەقی دیکەدا، ئەوەی مەبەستی گریمانەی هێرمینۆتیکە، ئەوەیە کەچۆن تێبگەین لەمانا بەشێوەیەکی ئۆبژە.

دیلتای، هەڵەچن و کۆکەرەوەی نووسراوەکانی شلایرماخر، لەسەر هێرمینۆتیک و گریمانە تازەو کۆنەکان، نیشانی دا کەبۆ تێگەیشتن لەمانا، ئێمە پێویستیمان بەوە هەیە کەئاکاری مرۆڤ بەشێوەیەکی دیکە راڤە بکەین و ماناکانی لەناو خۆماندا، دەروونی بکەینەوە، کەواتە، مانا "مێژوو"یەکە کە لەرابردوودا مانای بووە، تەنیا ئەوکاتەش بۆ ئێمە مانا دەبەخشێ کەبتوانین جارێکتر لەگەڵیان بژین.

دیلتای گریمانەیەکی دیکەی دانالەسەر ئەوەی کەئێمە چۆن دەتوانین، "مانا" و لەئاکامدا "تێگەیشتن"ی مانا بخەینە چوارچێوەی زانستە مرۆڤایەتیەکان و ببێتە زانستێکی رۆحی و فەرهەنگی.

بەوتەی ریکۆر، "مانا" بابەتی سەرەکی هێرمینۆتیکە، بەڵام مانا بەردەوام راستەوخۆ نییە، بەڵکو "ناڕاستەوخۆیە". لێرەدا روون دەبێتەوە کە مانای سەرەکی هێرمینۆتیک لای ئەو "هونەری کردنەوەی ئەو کۆدو رەمزانەیە کە بەهۆی مانای ناڕاستەوخۆ": دەردەکەوێت. زمان لەڕوانگەی ریکۆرەوە تەنیا کەرەسە نییە بۆ تەئویل کردن. ئێمە بەزمان لەمانای شتەکان ناگەین، دەبێ پێش لەهەموو شتی، خودی زبان مانا بکەینەوە.

ریکۆر خۆی دەڵێ: "تەئویل بەرلەوەی لەزمانەوە بێت، راڤەکردنی خودی زمانە". تەئویل لەجێگەیەکدا روودەدات کەفرە مانایی بوونی هەبێ، واتە لەجێگەیەکدا کەزیاتر لەیەک مانا هەبێ، پێویستیمان بەتەئویل هەیە، ئەمەش زیاتر لە (هێما) کاندا بەرچاو دەکەوێت. هێماکان بەردەوام بەدوو مانا دێت، یەکەمیان لەدەرەوەی خۆیەتی، ئەوی کەشیان هەرگیز بەشێوەی راستەوخۆ، خۆی نادات بەدەستەوە.

هێماکان لەواقیع دا مانا بونیاد نانێن بەڵکو مانا دەبەخشن و شتێک دەدەن بە ئەندێشە و تێفکرین. کەوابووبۆگەیشتن بەتەئویل رێگەیەکی پڕپێچ و خەممان لەبەرە، تایبەتمەندی هەر تەئویلێک، تێگەیشتن و دۆزینەوەی مانایە.

ئەو شتەی ریکۆر جیا دەکاتەوە، گریمانەی دژایەتی تەئویلەکانە، ریکۆر نێونجی دەکات لەبەینی ئەو گروپەی باوەڕیان بەمانای ئۆبژەتی (عینی) هەیەو ئەو گروپەی باوەڕیان بەخودی مانا هەیە. لایەنگرانی مانا تەنیا لەمانایەکی دیاریکراوی دەق دەروون، لایەنگرانی خودی مانا، تێگەیشتنێکی زۆرە لەبنێر کەدەبێتە هۆی دروست بوونی مانا. بەڵام چۆن دەتوانین هەم مانای ئۆبژەکتیڤ مان هەبێ، هەم فرە مانایی؟.

ریکۆر رێگەی چارە لەوەدا دەبینێ کەبتوانین نیشانی دەین، "دەق" سەرەڕای ئەوە کە مانایەکی دیاریکراوی هەیە، لەخوێندنەوەی زۆری وەرگرەوە دەتوانێ مانای خۆی پەیدا بکات، ئێمە دەتوانین بۆ دەقێکی نووسراو چوارچێوەو دەستوور دابنێین و ماناکان هەندێ دیاری بکەین، بەڵام هەرگیز ناتوانین مانای دەقێک لەچوارچێوەدا بخوێنینەوەو بەرگری لەفرە مانایی بکەین.

ریکۆر لەگریمانەکانی خۆیدا بەئاشکرا بەرانبەر بەدیاردەناسی هەڵدەستێ، هۆسرل، دیتن لەوەدا دەبینێ کەبکەر لە "خودی شتەکان" هەیەتی، ریکۆر بەپەیڕەوکردنی دروشمێکی هێرمینۆتیکی، لەسەر ئەو باوەڕەیە کەدیتن بەستراوە بەتەئویلەوە، نە ئەوەی کە "مانا" کارێکی تەنیا ئۆبژەکتیڤە، لەڕوانگەی ریکۆرەوە "مانا" سەرەڕای ئەوە کەلەنێو بکەرەکاندا هەڵدەسووڕێ، بۆ خۆیشی پێگەیەکی سەربەخۆی هەیە، مانا لەواقیعدا لەگەڵ مێژوو زمان دا سەروکاری هەیەو ئێمە بەهۆی بوونی ئەمانەوەیە کە لەمانا تێدەگەین.

ریکۆر لەباسەکەی خۆیدا، "دەق" بەربڵاوتر دەکاتەوە، ئێمە دەتوانین "دەق" بەئاخافتنێکی نووسراو دابنێین، یان لەپانتایی تەواوی دیاردەکان جێگەی بۆبکەینەوە، ئەو دیاردانەی کەدەتوانن نیزامێکی دەقییان هەبێ، یان کاردانەوەی مانادارییان بێ. ریکۆر، ئەو جیاوازیە کە دیلتای بۆ "تبیین" (erklaren) و "تێگەیشتن" دایدەنێ شیدەکاتەوەو لێی رادەهێنێ و لەسەری قسە دەکات و لەناو زانستە مرۆڤایەتیەکان و زانستە کۆمەڵایەتیەکان بۆی دەگەڕێ. دەڵێ "تبیین" دەتوانێ تێگەیشتنی ئێمە زیاد بکات.

پشت بەستن بەم دوو مەسەلەیە ئەوەمان بۆ روون دەکاتەوە کە ریکۆر پێی دەگوت "هیلالی هێرمینۆتیکی".. ریکۆر لەگەڵ هێدگەردا کۆکە لەسەر ئەوە کە "وجود"ی ئێمە لەبنەڕەتدا هێرمینۆتیکیەو لە-جیهان-بوون ی ئێمە بەتەئویل کردنی ئێمە راڤەناکرێ. بەڵام ئەو نایەوێ وەکو هێدگەر بچەسپێ بەبوون ناسیەوە و نیشانی دات کەئێمە چۆن لەهەڵەکانی "وجود"ی خۆمان تێدەگەین، بەڕای ریکۆر "وجود" (existence) شێوەیە کە لەتەئویل. تەئویلکردنی وجودی خۆمان سەخت و دژوارە و لەڕێگەی چیرۆک و ئوستوروەو دین و فەلسەفەو زانستەکان دەدۆزرێتەوە.

لێرەدا لەگەڵ گادمێردا یەک دەکەون، کەسوننەت بەشێکی هەرە گرنگی ژیانی ئێمەیە. بەڵام لەگەڵ ئەوەدا نییە کەدەڵێ: "سوننەت حاڵەتێکی پاکەو دەبێ رابەری بەسەر ئێمەدا بکات.

ریکۆر لەگەڵ هابرماس دا هاوبیرە لەسەر ئەم وتەیە، "سوننەت بیچمێکی ئایدیۆلۆژیا بەخۆوە دەگرێ و لەهەمان کاتیشدا وا دەزانێ کە "رەخنە"یش خودی سوننەتە". مارکس، نیچە، فرۆید، سێ بت شکێنی سەدەی نوێ، بەپێچەوانەی سوننەت دەڕۆن کەدەکرێ بە "هێرمینۆتیکی تێگەیتشنی هەڵە" ناوی لێبەرین.

ئەم سێ کەسە، لەتەئویل کردنی خۆیان لەسەر سوننەت، زرجار بەدرۆی دادەنێن و جەخت لەسەر ئەو دەدەکەن کەژێر بینای سوننەت لەواقیعدا وێران کەرە. ئەمان کەڵک وەردەگرن لەتەئویل بۆ لابرنی ئەو دەمامکە کەجگە لەدروشم شتێکی دیکە نییە، ریکۆر رای وایە کەئێمە چۆن پێویستمان بەوە هەیە کە لەمانا روونەکانەوە بچینە نێو مانا تاریکەکان، بەهەمان شێوەش پێویستیمان بەوە هەیە کە بە "بوون" بڵێین" بەڵێ "کەواتە دۆزینەوەی مانا یەک جارو بۆهەمیشە نییە، بارودۆخی بوون ناسی ئێمە بەردەوام لەحاڵەتی گۆڕاندایەو ئێمە مانای تازەتر پەیدا دەکەین. بەپێی ئەمبارودۆخە تەئویل کۆتایی بۆ نییە.

سەردەمانێ فدریکۆ فللینی دەیکوت، "ژیان خەونەکانی ئێمەیە، خەونەکانی ئێمەش ژیانی ئێمەیە". ریکۆریش لەسەر ئەو بنەمایە دەڵێ: "تەئویل ژیانی ئێمەیە، ژیانی ئێمەیش بریتیە لەتەئویلەکان" ریکۆر لەناو تەئویلدا دەژی و خۆی لەوی دی دا دەدۆزێتەوە، "دۆزینەوەی من لەتۆدا" کەدروشمی دیلتای بوو، جارێکی تر لەهێرمینۆتیکی ریکۆردا دەنگ دەداتەوە.

بۆ گەیشتن بەخود دەبێ لە "ئەوی دی" یەوە رەت بیت. لەناو تەئویل دایە کە تێدەگەین، تێگەیشتنی ئەوی دی ئاسان نییە "کورتترین رێگای بەخودگەیشتن، تێپەڕینە لەئەوی دی.

ئێمە ریکۆر ستایش دەکەین بۆوەی کەدەیزانی ژیان چییە.■

برام، ئەوە وتار نەبوو.. دەرهاویشتی رق و کینە بوو..!

حەمەی ئەحمەد رەسوڵ

لەهەفتەنامەی چاودێرداو لەژمارە (٤٢)دا لەلاپەرە (١٠)دا بابان حەمە شتێکی بەناو وتاری بەنێوی (تۆی دژو دژوار یان هونەرو ئەدەبێکی قسەلێنەکراو) بڵاوکردۆتەوە کەگوایە رەخنەیەو وەڵامێکە بۆ وتارێکمان کە لەژمارە (٣٧، ٣٨)ی هەمان هەفتەنامەدا بەنێوی (من دژی ئەدەب و هونەری کوردیم) بڵاوکرابووە، بەڵام وەکو کورد ئەڵێت، شەڕ بەکۆنەقین ئەکرێت. لەبەرئەوەی ساڵی پار لە (نێوەند) داو پاشان لەتوێی کتێبێکدا بەنێوی (رەخنە لەبەختیار عەلیی)یەوە وتارێکی دوورو درێژم دەربارەی قەسیدە درێژەکەی (ئێشکردن لەدارستانەکانی فیردەوسدا) نووسی و ئیدی گشت هەوادارەکانی بەختیار عەلی فریشکیان کەوت و هەر ئەوانەی کەقەڵەمیان بۆ ستایش و پیاهەڵدانی نووسینەکانی ئەو نووسەرە بەکاریزماو (هالەی پیرۆزکردنە) خستبووە گەڕکەوتنە ناوناتۆرە و قسەی ناشرین گوتن و هەوڵدان بۆ سڕینەوەمان بەهەر جۆرێک بێت.. بۆیە هەموو هەوڵێکیان ئەوەیە بچنە بۆسەوەو سەنگەری تەقەلێکردن و خودی (زات)مان تیرۆر بکەن..!

من بەختیار عەلی نیم و هەرگیز بەتۆو لەنموونەکانی تۆ نالێم، ئەوەی ئەینوسن قسەی قۆرەو ئێوە حیزب و لایەنێک هانتان ئەدات کەسایەتیم بڕووشێنن.. بەپێچەوانەوە منێک کە ١٩٨٦ دەرچووی کۆمەڵناسی بم و پاشان بۆماوەی (١٥ ساڵ) لەئیسپانیاو هۆڵەندا وەکو (Social assistant) یاریدەدەری کۆمەڵناس و وەکو خۆبەخش لەگەڵ یونیسیڤی هۆڵەندادا کارم لەگەڵ منداڵ و لاوی هۆڵەندا بەگشتی و کورداندا بەتایبەتی کردبێت و ئێستاش نزیکەی ساڵێک ئەبێت گەڕاومەتەوە زێدەکەی خۆم و پرۆژەیەکم بۆ (پەروەردە و پەرەپێدان و پارێزگاری منداڵ و لاوی کوردی) پێشکەش کردووەو قبوڵکراوە و چاوەڕێی دامەزراندنیم.. بێگومان ئاساییە کەگۆشەنیگاو تێڕوانینی تایبەتی و هاوچەرخ و رەخنەگرانەم بۆ پەروەردەی هزری و دەروونی لاوی کوردو-کەسایەتی شڵەژاوو لەرزۆکی کەسایەتی کورد پێیەو زۆری رۆیشتووە و کەمی ماوە خۆری هەڵهاتن وەدەربکەوێت..!

بەپێچەوانەوەی کەلتووری کوردییەوە کەئەدیبە بەرزەکانی وتویانە: ئەوەی بەردم تێئەگرێ بەرقی تێئەگرم..! ئەوەی کەتۆ لە (بەناو) وتارەکەتدا کردووتەو کەسایەتی و قەڵەمی منتان رووشاندووەو بریندار کردووە، من زۆر بەپێچەوانەی تۆوە (کە هێشتا خوێندکاری زانکۆیت و بەنەوەی رۆشەنفیکری نوێ ناوزەد ئەکرێیت!) بەزمانێکی زۆر پاک و لۆژیکئامێزەوە، بەعەقڵێکی پڕ بەسنگێکی فراوانەوە وەڵامت ئەدەمەوەو ئەوەش هەر خۆی میتۆدو مۆدێلێکی نۆژەن و مۆدێرنەو کایەی رەخنەی (ئەدەبی) کوردی هەزارە پێی و لێرە قەڵەمەکان لەچەقۆ زاڵمترن..!

بۆئەوەی خوێنەر ئاگادارتر بێت لەو زمانە شەڕانگێزەی تۆ، فەرموون رستەکانی بابان حەمەتان بخەمە بەرچاو: (تۆی دژو دژوار، من دڵنیا نیم لەوەی کەتۆ پەرۆشی ئەدەب و هونەری کوردیت، ئەو بەراوردەت کارێکی زۆر ناعەقڵانییە، ئەو حەشاماتەی خۆی بەبواری رۆشنبیردا هەڵواسیووە، لەوتارێکی رۆژنامەوانی تێکەڵ و پێکەڵدا هەزار چەمک و باس تێکەڵ بکەیت، یەک کتێبی (بارت/ تۆدرۆڤ/ کرستیڤا/ ئەخوێنیتەوەو ئەبیت بە ئەو، بەگۆشەنیگایەکی ئێجگار گشتی و کاڵەوە بڕوانێتە ئاسۆو قوڵایی دەق، خوێندنەوەی بێمەنهەج و پاشاگەردانی، یەک دونیا قسەی بێماناو (بەحساب) رەخنەیی دەنوسیت و، بوختان و بێ ویژدانییەکی بێ ئامانە بەسەر دەقدا، رەخنەی بێتام و بێ مەنهەج و هەموو بوارەکانی رۆشنبیری ئێمەی تەنیوەتەوە، نێوەندی رۆشنبیری ئێمە پڕیە لەکەسی ناپسپۆڕ و ناشارەزا، بڕوانامەی ئەکادیمیا هەتا ئەو سنوورە وێرانە کە کەس بڕوای پێناکات، رەخنەگرتن ئەوەندە بۆتە کارێکی سادەو ئاسان و بێ بەرپرسیارێتی لای ئێمە تەنانەت قسەزانێکی لاکۆڵان و مەلای کوێرە دێیەک دەتوانێ ئەوەی هەیەتی بیکاتە رەشنوسێک بڵاویان بکاتەوە، کەخۆی نەبێ نازانرێ مەبەست چییە)..

ئەوانەو زۆر رستەی دیکە کەمن وەلام ناون و درێژەیان پێ نادەم.. بەڵام بەگشتی نووسینەکەی بابان حەمە زۆر لاوازە و تەنها شەڕانگێزی و شکاندنی کەسایەتی منە، کەگوایە فەقێ و مەلایەک لەئێمە رۆشنبیرترە و ئێمە لەگەڵ ئەوەشدا کەبڕوانامەی ئەکادیمیمان هەیە بەڵام نەخوێندەوارو سەلەفی و جاهیلێک لەئێمە پێشکەوتووترە، لەبەرئەوەی لەنووسینەکەماندا میتۆدو رێبازو قوتابخانەیەکی رەخنەیی رۆژئاواییمان نەگرتۆتە بەرو لەهەمووشی گرنگتر ئەوەیە ئێمە هەواداری کاریزما مەعریفەکەو پیاوە قووتە پیرۆزەکەی ئەومان داوەتە بەر رێژنەی رەخنە..! ئێمە لەوتارەکەماندا (من دژی ئەدەب و هونەری کوردیم) کەوتارێکی رۆژنامەوانیی بەپەلەیەو بەسەرپێوە گۆشەنیگایەکی خێرایەو بۆ بەراوردکردن لەگەڵ کەلتووری رۆژئاواداو دونیای تەکنۆلۆژیاو تەکنۆترۆن و ئەلیکترۆن و کۆمپیوتەرو کاریگەرییەکانی نووسراوە، کەلتوورو فەرهەنگ و کایەی رۆشنبیری کوردی کەتەنها بریتییە لەئەدەب و هونەرو خاڵییە لەزانست و زانین و مەعریفە..

ئامانج و مەبەستی وتارەکەی ئێمە کە تۆ (تنۆکێک لەدەریایەکت) لێ هەڵبژاردووەو بێ ویژدانانەو وەکو وتارێکی ئەکادیمی - زانستی گۆڤارێک یان دۆزی دکتۆراو ماستەرێک مامەڵەت لەتەکدا کردووەو ناهەقیت لەواتاو مەبەستە بێگەردەکەی کردووە کە لەبەشی دووەمی وتارەکەدا بەئاشکرایی وتوومانە:

(ئاوەها ئامانجی نوسینەکەی من و ناواخنی گوتارەکەم هێدی هێدی مەبەستەکەی ئەپێکێ و ئێوەش تێئەگەن کەمن لایەنگری ئەفلاتونیزمی نوێ نیم و شیعرو چیرۆک و هونەرم پێ کارێکی نابەجێ و نائاکاریی و سووک و نزم نییە، هێندەی ئەوەی بەپەرۆشم بۆ باری واقیعی کۆمەڵەکەمان، ئەڵێم خۆزگە کەوەکو ئێمە خاوەنی فەلسەفەو فەیلەسوفێک یان بڕیارێک نین، یاخود خاوەنی زانست و زانایەک نین با هەر هیچ نەبێت حەکیمێکی وەکو کۆنفۆشیۆس و تاوو تاگوورو ئیبن خەلدون و فارابیمان هەبووایە بارودۆخەکە گۆڕانێکی بەسەردا ئەهات و وەکو چین و هیندستان خاوەنی خۆمان ئەبووین!

/من دژی.. حەمەی.. هەفتەنامەی چاودێر، ژمارە ٣٨- ل١٠).

ئەوە مەبەستی نوسینی وتارەکەمانە، کاکە بابان، کەتۆ لەچەند جێگەیەکی نووسینەکەتدا بەنەزان و جاهیل و مەلای کوێرە دێیەک و قسەزانێکی لاکۆڵانمان ئەزانیت، ئەوە گەورەیی و شکۆمەندی و زانایی بەرێزتانە.. دیارە تۆ شانازی بەئەدەب و هونەرێکی وێران و نەزۆک و لاوازەوە ئەکەیت.. ئەو ئەدەب و هونەرەی، نەتاگوورو نەدانتی و نەحافزی شیرازی و نەپیکاسۆو نەکیرۆساوا و نەئەنتۆنی کوین و نەکەسێکی بیلمەت و داهێنەری وەکو (گۆنای و بەهمەنی قوبادی)یشی لێ نەکەوتەوە (کەمن زیاتر باس لەکوردستانی باشوور ئەکەم ئێمە وەکو خاوەنی ژیارو شارستانییەتێکی وەکو چین و مایاو میسری و گریکیش نین، فەیلەسوف و برپارێکیشمان نییە و کەلتوورو رۆشنبیری ئێمە، نەوە دوای نەوە، هەڵگری پاشخانێکە کەئەدیب و شاعیرە کۆن و نوێیەکانمان شۆڕەسوارو داهێنەرەکانییەتی، پیرەمێردو مەحوی و گۆران بەفەیلەسوف و سۆسیۆلۆژیست و ئەنترۆ پۆلۆژیست و بایۆلۆژیزان لەقەڵەم ئەدەین و هالەیەکی پیرۆز و نەمر بەدەوریاندا ئەگێڕین و بەهەموو نوسین و گوتنێکی ئەوان رازی و قایلین لەکاتێکدا یەکێک لەمەبەستەکانی رەخنە، بنیاتنەرانەیەو پێشکەوتن و گۆڕانکاریی نوێی لەپشتەوە ئەبێت..! یەکێک لەو خاڵە گرنگانەی بابان حەمە لەنوسینەکەیدا بەگەورەو گرنگی ئەزانێ و بەکێماسی و کەموکوڕی گۆشەنیگای ئێمەی لەقەڵەم ئەدات.. بەگشتی کردنی دیاردەیەکە کەگەنجانی کوردی تێوە گلاوە، من کەباسی گەنج و لاوەکانمان ئەکەم و تومەکە ئەوان بەدیار (مۆم) و (بیرە) و (دوکەڵی جگەرە) و سەرابی چاوی یاری نادیارە زامدارو کڵۆڵن.. مەبەست لەوەیە کەتوێژی لاوانمان لەکۆمەڵی کوردیدا نیگەران و شڵۆق و بێدەرەتان و نامۆ ونن، ئاراستەکانی پەروەردەو بیرکردنەوەو کارکردنیان شێواوە (کە فاکتەری سەرەکی لەو دیاردە خەتەرناکەدا ئەگەڕێتەوە بۆ یەکێک لەکەناڵە سەرەکییەکانی رۆشنبیری و فەرهەنگی کوردیمان (کەئەدەب و هونەرە) خۆفەلسەفەو زانست نییە، لەبەرئەوە وەکو چۆن رەخنە لەدابونەریت و بەهاو نۆرمی کۆمەڵایەتی و ئایین و سیاسەت (کە لەدەسەڵاتدا خۆی ئەبینێتەوە) ئەگرێت پێویستە بەهەمان شێوەش رەخنە لەئەدەب و هونەرێک بگیرێت کە نەزۆکەو کورتبینەو لەقاڵبی لۆکاڵییەت و خۆجێی تەسکدا گیری خواردووەو نابێت بەجیهانیی!! بەڵام بەپێی وتەو رەخنەو دیدەی تۆبێت ئەبێت وەکو قورئان هالەیەکی پیرۆزی بکەین بەبەرداو بەرگێکی سەوزی تێ بگرین و لەژێر سەرین و لەسەرووی هەموومانەوە دابنرێت! لاوانی ئێمە، ئەوە رۆشنبیرو خوێنەوارەکانمان بەوزەلیلی و بێ شووناسییەوە ژیانی بێهوودەیی بەسەر ئەبەن، ئەی ئەبێت نەزان و کاڵفامەکان چۆن و کەی رۆڵی گرنگیان لەمێژوودا بگێڕن، ئەگەر ئەدەب و هونەری ئێمە، نووسەرو ئەدیب و هونەرمەندێکی زەلیل و نەزرۆک و نەخۆش و ئینتهازی فەراهەم کردبێت و مەشخەڵێکی پڕ رووناکی و مەعریفەی نەدابێتە دەستی نەوەکانی دوای خۆیان کەواتە ئەو کایە گرنگەی دونیای رۆشنبیریمان ئاستەنگ و چەواشەیی و کێماسییەکی زۆری تیایەو ئێمە پێویستە هانا بۆکۆمەڵگایەک بەرین کەزاناو حەکیم (پیتۆڵ) و بیریارو فەیلەسوفان تیایدا رۆڵی بەرکەماڵ ئەگێڕن.. هانابەرین بۆ کۆمەڵگەیەک کەتەکنۆلۆژیاو ئەلیکترۆن ئاوەدانی بکاتەوەو لاوەکانی و منداڵەکانی هانبدات بێکارەبایی و بێئاویی و بێتوانایی و بێ ئیرادەیی لەکۆمەڵدا لەناوبەرن، چونکە ئەدەب و هونەرێک کەئەدیبان و هونەرمەندانی پەشێو و نەخۆش و کەمئەندام و (پڕلەرق و کینەی وەکو بابان حەمە) بونیادی بنێن، ئەبێت چ کاریگەرییەکی بەسەر دەروون و مێشک و کردەوەی کەسانی کۆمەڵەوە هەبێت..! یان کاتێک تۆ داوا ئەکەیت ناوی ئەو دەقە ئەدەبییانە بێنم کەجووینەوەو کاوێژکردنی ئەدەبی دەرود راوسێن، ئەوا غەدرێکی زۆر ئەکەیت، چونکە ئێمە بەرێژەیەکی فراوان و لەئاستێکی ئاسۆیداو بەدرێژایی مێژوو لەرۆڵی ئەدەب و هونەری کوردی ئەدوێین، کەنەیتوانیووە ئاراستەکانی بیرکردنەوەو تێڕوانینی کەسانی کۆمەڵ (لەشوێنی فەلسەفەو زانین و زانست و مەعریفەدا) بگۆڕێت و لەئەفسانەو بیری کۆن و دابونەریتی کۆمەڵایەتی چەقبەستوو دووری بخاتەوە.. هەروەها ناوی دەق هێنان و ریزکردنیان ئەبێت رۆژنامەکەی بەپانی و بەدرێژیی بۆ تەرخان بکەیت و ئەوەش مەبەستی وتارەکە نەبووە، لەبەرئەوە بیانووەکەت پووچەڵ ئەبێتەوە.!

هەروەها ستوونی سێیەم و چوارەمی نووسینەکەت، تەنها نووسینی ئینشاو ئامۆژگارییە بۆ ئەوانەی رەخنە ئەگرن و میتۆدێک پێ بەپێی دەقێک بەکارئەهێنن، ئەو دوو ستوونە فرێ بەسەر وتارەکەمانەوە نییەو ئێمە (دەق و رەخنە) نوومایش ناکەین و پێویستیم بەبارت و تۆدرۆرۆڤ و کێ و کێ نەبووە، من باس لەئەدەبی کوردی ئەکەم و کاریگەری بەسەر بیرکردنەوەو ئاراستەکردنی رۆڵەکانییەوە.. کە تۆ لەمەغزاو ئامانجی وتارەکە تێناگەیت، زۆر دوور نین، فەرموو وەرە لام و چایەکی شیرینشمان ئەخواردەوەو بەدیالۆگ و گفتوگۆیەکی هێمنانەوە باسمان لەواقیعی کوردی و واقیعی رۆژئاوا ئەکردو تۆ وەکو خوێندکارێکی کۆمەڵناسی پێویستیەکی زۆرت بەو زانیارانە هەیەو لەو بارەیەوە (دکتۆر عەلی وەردی) کۆمەڵناسی کلاسیکی و واقیعی عێراقی ناودار نووسینگەلێکی ئەوتۆی لەوبارەیەوە خستۆتە کتێبخانەی ئێراقەوە و بەئاسانی دەستت ئەکەوێت و ئەتوانێت زووترو باشتر لەمەبەست و ئامانجی وتارەکان تێبگەیت..!

خۆزگە بەویژدانەوە دوا پەرەگرافی وتارەکەمانت ئەخستە بەرچاوی خوێنەرەوەو خۆشت بەباشی لەمەبەستی وتارە (مەتەوازعەکەمان) تێئەگەیشتیت و ئاماژە پێدانەکەت نەئەبوە جێی چەواشەیی و سەرلێشێواندنی خوێنەران، فەرموون بزانن رۆسۆو ڤۆڵتێریش لەسەروەختی خۆیاندا کەوڵاتەکەیان لەنێو قاتوقڕی و جەهالەت و برسێتیدا نوغرۆ بوو، کە خەڵکان بێدەرەتان و نامۆ و سەرگەردان بوون، هەر هەمان بانگەواز و داخوازیان لەرۆشنبیرو هوشیارانی کۆمەڵگەکەیان نەکردووە و هانایان بۆ زانست و پێشکەوتن و بووژاندنەوە نەبردووە فەرموون دواپەرەگرافی نووسینەکەمان بخوێنەوە، جا بزانن مەبەست و ئامانجی وتارەکە، نەزانین و نەشارەزایی و نا عەقڵانی و بێسەرو بەرەیی و تێکەڵ و پێکەڵ و کاڵوکرچییە؟

(ئیدی بەڕاستی و بەجیدی پێویستە هەموومان، سەرجەم کوردانی ئەم دەڤەرە، دوور لەجیاوازی و دووبەرەکایەتی حیزبی و ئیدارە چێتی و هەرێمچێتی، دوور لەقسەی زل و کرداری پووچەڵ، دور لەنییەتی خراپ و بەوپەڕی (نیگرانی زاتەوە) بەرنامەو پرۆژەکانمان بخەینە سەر مێزی کارکردن و جووڵەو چالاکییەوە. لەجیاتی ئەوەی ئەو هەموو نامیلکە کرچانەو ئەو هەموو پێشانگا نەزرۆکانەو تەمسیلی و فیلم و شانۆگەرییە بە بەربووانە، پارەو پوولێکی هێند زۆریان بۆ خەرج بکرێت و مێشکی لاوان و خەڵکانی ئێمەی پێ قانگ بدرێت، پێویستە کۆمەڵگا بەرەو پیشەسازی و تەکنۆلۆژیا ببەین پێویستە ساڵی کۆتایی هێنان بێت بەبێ کارەبایی و لەتاقگەو هەڵبەزو ئاشی هەوایییەوە کارەبا دروست بکرێت، بەنداوی نوێ بنیات بنرێت، زەوییە وشک و برینگەکان ئاو بدرێ،، سەوزایی پێویستە شەپۆل بێنێت، کوردستان لەنێو بەربوومی کشتوکاڵیدا نوغرۆ بکرێت، دۆغەکان سەرلەنوێ دابەش بکرێنەوە بۆوەی ببنە کارگەو ئیدی قاپ و کەوچک و کورسی و مێزو دۆشاو میوەی قوتووکراو بە بەرهەم بێنن، ئاخر ناکرێت وڵاتێک جمەی بێت لەشاعیرو چیرۆکنووس و هونەرمەندی کەمئەندام و نەخۆش و زەلیل، لەولاشەوە جوتیارو باخەوان و کرێکارانمان ببنە پۆلیس و حەس حەس و شۆفێری تاکسی لەبەرئەوەی مووچەکەیان چەورە.. خوایە وەتەن ئاوا کەی، بەڵام بەهیمەتی پیشەسازی و مەکینەو تەکنۆلۆژیاو کۆمپیوتەر نەک بەقسەی بەرئاگردانی ئەشکەوت..!).

ئەتۆ کاکە بابانی کۆمەڵناس و فەیلەسوف و ئەدیب و هونەرمەند، تۆ لەوتارێکتدا ئەو پەرەگرافە بنووسەو خەمت نەبێت، دەبا ئیتر هەموو کۆڵکە نووسەرو قین لەدڵەکان پێت بڵێن نەزان و مەلای کوێرە دێ و قسەزانی لا کۆڵان و نا عەقڵانی و کرچ و کاڵ.. بزانە من و هەزاران هەواداری زانست و زانین و مەعریفە حیسابی پووشکەشی بۆ ئەکەین..!■

فریداو.. پۆڵۆک – وێنەی نیگارکێشێک لەسینەمادا

ئەشرەف ئەبو زەید

و/ بەختیار سەعید

سینەما هەرلەسەرەتا دامەزراندنییەوە مەبەستی بووە کەژیانی کەسایەتییە ناودارەکان بکاتە چیرۆکی فیلمەکانی کەبەشێکی ئەو کەسایەتییانە بۆ هونەرمەندانی شێوەکار بووە لەجیهاندا کەدکرێت لەم بەسەرکردنەوەیەدا ناوی کۆمەڵێک لەو فیلمانە بهێنین کەبەرهەم هێنراوون.

وێنەی نیگارکێشێک لەسینەمادا هەرلەساڵی ١٩٣٦ دا (چارلز لۆتۆن) ڕۆڵی (رامبرانت)ی گێڕا ، هەروەها (کیرک دۆگلاس) ڕۆڵی (ڤان کوخ)ی گێڕا لەفیلمی (اشتهاو الحیاه) دا

کەپێکەوە دۆگلاس- ڤانکوخ-مان ناسی لەڕێگەی موعانات و هاواری ئازارەکانی، لەڕێگای ئەو نیگارانەی کەوێنەی داستان و واقیعی خاوەن گوڵەبەڕۆژە، چیرۆکی ڤان کوخ هێندەی تر نێوبانگ بوو کاتێک کەیەکێک لەگوێکانی کردە دیاری بۆ یەکێک لەژنە سۆزانییەکان، ئەو لەفیلمەکەو نیگارەکانیدا ئەوەی نیشانداووە کەچۆن شوێنی گوێ بڕینەکەی پێچاوە تاکو چارەسەری بکات، ژیانی ڤان کوخ ژیانێکی پڕ دەوڵەمەندی هونەری بوو کەشایانی ئەوەبێت بکرێتە فیلمێک، بەوشێوەیە کیرک دۆگلاس کەسێتییەکی درامی لەجیهانی نیگارکێشانەوە گواستەوە بۆ جیهانی سینەما.

ئەوە تەنها فیلم نییە کەهەڵگری ناوی (ڤان کوخ) بێت، بەڵکو ساڵی ١٩٩١ دەرهێنەری فەرەنسی (موریس بیلا) جارێکی ترئەوکەشە پڕ نائومێدییەی بۆجارێکی تر تۆمارکردەووە کەلەنواندنی (جاک داترون)، لەنێوان ئەم دوو فیلمەدا (پۆڵ کوکس) ی دەرهێنەر لەساڵی ١٩٨٦دا فیلمی ئوسترالی (ڤنسنت: ژیان و مردنی ڤنسنت ڤان کوخ)ی نیشاندا کەوەک فیلمێکی بەڵگەنامەیی (جۆن هیرت) ئەکتەر ژیاننامەی ڤان کوخ نیشاندەداتەوە ئەویش لەڕێگای ئەو نامانەی کەنوسیوونی تێیدا باسی لەژیانی و کارە هونەرییەکانی کردووە تیایدا ، هەروەها (ڕۆبرت ئەلتمان) ی دەرهێنەر لەساڵی ١٩٩٠لەڕێگای فیلمی ئەمریکی بەناونیشانی (ڤنسنت و سیۆ)وە باس لەوسەردەمە دەکات کەڤان کوخ لەگەڵ براکەیدا دەژی و حاڵەتی دەروونییەکەی ڕووی لەدژواری کردووە تائاستی شێت بوون.

نیشاندانی ئەو فیلمانە مانای ئەوە نییە کەسینەما بەتەنها بەژیانی ڤان کوخەوە وەستابێتەوە تاکو بیانکاتە فیلمی سینەمایی بەڵکو ژیانی هەریەک لە (بیکاسۆ، تۆلۆز لۆتریک، مۆدریانی، دیڤید هۆکنی، هتد) بوونەتە مادەی چەندین فیلمی سینەمایی.

ساڵی ١٩٤٤ (دۆگلاس هایکوکس)ی دەرهێنەر فیلمی (کچی میسترال)ی بەرهەمهێنا کەباس لەژیانی (کیتچ)ی نیگارکێش دەکات، وچیرۆکی فیلمەکە لەرۆمانێکی (جودیس کرانتس)ەوە وەرگیراوە، لەساڵی١٩٥٥دا (جاک بیکەر)ی دەرهێنەر فیلمی (عاشقانی مونبارناس) بەرهەمهێنا کەباس لەژیانی نیگارکێش و پەیکەرسازی ئیتاڵی (مۆدریانی)کەلەنواندنی (جیرارد فیلیپ)، بەڵام لەساڵی ١٩٦٦دا (لوسیانۆ سالاس)ی دەرهێنەر فیلمێکی هاوبەشی ئیتاڵی فەرەنسی بەرهەمهێنا کەتایبەت بەژیانی نیگارکێشی ناوداری ئیسپانی (گریکۆ)، هەروەها لەساڵی ١٩٧٦دا فیلمی ئەمریکی (ئیدوارد مونش) بەرهەمهێنرا کەتایبەت بوو بەژیانی ئەو هونەرمەندەی کەخاوەنی تابلۆ ناودارەکەی (هاوار)ەو کەلەنێوان قۆناغی خەمۆکی و شێتیدایەو فیلمەکە لەنواندنی (پیتەر واتکنس)، لەدەرهێنانی (دیریک جیرمان) لەساڵی ١٩٨٦دا فیلمی (کاراڤاجیۆ) بەرهەمهێنرا کەباس لەو ژیانە ئابڕبەرانەی ئەو هونەرمەندەی باروکی ئیتاڵی دەکات، هەروەها ئەکتەری ناودار (رولف هاریس) ژیانی هونەرمەندی نەمسایی (جوستاف کلیمنت)ی خستۆتە ڕوو بەتایبەت ساڵانی نەوەدەکانی سەدەی نۆزدەهەم، بەڵام (گۆگان کێوی) بەرهەمهێنرا کەلەدەرهێنانی (فیلدەر کوک)و نواندنی (دیڤید کارادین)و فیلمەکە لەنێوان فەرەنساو تاهیتی وێنەی گیراوە، و وەک کارێکی تەلەفزیۆنی سەرکەوتوو لەماوەی ١٢٥ دەقیقەدا پێشکەشکرا.

یەکێک لەوفیلمانەی کەهەرگیز لەبیرەوەریماندا ناسرێتەوە ئەو نواندنەیە کە (چارلس هیوستون) بوو کەلەساڵی ١٩٦٥دا ڕۆڵی کەسێتی (مایکل ئەنجیلۆ)ی گێڕا لەفیلمی (العژاب والنشوه) دا، دیمەنەکانی مایکل ئەنجیلۆ کەلەنێوان ئاسمان و زەوی سەقفی کەنیسەی (سیستین)دا هەروەک پێغەمبەر ئاسا پەیامەکەی خۆی بڵاودەکردەووە و لەبەردەمیدا هەموو بونیادەکان دەبوونە سروشت و بوونیاد کەرۆحی خۆیی بۆ ماوەی چوار ساڵ تەرخانکرد تاکو بوونیادێک بخوڵقێنێت کەهەرگیز لەبیرچوونەوەی بۆ نەبێت.

هەرلەو زنجیرە فیلمانەی کەنێوبانگیان بەدەستهێناووەو باس لەژیانی ئەو نیگارکێشە ناودارانە دەکات فیلمی (هاوینی بیکاسۆ)ی دەرهێنەر (سیرجی بورجینون)ی لەساڵی ١٩٦٧دا بەرهەمهێناو یەکێک بوو لەو فیلمە سەرکەووتوانەی ئەو ساڵە، فیلمەکە باس لەگەشتی ژن و پیاوێک کەهاوسەری یەکترین و عاشقی هونەرن بەشەقامەکانی ئەوروپادا دەگەڕێن بۆ ئەوەی سەردانی مۆزەخانەکان بکەن.

پۆلۆک:

جاکسۆن پۆلۆک (١٩١٢-١٩٥٦) یەکێکە لەو نیگارکێشە ئەمریکییە ناودارانەی کەپانتاییەکی گەورەی لەمێژووی هونەری شێوەکاری ئەمریکیدا گرتووە (ئید هاریسۆن)ی ئەکتەر سەردەمانێکی زۆر بوو کەئاواتی ئەوەبوو کەڕۆڵی ژیانی پۆڵۆک بگێڕێت، ئەو حەزەش بۆ ئاشنابوونی بەکارەکانی پۆڵۆک بۆ سەردەمانی منداڵی دەگەڕێتەوە کەباوکی لەیادی لەدایک بوونیدا کوڕاسەکانی پۆڵۆکی بۆ دەکردە دیاری، هەربۆیە ئەو خەونە ڕۆژنە ڕووی لەزیادبوون دەکردو تا ئەوساتەی خۆی فێری نیگارکێشان کردوو تابلۆکانی پۆڵۆکی دەکێشایەوە، جاکسۆن پۆڵۆک سەرەتا سەرسام بووە بەسریالییەکان وبیکاسۆو شێوازی نیگارکێشانەکانی جیاوازتر بووە لەنیگارکێشەکانی تر، پۆڵۆک پارچە قوماشەکەی بەبێ چوارچێوە دەخستە سەر زەوی و نیگاری لەسەر دەکێشا لەوروەوە پۆڵۆک دەڵێت (من حەزدەکەم بەشێوازێک کاربکەم کەقوماشەکە لەسەر زەوی دابنێم بەبێ هێزێکی ڕاکێشراوو واتا لەچوارچێوەدا نەبێت، هەروەها لەسەر زەوی هەست بەنزیکیم دەکەم لەتابلۆکەوەو هەست دەکەم کەبەشێکم لەتابلۆکە، هەربۆیە دەتوانم ئازادانە بەدەوریدا بسوڕێمەوەو لەهەرچوارلایەوە بتوانم نیگاربکێشم) پۆڵۆک لەبەرامبەر فڵچە کاری بەدارو چەقۆ کردووە، لەم فیلمەدا پۆڵۆک لەماوەی ١٢٢ دەقیقەدا ئەو سەردەمانەی خۆیمان پێئاشنادەکات، سەردەمانی ئیدمانبوونی بەخواردنەوە پێش مردنی بەدوو ساڵ لەئەنجامی ژیانێکی پڕ لەدڵەڕاوکێ و داهێنانی بەردەوام کەلەوانەبێت گەیاندبێتییە خاڵی کۆتایی.

فریدا:

سەلما حایک ئەو ژنە ئەکتەرە مەکسیکییە بوو بەهاوشێوەی هاوڕێکانی ئاواتی ئەوەبوو کەڕۆڵی ژنە نیگارکێشی ناوداری مەکسیکی (فریدا کاهلو) بگێڕن، لەو پێشبڕکێیەدا کەهەریەک لە (سەلماحیک، مادۆنا، جنیڤر لۆپیز) بەشدارییان کرد تاکو ئەو ڕۆڵە بگێڕن تائەنجام سەلما توانی ئەو ڕۆڵە بباتەوەو سەرکەوتوانە ببێتە فریدا لەفیلمێکدا بەناوی (فریدا) لەساڵی ٢٠٠٤دا.

فریدا کاهلو (١٩٠٧-١٩٥٤) بەشێکی زۆری ئەو تەمەنەی لەسەر کورسییەکی جوڵاو بەسەربردوو بەهۆی ئەو سستییەی کەلەجەستەیدا بووە، بەتایبەت ئەو ڕووداوەی کەلەتەمەنی ١٨ساڵیدا بووی توشی ڕووداوێکی سەیارە دەبێت و ئەو ڕووداوە دەبێتە هۆی ئەوەی کەبۆ ماوەی ساڵێک لەنەخۆشخانە بیخات و هەرلەوێ پەیوەندییەکی خۆشەویستی لەگەڵ (دییگۆ ریبیرا)دا دروست دەبێت و ئەنجام خێزانێک پێکەوە دەنێن، بەڵام ئەو خێزان دروستکردنە ئەنجامێکی بەختیاری نابێت چونکە لەیەکتری جیادەبنەوەو بۆ جارێکی تر فریدا دەگەڕێتەوە بۆ قەفەسەکەی.

دەقی فریدا مادەیەکی گرنگی زۆر لەنوسەران بووەو زۆر لەنوسەران خۆیان بۆ ژیانی ئەو ژنە هونەرمەندە تەرخان کردووە، فریدا بەشێوەیکی بەردەوان نیگاری خۆی دەکێشا تاکو ئەو دیمەنانە بێنێتەوە بەرچاو کەلەئەنجامی ئەو ڕووداوەوە لەدەستی داووە،

لەتابلۆیەکدا چوار باڵندە لەسەر شانەکانێتی هەروەک ئەوەی کەدەیانێرێت بۆ هەرچواردەوری دنیا تاکوباس لەنهێنییەکانی بکەن، یاخود لەتابلۆیەکی تردا لەجێگایەکدا پاڵکەوتووە کەدوو قاتە، لەقاتی سەرەوە بووکێکی لێدانراوە کەجوڵە ناکات،فریدا بۆخۆشی لەقاتی ژێرەوەیە.

ژنە دەرهێنەری فیلمی (فریدا) کە سەلما حیک زۆر سەرکەووتوانە ڕۆڵەکەی گێڕاوەو توانیوویێتی فریدا کاهلو وەکو خۆیت پێبناسێنێت لەدەرهێنانی ژنە دەرهێنەری ئەمریکی (جولی تیمور)و ئەکتەری ئەمریکی (جیڤری رش) ڕۆڵی عاشقەکەی فریدا دەگێڕێت، بەڵام ڕۆڵی (دییگۆ ریبیرا) هاوسەری فریدا (ئەلفریدمولینا) ڕۆڵی گێڕاوە، تابلۆکانی ئەم ژنە ئەکتەرە نیشاندەری سروشت و ژیانی نیشتمانەکەی بووە. ■

موزیک ژەنە ناودارەکانی جیهان

کارک فریدرک ئایل (١٧٢٣ – ١٧٨٧)

ئا/ باران

ژێنەرێکی بەتوانای فیولاجا جامبا بوو، بۆ ماوەی دە ساڵ لەتیپی شاری دەردسن، وەک ژێنەرێک درێژەی بەکارە هونەرییەکانی داوە. بەناچاری بروسیاجێ دەهێلیت. ئەمیش پەیوەندی بەو شەرە حەوت ساڵییەوە هەیە. سەرەتای کۆچەکەی بۆ ئیتالیاو بەریتانیا دەبێت. لەدواجار لەشاری لەندەن دەگیرسیتەوە، هەر لێرەشەوە ئاشنایەتیەکی بەتین لەگەڵ جان کریستیان باخ پەیدا دەکات و چەندین ئاهەنگی هاوبەشیش پێکەوە دەکەن. لەئاهەنگەکانیشدا، سەرکەوتنی بەرچاوی بەدەست دێنن.

بەرهەمەکانی: چەندین سیمفونیە. کە یەکێکیانی پێشکەش بەموزارت کردوە، لەگەڵ ٢ سوناتانی، کۆنشەو سێینەو چوارینەی ژیدار.

بال ئیراهام (١٨٩٢-١٩٦٠)

دانەرێکی موزیکی مەجەریە، لەبۆ دابێت دەخوێنێ و تا ساڵی ١٩٣٣ لەئەڵمانیا دەژێت. دوا بەدوای دەسەڵاتی نازیەکان، کۆچ بۆئەمریکا دەکات، بەڵام لەساڵی ١٩٥٣ جارێکی تریش بۆ ئەڵماینا دەگەڕێتەوە. تا ساڵی ١٩٦٠ لەهامبۆرگ، ژیان دەگوزەرێنێت، لەماوەی ژیانی هونەریدا، چەندین ئوپێرا دادەنێت، کەتیایاندا سەرکەوتنی گەورە بەدەست دێنێ.

بەرهەمەکانی: سیانزە ئوپێرا. هەرە گرنگەکانی، فیکتۆریاو فلرسانی

-گولی هاوای. ئاهەنگێک لەسافدی.

جان ئابسیل (١٨٩٣-١٩٧٤).

دانەرێکی بەلجبیکیە، لەبرۆکسل خوێندویتی، ساڵی ١٩٢٢ لەسەر بەرهەمی کانتات بەناوێ (جەنگ) خەڵاتی ڕۆما بەدەست دێنێ. لەساڵی ١٩٣١ دەبێتە مامۆستا لەکۆنسرفاتواری برۆکسل، هەر لێرەشەوە گۆڤارێک دەردەکات سەبارەت بەموزیکی جیهانی.

بەرهەمەکانی "چامەی سمیفونی" جان دارک" چەند کۆنشرتۆیەک بۆ پیانۆو کەمان و ڤیلا. ئوپیرایەک بەناوی "فاستون".

ئەدلۆف ئادەم: ١٨٠٣-١٨٥٦

دانەرێکی فەرەنسیە، خوێندکاری بۆلدیرد بوو، لەژیانی هونەری دا ٥٣ ئوپێرای دانەوە لەگەڵ چەند بالیەیەک، کەهەندێکیان ناوبانگی گەورەیان بەدەست هێناوە.

بەرهەمەکانی: چەند بالیەیەک. ناودارەکەیان "جیزیل" گرنگترین ئوپیراکەی "ریتشارد لەفەلەستینە.■

ئادەم حەنین کە بەرد دەهێنێتە گۆ

تێڕوانینی / حەمە هاشم

لەپارسەنگی خۆی لامان نەداوە ، گەر بڵێین هونەرمەندی پەیکەر سازی میسری (ئادەم حەنین) ، نەک تەنها لەسەر ئاستی میسر ، بەلکو لەسەر ئاستی هەموو جیهانیش دەبێ ئاماژەی بۆ بکرێت... دەکرێت کار و بەرهەمە هونەرییەکانی ناو بنێین بە (دایکایەتی لەکاری پەیکەر دا) لە وڵاتی میسر ، ئەمەش لە پرۆژەو ئەزموونە هونەرییەکەی ، کەبەدرێژایی ژیانی خەریکی بووە وبەدوای ووردەکارییەکانیدا وێڵ بووە ، ئەوپرۆژە هونەرییە گەورەیەی کە لەناوەڕاستی سەدەی رابردووەوە درێژەی هەیە تاکو ئێستا و ڕۆژ بەڕۆژ بەرفراوانتر و تۆکمەتر و پڕ بەخشش تر خۆی نیشان دەداتەوە ، .. ئەوپرۆژە پڕ لە تەجرەبەو ستایڵە تایبەتەش لەسەر بنەمایەکی سەرکەوتوانەی شارەزایی و پسپۆری سەری هەڵداوە ، کە تێیدا هەموو ئەو شارەزا بوونەی کەڵەکە بووە لەپێناو دەربڕین و ڕژان لەبەردەم جوانبەخشییەکانی هونەر و ئیستاتیکا لە شێوەکاندا.

هەمیشە ئەو لە میانی تایبەتمەندییە سەرەکیەکانی کارکردنی خۆیدا هەوڵی داوە ئەوکلیلانە بدۆزێتەوە کە دەرگای پەیوەندییە مرۆڤ دۆستانەکان دەکاتەوەو هاوکات ئەو پەیوەندیانە عەکس دەبێتەوە بۆ ئەو کارکردن و ئەزموونە زۆرانەی کە دەتوانن خۆیان وەک کەسایەتیەکی بە هێز بخەنە پێشەوە .

کارکردن وئەزموونە پەیکەرییەکانی هونەرمەند (ئادەم حەنین) لەوکاتانەوە دەست پێدەکەن کە ئەو وەک خودی خۆی لە هەوڵ و عەودالٚ بووندابووە بەدوای بەها جوانەکانی هونەر ، کە مەرج و بنەماو هاوسەنگی لە خۆ دەگرێت ، بە شێوەیەکی ڕەها ... یان چۆن بڵێین بە تەواو بیر و ڕای پتەوەوە بۆ شێوەو مەیسەر کردن و خستنەوەی ئەوکایە جوانبەخشانە ، بۆ گەیشتن بە چەمکە تازە گەرییەکان ، کە سیماو تایبەتمەندییە هونەریەکان وە دەر دەخەن لە و ستایڵە هونەرییەی هونەرمەند (ئادەم حەنین) کە کاری لەسەر دەکات.

وە زۆرینەی ئەو چەمکە بەهادارە ئیستاتیکیانەش لەو شێوە تازانەی بەدەر دەکەون ، کە کاری لەسەر کردوون و مێژوو یەکی کۆنیان نییە لەلای هونەرمەند (ئادەم حەنین) .. بەڵام ئەمە ئەوە ناگەیەنێت کە پاشینەیەکی پتەو و پڕ لە یەکانگیری نەبێت لە کارەکانیدا . . بەلکو ڕێرەوێکی مێژووی ئەزموندار و ئەمرۆ وای لەم هونەرمەندە کردووە کە بگات بە قەراخی ئەو چەمکە ئیستاتیکییە گەورانەی کە لە کارەکانیدا دەبینرێت و سەرنجی هەموو ئەو دیدەنیانە بە لای ناوەڕۆک و بابەتەکانی ڕاپێچ دەکات وگرنگیەکانی تەکنیکی کارە هونەرییەکانیشی شیتەڵ ئەکاتەوە .

لەو پێو دانگەوە بۆمان هەیە لە جۆر و خەسڵەتە سەرەکییەکانی بیر کردنەوەی هونەرمەند (ئادەم حەنین) نزیک ببینەوەو هەست بەو بینین و ڕ وانینە جوان بەخش وهاوسەنگی و هارمۆنییە پتەوانە بکەین ، لە نێوان (بابەت) کە گرنگترین کایەی هونەرەکەی پێک ئەهێنێت و لەگەڵ خەسڵەتە سەرەکی و بنەرەتیەکانی ماتریاڵ و جۆر وکەرەستە بەکارهاتووەکان ، بۆ ئیکتیشاف کردنی ئەو پەیوەندییە توندو تۆڵەیان کەلە ڕوانینماندا بۆ بەرهەمە هونەرییەکان بەڕ وونی هەستی پێدەکەین ولە لامان ئەبێتە مایەی سەرنج.

لە کارە هونەرییەکاندا (پانتایی) یان بڵێین بۆشایی ڕواڵەتەکان ، بەر فراوانیەکی زۆری پێبەخشراوە وخراوەتە خزمەتی ئەویەکە گرنگ و چڕ بوەوانە کە لەوێڕا دەربڕینە چەمک ئامێزەکانمان بۆ دەرئەکەوێت.

هەروەها تایبەتمەندییەکی دیکەش سەرنج مان نزیک دەکەنەوە لە و بەرهەمە هونەریانە دا ئەویش زۆربەی کارە هونەرییەکانی هونەرمەند شێوەیەکی ستوونی وبەرزبە خۆیانەوە دەگرن، کە خۆی لە خۆیدا هاوسەنگیەکی جوانی خستۆتە نێو ئەو پەیوەندییە ئیستاتیکیەی لە نێوان پانتایی خودی کارەکان و ئەو فەزا بەرینەدا هەیەکە بەرهەمە هونەرییەکە وەک جوگرافیای شوێن بۆ خۆی مەیسەری دەکات.

دۆزینەوەو لەسەر ئەو دوو جۆرە پانتاییەی شوێن وەک جوگرافیاو پانتایی وەک ڕووبەر بۆ قەبارەی کارەکان ، کارێکی سودفە بۆ هونەرمەند (ئادەم حەنین) دروستی نەکردووە ، بەڵکوو ئەم هونەرمەندە بە درێژایی مێژوویەک لە ئەزموونی پڕ سەلیقەو چڕ پێی گەیشتووە .

گەیشتن بەو ئەزموونانەش وەک پێویستی و زەرورەتێکی گرنگ سەیر ئەکرێت لەسەر هەر هەموو فیگەر و کوتلە بەردینەکانی ئادەم حەنین دا .. پێویستیەکی سەرەتایی و بنەرەتی ، بۆ هەموو تێڕوانینە فیکری و ئیستاتیکیەکان و بۆ سەرەتایەکی تازە تر لە مرۆڤ دۆستی و پاکێتی و جوانبینی ،پەیوەندی و گەیشتن بەو هەموو ڕەهاییە لە بینیندا سەرچاوەکەی تێگەیشتنە لە چەمکە بە هێزەکانی کە میانەی بیر کردنەوەی وورد بۆ هەموو شتەکانی گەردوون مرۆڤ پێیان دەگات ، ئەو پارچەو کووتلە بەردینانەی کە هەرگیز بەشێکی دانەبڕاون لە کات و شوێنی ووجوود ی خۆیان ، ووجوودێک کە لە قووڵاییەکانی فیکر و بیرکردنەوە هزرییەکاندا نزیکمان ئەکاتەوە .

وەک هەر داهێنەرێکی دیکەش هونەرمەند (ئادەم حەنین) نهێنی و پەردەپۆشی ، یان تارماییەکی ئاڵۆز لە دەربڕینی کارە هونەرییەکانیدا هەست پێدەکرێت ، کە مایەی تێڕامانی زۆر و قسەکردنێکی دیکەیە لە سەر بوو ن و داسەپاندنی ئەو جۆرە بیر کردنەوە فوڵانە بۆ ژیان .. کە ئەمەش بە لای هونەرمەندەوە پێویستیەکی دیکەی بەها بەخشینە بە ڕواڵەتە ڕووت و ئەبستراکتییەکان و کە خودی ئەو ڕ واڵەتە ساکارانە مایەی دروست کردنی زەمەنێکی تایبەتی لە هونەردا.■

داهێنانێکی نوێی هەڵبژاردنی سکرتێرو دوور لە دەستەگەری کۆمەڵەی خوێندکاران

کۆمەڵەی خوێندکارانی کوردستان.. رۆژانی (٢٠-٢١)ی ئەم مانگە، پێنجەمین کۆنگرەی لەژێر دروشمی (گۆرانکاری.. ئایندەی خوێندکاران ساماڵتر دەکات) ساز دەکات. پێش کۆنگرە، کۆمیتەی تەنفیزی کۆمەڵە، چەندین کۆبونەوەی ئەنجام داوەو پرۆژەو پێشنیازێکی زۆری بۆ گۆرانکاری پەسەند کردووە. یان دەیخاتە بەردەم کۆنگرە. لەم کۆنگرەیەدا.. جگەلەوەی ژمارەی نوێنەران ناگەنە (٤٠٠) ئەندام، سکرتێری ئێستای رێکخراوەکە راگەیاندووە خۆی کاندید ناکاتەوە. سکرتایەتی خوێندکارانیش.. بۆ پەرەدانی ئازادیو دیموکراسی ریزەکانیان، بڕیاریان داوە پێش وەخت بواربدەن کاندیدەکانی سکرتێرو سکرتاریەتی کۆمەڵە، بۆیان هەبێت لەناو لقەکانو میدیاکانی کوردستاندا، پڕوپاگەندەی تایبەتیو رێکخراوەیی بۆ خۆیان بکەن. ئەمەش نەریتێکی نوێی دیموکراسیو رێکخراوەییە.. بۆئەوەی هەموو کاندیدێک بواری هەبێت خۆی بەرێکخراوەکەو نوێنەرانی کۆنگرە بناسێنێت. لەکوردستاندا لەناو هیچ رێکخراوێکی دیموکراسیدا ئەم نەریتە پەیڕەو نەکراوە. جگەلەوەی رێگە لێگرتنی دەستەگەرییە کەلێرەو لەوێ، لەناو خوێندکارانو دەسەڵاتی حزبیدا.. فشار دەخەنە سەر رێکخراوەکان.■

ناوی کاندیدکراوەکان بۆ سکرتێری کۆمەڵەی خوێندکاران

هەڵکەوت عەبدولرەحمان ئیسماعیل

سالو شوێنی لەدایک بوون: ١٩٨٢- دوکان - ئەمساڵ (٢٠٠٤-٢٠٠٥) کۆلیژی کشتوکاڵی زانکۆی سلێمانی تەواوکردووە.

- ساڵی ١٩٩٣-١٩٩٤ چومەتە ریزی کۆمەڵەو رێکخستنی خوێندکارانەوە، بەبەردەوامی لەوکاتەوە هەتاوەکو ئێستا بێ دابڕان پلەکانی (نوێنەر پۆل، نوێنەری خوێندنگە، ئەندامی کۆمیتەی خوێندکاران، ئەندامی لقی خوێندکاران)م، وەرگرتووە بەهەڵبژاردن لەقۆناغی ئامادەییدا.

- هەروەها لەزانکۆ لەساڵی ٢٠٠١-٢٠٠٢ بەئەندامی لقی زانکۆ هەڵبژێردراوم، پاشان کارم کردووە وەکو کارگێری لقو دواتر لەکۆنگرەی چوارەمدا بە لێپرسراوی لقی زانکۆی سلێمانی هەڵبژێردراوم.

- ئەندامی کۆنگرەکانی (٢-٣-٤)ی کۆمەڵەی خوێندکارانی کوردستان بووم.

- بەشداری سێ خولی کادیرو روناکبیریم کردووە (لەقەڵاچوالان ساڵی ١٩٩٨، لەبەشی روناکبیری مەکتەبی رێکخستن ١٩٩٩، لەرێکخراوی گەشەپێدانی دیموکراسی ٢٠٠٢)، لەسەرجەمیاندا سەرکەوتنم بەدەست هێناوە.

- هیچ کاتێک دانەبڕاومو هەوڵمداوە بەدڵسۆزیەوە پەیوەست بم بەبڕیارو راسپاردەکانی کۆمەڵەی خوێندکارانی کوردستانەوە.

- خاوەنی برایەکی شەهیدم بەناوی (سەرکەوت عەبدولرەحمان) کەلەساڵی ١٩٩٤ شەهید بوە لەپێناو پاراستنی دەستکەوتەکانی راپەرینو حکومەتی هەرێم.

- ئێستاش لەپێشوازی کۆنگرەی (٥)دا، خۆم کاندید کردووە بۆ سکرتێری کۆمەڵەی خوێندکارانی کوردستان، بەهیوای سەرکەوتنی کۆنگرەو ئامانجەکانی.

-گۆرانو گەشەپێدان لەگوتارو شێوازی کارکردن لەنێو ئۆرگانەکانی کۆمەڵە لەبەرزترین ئۆرگانەوە هەتاوەکو نزمترین ئۆرگانی کۆمەڵە بەشێوەیەک کەدەنگو داخوازی نارەزایی هەڤاڵانی ناوچە جیاجیاکانی کۆمەڵە لەخۆ بگرێتو، بڕیارو پرۆژەکانی کۆمەڵە رەنگدانەوەی بیرو بۆچونەکانی ئەوان بەرجەستە بکات، ئەمە لەلایەک. هەروەها گۆرانو گەشەپێدانی پەیوەندی کۆمەڵە لەگەڵ (حکومەتو دەسەڵاتی سیاسیو رێکخراوە خوێندکاریەکانی تر بەشێوەیەک بێت کەبەرژەوەندی باڵاو خواستە هەنوکەییەکانی خوێندکاران لەخۆ بگرێت).

- کۆڕو کۆبونەوە، سیمینار، وۆرک شۆپ، یاداشتو نارەزایی... هتد، یاخود هەر کارێکی تری مەدەنیانەو دیموکراسیانە لەسەر گرفتە پەروەردەییو خوێندکاریەکان بەتایبەت (گۆڕان لەپرۆگرامەکانی خوێندن، گۆڕانی سیستەمی قبوڵی مەرکەزی لەزانکۆو پەیمانگەکان، باشکردنی پەیوەندی نێوان مامۆستاو خوێندکار هەروەها خوێندکارو خوێندکار (کوڕانو کچان بەشێوەیەکی تەندروستو زانستی، باشکردنی بژێوی خوێندکار بەدامەزراندنی (بانکی قەرز پێدان)، زەمالەو ناردنە دەرەوەی خوێندکاران بۆ خوێندن، لەگرنگترین پرۆژەو بەرنامەکانم پێک دەهێنن لەنێوان کۆنگرەدا).

- لەبواری سیاسیو نیشتمانیدا، بەشداری کاراو لێبڕاوانە بۆ پێشخستنی پرۆسەی سیاسی لەکوردستان بەگشتیو بەتایبەتی گەڕاندنەوەی ناوچە تازە ئازادکراوەکانی کوردستان (کەرکوک، خانەقی، بەشە کوردستانیەکەی موسڵ) بۆ باوەشی هەرێمی کوردستان.

- گرنگی دانو پێگەیاندنی هەڤاڵانی ئەندام لق لەبواری روناکبیریو زانستیەوە هەروەها دابینکردنی یارمەتی مادیو مەعنەوی بۆیان (ئەوانەی کاری زۆر گەورە دەکەن بەڵام کەمیان بەردەکەوێت).■

رێباز جەمال مەولود

×لەساڵی ١٩٧٩ لەشاری هەولێر لەدایک بووم، خوێندنی سەرەتاییو ناوەندیم لەشاری هەولێر تەواو کردووە، خوێندنی ئامادەیم لەشاری کۆیە لەئاوارەیی تەواوکردووە، دواتر لەزانکۆی سلێمانی کۆلێژی یاسا وەرگیراومو قۆناغی یەکەمو دووەمم لەزانکۆی سلێمانی خوێندووە دوای گەڕانەوەی ک.خ.ک بۆ هەولێر لەبەرکاری رێکخراوەیی گەڕامەوە هەولێر، وە سەرجەم پلەکانی رێکخراوەیم بەهەوڵی خۆم بڕیوە،

سەرەتا لەساڵی ١٩٩٢ بووم بەئەندامی لیژنە بەردەوام بووم لەکاری رێکخراوەیی تا ٣١ی ئابی ١٩٩٦.

×دوای ٣١ی ئاب پەیوەندیم بەرێکخستنەکانی ناوشارەوە کردووە تاوەکو ساڵی ١٩٩٩ ئاوارەی شاری کۆیە بوومە هەر لەم ساڵەدا بووم بەئەندامی کۆمیتە لەلقی هەولێر، لەکۆیە لەکۆنگرەی (٣)ی کۆمەڵەی خوێندکاران هەڵبژێردرام بەئەندامی لق پاشان بووم بەکارگێڕی لقی هەولێر، لەکۆنگرەی چوارەم بەکۆی دەنگی ئەندامانی کۆنگرە لەسنوری لقی هەولێر بووم بەلێپرسراوی لقی زانکۆو پەیمانگاکانی هەولێر تائێستاش بەردەوامم. لێرەشدا دەڵێم بۆئەوەی تاکی کوردی و بەتایبەت توێژی خوێندکاران چیدی لەبێدەنگی دا سەرزەنشت نەکرێت پێویستی بەدروستکردنی پەیامێکی راستەقینە هەیە کەخواستەکانی ئەم توێژە لەخۆ بگرێتو جێبەجێکدرنی ئەم پەیامەش ئەرکی سەرشانی هەموو مانەو دەکرێت کۆمەڵەش پێشڕەوی بێت.■

رامیار ئەحمەد صابر

لەدایک بوون: ١٩٧٥ کەرکوک، ساڵی ١٩٩١ پەیوەندیم کردووە بەکۆمەڵەی خوێندکارانی کوردستانەوە، ساڵی ١٩٩٣ بومەتە ئەندامی لیژنەی خوێندکارانی بنەسڵاوە.

ساڵی ١٩٩٥ بوومەتە لێپرسراوی لیژنەی باڵای خوێندکارانی بنەسڵاوەو پاشان بومەتە ئەندامی کۆمیتەی دەرەوەی شاری هەولێر.

لەدوای ٣١ی ئاب، یەکەم کادری لقی هەولێر بووم پەیوەندیم کرد بە ناوچەی ئازادکراو.

ساڵی ١٩٩٧ بومە کادری سکرتایەتی خوێندکاران

ساڵی ١٩٩٩-٢٠٠٣ سەرپەرشتی رێکخستنی نهێنیم دەکرد لەزانکۆی سەلاحەدین بەسەرپەرشتی کاک خەلیلو کاک مەلا بەختیار، پاش رزگارکردنی شاری کەرکوک کرامە لێپرسراوی سەنتەری کەرکوکی رێکخراوی ئازادی لاوان.

ساڵی ٢٠٠٥ کرامە لێپرسراوی لقی کەرکوکی کۆمەڵەی خوێندکاران و پلەی حزبی کارگێری کۆمیتەم لەمەڵبەندی دووی کەرکوک و ئێستاش خوێندکاری ماستەرم لەزانکۆی کۆیە.

پەیامم بۆ سەرجەم خوێندکارانی کوردستان ئەوەیە کەهەوڵ دەدەم گۆرانکاری لەبەرنامەی

خزمەتکردنی خوێندکاران بکەم بەشێوەیەک لەگەڵ هەلومەرجی ئێستای ئەم سەردەمە بگونجێتو زیاتر خزمەتی خوێندکارانی شارە تازە ئازادکراوەکان بکەمو هەمیشە کار لەسەر ئەوە دەکەم کە دەبێت خوێندکاران لەرێگە دیموکراسیەکانەوە مافەکانیان دەستەبەر بکەنو پەیوەندی کۆمەڵەی خوێندکاران لەسەر ئاستی عێراقو جیهان دروست بکەینو دەربچین لەچوارچێوەی کوردستان بۆ زامن کردنی مافەکانی خوێندکارانی کوردستان.■

رەهێڵ فەرەیدوون عەبدالواحد

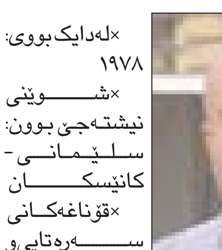

×لەدایک بووی: ١٩٧٨

×شوێنی نیشتەجێ بوون: سلێمانی - کانیسکان

×قۆناغەکانی سەرەتاییو ناوەندیو ئامادەیی لەشاری سلێمانی تەواو کردووە.

×ساڵی (١٩٩٧-١٩٩٨) لەکۆلێجی پزیشکی لەزانکۆی سلێمانی وەرگیراوە.

×پیشە: دەرچووی کۆلێجی پزیشکی گشتی.

×ساڵی پەیوەندی بە (ک.خ.ک) ١٩٩٤

×ئەندام لەکۆنگرەی دووەمو سێهەمی کۆمەڵەی خوێندکاراندا

×بۆماوەی ساڵێک ئەندام لق لەلقی زانکۆی (ک.خ.ک)

×بۆ ماوەی دوو ساڵ نوێنەری قۆناغ لەکۆلێژی پزیشکیدا

×بۆماوەی ساڵێک نوێنەری کۆلێژی پزیشکی

×شان بەشانی (ک.خ.ک)، ئەندامی کۆنگرەی یەکەمی رێکخراوی ئازادی لاوان.

×لەهەمان کاتدا شان بەشانی (ک.خ.ک) لەریزەکانی رێکخستندا بە بەردەوامی پلەکانی رێخستنی لەئەندامێکی سادەوە تاوەکو ئێستا بەپلەی کارگێڕی کۆمیتەی رێکخستنی زانکۆ.

×ئەندام لەکۆنفراسی دووهەمی مەڵبەندی رێکخستنی سلێمانی.

×ئەندام لەدووەمین کۆنگرەی گشتی (ی.ن.ک)

×پەیامم بۆ گشت خوێندکارانی ئازیز ئەوەیە، گەر متمانەی خۆیانم پێ ببەخشن، ئەوا هەوڵ دەدەم بەهاوکاری هەمووان پێکەوە گۆڕانکارییەکی جەوهەری لەم رێکخراوەدا بکەینو (ک.خ.ک) بکەینە ئەو مەڵبەندەی کە گشت خواستو ئارەزووەکانی خوێندکارانی تێدا بەدی بهێنرێت ولەهەموو جێگایەکی ئەم جیهانەدا ئاوێنەی خوێندکار بێت.■

رێژین هارون مەحەمەد رەشید

- ساڵی لەدایک بوون: ١٩٨١/٨/١

- لە ١٩٩٣/١٢/٢٠ بووم بەئەندامی کارای (کۆمەڵەی خوێندکارانی کوردستان) لەکۆمیتەی خوێندکارانی رانیە. -ساڵی ١٩٩٨ لەسەرەتای قۆناغی ئامادەیی بووم بەلێپرسراوی لیژنەی ئامادەیی (٥)ی ئازاری کوران لەرانیە. - دواتر بەسیفەتی کادر لەلقی راپەرین کارم کردووە. - لەدوای هاتنم بۆ ناو زانکۆی سلێمانی بەسیفەتی لێپرسراوی کۆمیتەی کۆلیژی کشتوکاڵ (ئەندامی لقی زانکۆی سلێمانی) کارم کردووە.

- ئێستاش نوێنەری گشتی خوێندکارانی زانکۆی سلێمانیم. -پەیامو بەرنامەی منیش، وەک چۆن کەسانی پێش من هەیان بووە، بەوپەڕی هیوا بەخشیمەوە، نامەوێت بەڵێنو مژدەی پێش وەخت ریز بکەم، ئەوەی کەدەمەوێت بیکەم، کارەکانن کەخۆیان

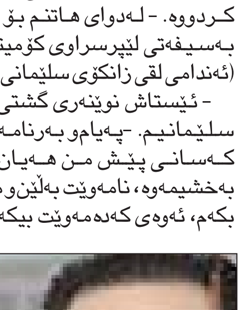

بدوێن. هەوڵ بدەین ئەو بۆشاییانە پڕ بکەینەوە لەکۆمەڵەی خوێندکاراندا (کەدەکرێت ئەم بۆشاییانە لەریزی رێکخراوی دیکەشدا ببینرێت).

گرنگە ئێمەی نەوەی هۆشیار هەوڵ بدەین بۆ زیاتر بەمەدەنی کردنو پاراستنو جێبەجێ کردنی مافەکانی خوێندکار لەداهاتووی ئەم وڵاتەداو بتوانین ئەو کەموکورتییە حاشا هەڵنەگرو چەق بەستوانە بشکێنین کەتوێژی خوێندکارانیش شانبەشانی توێژەکانی تری کۆمەڵ لەترۆپکی بڕیارداندا بنو پەراوێز نەخرێن.

هەوڵ بدەین بۆ بەگەرخستنی زیاتری پرۆسەو گۆڕینی پرۆگرامەکانی خوێندنو کارێکی وا بکەین (زانست بکرێتە قوربانی پەروەردە) بۆئەوەی بونیادی تاکی تەندروست بۆ کۆمەڵ بێتە دیو مژدەی ئەوەش بدەین کەهەوڵ بدەم کۆمەڵەی خوێندکاران ببێتە ئەندام لەکۆمەڵەوکۆمیتەی خوێندکاران وفێرخوازانی جیهاندا بەو مەرجو بنەمایانەی کەکۆمەڵەکەی ئێمەش دروستی بکات.■

گرنگی قۆناغی پێش خوێندنگە

بەشی دووەمو کۆتایی

شنۆ عوسمان - بێستون عوسمان

٣- چ جۆرێک لەگرفت دەبینرێت لەو منداڵانەی کەلەگەڵ خوێندنگە ڕانایەن؟

لەو منداڵانەدا کەڕانایەن لەگەڵ خوێندنگەدا گرفتێک دروست دەبێت کەبەکورتی دەتوانین پێی بڵێین ترس لەخوێندنگە. منداڵ زۆرجار نەویستنی خۆی پیشان دەدات بۆچوون بۆخوێندنگە، هەتا کەلەهەندێ منداڵدا گریانو یان بەیانیان لەکاتی چوون بۆ خوێندنگەدا عینادی بەگوێ نەکردن دەبینرێت، ترس لەخوێندنگە زۆرجار لەمنداڵدا خۆی لەشێوەی (ڕشانەوە، گەدەتێک چوون، سک ئێشە، سەرئێشەو بێ خەوی) پیشان بدات، دایک وباوک کەئەم نیشانانە لەمنداڵەکەیان کەلەقۆناغی دەستپێکردنی خوێندنگەدایە دەبینن، نابێت تەنها بەناتەواویەکی جەستەییو نەخۆشیەک لەقەڵەمی بدەن، بەڵکو دەبێت بیر لەوەش بکەنەوە کەئەمە بەهۆی گرفتێکی دەروونی بێت کەبەهۆی ڕانەهاتنی منداڵەکەوە لەگەڵ خوێیندنگە پەیدابووە. لەهەمان کاتدا منداڵیش هەیە کەگرفتی نیە لەچوون بۆخوێندنگە، بەڵام گرفتی هەیە لەخۆگونجاندن لەگەڵ سیستەمی خوێندنگەکە. ئەم جۆرە لەمنداڵ ناتوانن ڕابێن لەگەڵ یاساکانی خوێندنگە. ڕەنگە مەیلی پەلاماربردنی هەبێ بۆ مامۆستاو هاوڕێکانی. بەگشتی هۆکاری ئەم نەگونجانە خراپی نەشونما، ئاکارە هەڵە ناپەسەندەکان یان گرفتە دەرونیەکانە، هەندێک منداڵ بواری نەهێشتنی ئەو توڕەییو بێ متمانەییەی کەبەرامبەر خێزانەکەی هەیەتی دەدات لەڕێگەی ڕووکردنە مامۆستایان هاوڕێکانی بەواتای شەڕکردن لەگەڵیان یان پەلاماردانیان، ئەمە تەنها هەوڵدانە بۆنیشاندانی ئەو توڕەییو بێمتمانەییەی کەبەرامبەر خێزان هەیەتی، بەڵام لەهەر دووحاڵەکەدا پێویستە خێزان داوای یارمەتی لەپسپۆڕێک بکات، پێشنیاری ئەوە دەکەین کەئەو خێزانانەی دووچاری ئەم گرفتانە دەبنەوە بەزووترین کات سەردانی دەروونناسێک بکەن، چونکە ئەم جۆرە گرفتانە لەسەرەتای قۆناغی خوێندندا کاریگەری نەگەتیڤی لەسەر گشت ژیانی خوێندنیان ببێت لەهەمان کاتدا بۆی هەیە چەندەها گرفتی دەروونی نەشونما بکات بەهۆی ئەم گرفتانەوە لەسەرەتای قۆناغی خوێندن.

٤- چەندێک یارمەتیدانو بەشداری کردن لەئەرک و وانەکانی منداڵدا ڕاستە؟

پێویستە دایک وباوک هەردەم دوور بوەستن لەهەڵوێستی ڕەخنەگران، فشار خستنە سەر منداڵ لەسەر وانەو ئەرکەکانی کەمنداڵ لەخوێندنگە دەیدرێتێ. ئەوشتەم پێ خۆش نیە، هۆکەشی ئەوەیەو شتەکەش بکەنەوەو لەگەڵ ئەوەشدا هەڵبژاردنەکە بەجێ بهێڵن بۆ خۆیان، هیچ یەکێک لەئێمە داری ئەفسوناوی بەدەستەوەنیە، نەدایک ونەباوک نەپسپۆڕەکانی بواری پەروەردەکردنی منداڵ. روبەڕوی هەچ گرفتێک ببینەوە، بەسەبرو خۆشەویستی دەبین بەدانەری بناغەی پەیوەندی راستەقینەی مرۆڤ.

دادگایی کردنو لێپرسینەوەو ڕەخنە گرتنی بەردەوام لەلایەن دایک وباوکەوە بەرامبەر منداڵ لەکاتێکدا کەئەرکەکانی ناکاتو کۆشش ناکات لەوانەکانیدا، دەبێتە هۆی هەم ساردبوونەوەی منداڵ لەوانەکانیو هەم دروست بوونی هەستی نەگەتیڤ لای بەرامبەر بەخوێندنگە، پێویستە هەڵسوکەوتی دایک وباوک تابتوانن پۆزەتیڤ بن لەمەڕ خوێندنی منداڵ، جارجار بیرخستنەوەی منداڵ بۆکردنی وانەکانی کارێکی ئاساییە، بەڵام دەبێت دایک وباوک ئاگاداری شێوازەکە بن کەبەکاریدەهێنن لەم حاڵەتەدا، بۆنموونە گەر هاتوو منداڵەکە هەر کەلەخوێندنگە گەڕایەوە بەرامبەر تەلەفیزیۆن دانیشت لەبری ئەوەی دایکی پێی بڵێ: (من پێم نەوتیت سەیرکردنی تەلەفزیۆن پێش تەواوکردنی ئەرکەکانت قەدەغەیە) یان ئەی (وەزیفە)ت نیە؟ چییە بۆدانیشتوی؟. باشتروایە بڵێ: (وابزانم بڕیارت داوە وەزیفەکەت دوای سەیرکردنی فیلم کارتۆنەکە بنووسیتەوە ، وانیە) بەتایبەتی کاریگەری باشتری دەبێت گەر یادخستنەوەکە لەڕێگەی پرسیارەوە بێت، بەم شێوەیە بەرپرسیارێتیەکە یادی منداڵەکەیان دەخەنەوە، بەڵام بەبێ ئەوەی لەڕێزو نرخی کەم بکەیتەوەو ڕەخنەی لێ بگرینو زەختی بخەینە سەر لێپرسراوی دایک وباوک لەخوێندنی منداڵدا زیاتر دەبێت لەشێوەی ڕێگە پیشاندەرو جەسارەت پێ بەخشینو دروستکردنی هەستی لێپرسراوی بێت، کەم کردنەوە لەڕێزو نرخی منداڵ، دادگایی کردن، تاوانبارکردنی یان دوبارە کردنەوەی ئەوەی کەمنداڵەکە هەست بەلێپرسراوی ناکات بەبەردەوامی هیچ سودێکی نابێت نە بۆ منداڵ، نە بۆ خێزان، لەکاتێکیشدا کەگرفتێک دروست بوو لەوەزیفەیەکدا یان پرسیارێکی بیرکاریدا لەبری ئەوەی دایکو باوک خۆیان ئەو گرفتە چارەسەر بکەن، بەکورتی نابێت مەبەستی دایکو باوک لەخوێنی منداڵدا چارەسەرکردنی، گرفتەکان بێت لەبری منداڵ، بەڵکو دەبێت رێگە پیشاندانی منداڵ بێت بۆ دۆزینەوەی رێگەچارە بۆ ئەم گرفتانە، دایکو باوک دەبێت بەئاشکرایی بڵێ کەدەتوانێت یارمەتی منداڵ بدات، بەڵام لەهەمان کاتدا دەبێت بشڵێ کەناتوانی لەجێی ئەو هیچ جۆرێک لەلێپرسراوی وەربگرێت، شتێکی دیکەش کەنابێت دایک وباوک بەهیچ شێوەیەک لەیادیان بچێت، ئەوەیەکەوەرگرتنی هەرلێپرسراوییەکی منداڵ لەلایەن دایکو باوکەوە دەبێتە هۆی ئەوەی کەمنداڵ بەم شێوەیەی لای خوارەوە بیر بکاتەوە هەرچۆنێک بێت دایکو باوکم لێپرسراویەکانی من وەردەگرن، لەبەرئەوە پێویست ناکات من لێپرسراوی وەربگرم یان هەرچۆنێک بێت من کەسێک نیم کەئەوەندە متمانەی پێ بکرێتو لێپرسراویەتی بدرێتێ یان ئەوەندە تەمەنم نیە یان ئەوەندە توانام نیە. دایک وباوکم ئەوەندە متمانەیان نیە بەمن کەئەم لێپرسراوێتیەم بدەنێ، کەوابوو من کەسێکی بێ متمانەم...

ئەمەش دەبێتە هۆی ئەوەی کەمنداڵ متمانەی بەخۆی کەم بێتەوەو نەتوانێت خۆی بڕیارەکانی بداتو ئەرک و لێپرسراویەکانی ژیانی بێنێتە جێ.■

راستکردنەوەی هەواڵێک

لەژمارە (٤٤)ی رۆژی دووشەممە رێکەوتی ٢٠٠٥/٩/٥ رۆژنامەکەتان بابەتێکی بەناونیشانی (وەزارەتی شارەوانی ٣٧٩ ملیۆن دینار زیان دەگەیەنێتە حکومەت) بڵاوکردۆتەوە.

ئێمەش بەپێویستمان زانی بەدواداچون بکەینو ئەم روونکردنەوەیە بخەینە بەرچاوی خوێنەرانو لێرەشەوە دەمەوێت رۆژنامەکەتانو سەرجەم رۆژنامەکانی تر بەئاگا بهێنینەوەو داواکارین کە لەپێناو سەرنج راکێشانی خوێنەرداو بەبێ گوێدانە هیچ لێکۆڵینەوەو وردبونەوەو بەدواداچونی ئەو هەواڵو راپۆرتانەی کە دەگاتە رۆژنامەکەتانو رەنگە بەهۆی بابەتێکی ئاوا بێ سەرەو بەرەو هەواڵێکی شێوێنراو ببێتە هۆی ئەوەی کە پرۆژەیەکی وا گەورەو گرنگ بۆ شوێنێکی رزگارکراوی بەتایبەت وەک شاری خانەقین کەگرنگییەکی ستراتیجیو سیاسی خۆی هەیە بوەستێنرێت یان بۆ ماوەی زۆر دوابخرێت.

ئێمە دەمانەوێت وەک خۆی ئەم بابەتو بەمانشێتی گەورە بۆمان وەڵام بدرێتەوە کەڕاستی هەواڵەکەش بەم شێوەیەی لای خوارەوەیە:

دوای کردنەوەی تەندەرەکە رۆژی تەندەر ئاشکرا بوو بەنرخی خەملێندراو راستە کۆمپانیای مۆل بە (-١٧) تەندرەی لێدا بووئەوکۆمپانیاو لایەنانەی تریش کە بەشدارییان کردبوو دیارە زیاتریان لەو نرخەی کۆمپانیای ناوبراو دابوو بۆیە کۆمپانیای مۆل دەرچوو دوا بەدوای شیکردنەوەی تەندەر لەلایەن لیژنەی تەندەری وەزارەتەوە دەرکەوت کەهەڵەیەکی ژمێریاری هەبوو لەتەندەرەکەداو نزیکەی (٣٧٥) ملیۆن دینار نەک (٣٧٩) ملیۆن دینارە بۆ ئەو مەبەستەش کۆمپانیای ناوبراومان بانگ کردو پێمان راگەیاند کەوا هەڵەیەکی لەوجۆرە هەیەو دەبێت دەستبەرداری ئەو بڕە پارەیە بێت، بەڵام کۆمپانیای ناوبراو رازی نەبوو بەو دابەزاندنەو ئەم کێشەیە رووبەڕووی جەنابی وەزیر کراو بڕیاریشیدا بۆ کۆبوونەوەی راوێژکاری وەزارەت گفتوگۆی لەسەر بکرێت بۆ چارەسەرکردنی و دوای دووکۆبوونەوەی راوێژکاری وەزارەتمانو سوربوونی کۆمپانیای ناوبراو لەسەر رازی نەبوون بەدابەزاندنی ئەو نرخە وەزارەت بڕیاریدا بەدووبارەکردنەوەی بانگەواز بۆی واتە (اعادە تەندەر) و ئەمە ماوەیەکی پێچوو، بانگەوازی بۆ کرایەوەو تەندەری وەرگیراو بەرۆتیناتی خۆیدا رۆشتو لەوەزارەت لەلیژنەی تەندەر وەرگیرایەوەو کۆمپانیای مۆڵێک یەکێک بوو لەبەشداران و بەبێ بەرامبەر بەشداری کردو ئەنجامی تەندەریش دەرچووکە (٨.٢) لەژێر کەشفدا هەبوو، بەڵام کۆمپانیایەکی تر بەناوی (حەمە یونس) بۆی دەرچووکە (١٢) لەژێر کەشفدا لێدا بوو.

بۆ زانیاری بەڕێزیشتان ئەو بەڕێزەش کە بەدواداچوونی هەڵەی بۆ بابەتەکە کردووە سەردانی وەزارەت بکەن دەرگای وەزارەت ئاوەڵایەو ئەوکاتە بەوردتر لەبابەتەکە بکۆڵێتەوە نەک خوا وەکیلی لەپێناو هەر مەرامێکدا بێت بابەت بڵاوبکاتەوە.■

وەزارەتی شارەوانی - بەشی راگەیاندن

کورد لەنێوان (عروبە)و (شعوبیەت)دا

عوسمان عەبدولڕەحمان

دەستورەکە نوسرایەوە، گەر بەتەوافوق یان بەتەنازول بێ لەزۆر ماف، گرنگ ئەوەیە لەلایەن ویلایەتە یەکگرتوەکانی ئەمریکاو خودی (جۆرج بوش)و زاڵمای خەلیلزاد، سەفیری ئەمریکا لەعێراقدا بەگەرمی پشتگیری لێکراو، بەگرنگترین دەستوریان دانا لەجیهانی ئیسلامیدا.

میللەتی کوردیش.. هەندێک بەنیگەرانییەوە، هەندێک بەگومانەوە، هەندێکی تریش بەگەشبینیەکی کەمەوە پێشوازیان لێکرد. بێگومان، ئەمە یەکەم جارە بەم شێوەیە نوێنەرانی کورد لەنوسینەوەی دەستوردا، ئاوها، رۆڵێکی کاریگەروو کارایان هەبێت. بۆیە ئەو برگانەی کەتایبەتە بەمافەکانی گەلی کورد، ئەم نوێنەرانە وەک بەرپرسیارێتیەکی مێژوویی هەم نەتەوەیی هەم ئینسانی، لێی بەرپرسیارن، لەوانەیە

بەهەرحاڵ نوسینەوەی دەستور چەندە گرنگی خۆی هەیە، پابەندبوون بە جێبەجێ کردنەکەیەوە، ئەوەندەی تر گرنگی هەیەو، دەبێت میکانیزمێکی وای بۆ بدۆزرێتەوە کەسەرجەم برگەکانی پێ جێ بەجێ بکرێت

مایەی پرسیار بێت، کەهەندێک لەبرگەکان دژ بەیەک بن لەناوەرۆکدا. بۆیە بۆتە مایەی دروست بوونی گێژاوێک کەهاوڵاتی نازانێت ئەو سیستەمەی عێراق بەرێوەدەبات لەداهاتودا، چ جۆرە (حوکمێکە)، حوکمێکی ئیسلامی، دیموکراتی.. ئەمە لەرەشنوسەکەدا، ئەم حاڵەتە دژ بەیەکە دەرکەوتووە، کەئەمەش بەرەنجامی ئەو تەوافوقییە کەپێشەکی لەسەری رێکەوتون. ئەم برگە دژبەیەکانەش دیسانەوە گومان و پرسیاری تری لای هاوڵاتیان دروست کردووە. بۆیە بەهەمان جۆر تەفسیرو لێکدانەوەی جیاوازی لەگەڵ خۆیدا هێناوەتە گۆڕێ.

بەهەرحاڵ نوسینەوەی دەستور چەندە گرنگی خۆی هەیە، پابەندبوون بە جێبەجێ کردنەکەیەوە، ئەوەندەی تر گرنگی هەیەو، دەبێت میکانیزمێکی وای بۆ بدۆزرێتەوە کەسەرجەم برگەکانی پێ جێ بەجێ بکرێت.. چونکە وەک دەزانین ئەم دەستورە لەئەنجامی تەوافوق و تەنازولەوە دروست بووە، جێ بەجێ کردنی هەر برگەیەکی کار دەکاتە سەر برطگەکانی تر.

پرسیار لێرەدایە..

١- گرنتی جێبەجێ کردنی برگەکانی هەر دەستورێک چییە؟

٢- ئەو ئالیەتەی ئەم دەستورەی پێ جێ بەجێ دەکرێت چییە؟

چونکە زۆرێک لەدەستور نوسراوەتەوە (دیموکراتی و مافەکانی مرۆڤ)ی لێدە چۆرێت، کەچی لەهەمان وڵاتدا پێشێلکردنی مافەکانی مرۆڤ کاری رۆژانەی دەسەڵاتەکەیەتی..!

بۆیە نوسینەوەی دەستور بەتەنها بەس نییە! بەتایبەت لەو وڵاتانەی کە ئازادیەکان لەمێژویەکی کۆنەوە بەهەموو جۆرێک خەفەکراوە.. شمشێریش (حاکمی موتڵەق) بووە..!

پابەندبوونی ئەخلاقی یەکێکە لەگرنتیەکانی جێبەجێ کردنی برگەکانی هەر دەستورێک، مەبەست لەپابەندبونی ئەخلاقی؟ خۆبەستنەوەیەکی راستگۆییانەیە بەرامبەر ئەو پەیمان و بەڵێنانەی لەسەری رێکەوتون بێ پێچ و پەنا. ئەم پابەندبونەش، پێویستە نەفسیەتێکی وا ئامادەگی هەبێت کەبەرامبەر وەک یەکەیەک بۆ تەواوکردنی خۆی بزانێت و ببینێ، نەک بەپێچەوانەوە، بەرامبەر بەبچوکتر لەخۆی..!!

خواست و داواکاری کورد پێش دەستور زۆر لەوە زیاتر بوو، کەئێستا لەدەستوردا نوسراوەتەوە، بەڵام پێشنیاری ئەو برگەیەی بەندی (٣) کەعەرەبی عێراق بەشێکە لەئوممەی عەرەبی، بوەتە خاڵی هەڵوێستەکردن، بەدواداچون لەلایەن زۆرینەی عەرەبی ناعێراقیشەوە. عەرەبی عێراق، بەشێکە لە (ئوممەی عەرەبی) واتە (عێراقی عەرەبی) شوناسێکی تری دراوەتێ، وەک پێناسەی رابردوو سەرتاپا عێراق عەرەبی نییە، کەلەواقیعدا وایە.. چونکە مێژووی دروست کردنی عێراق بەم سنورەیەوە ئەنجامی کۆتایی هاتنی جەنگی جیهانی یەکەمە، کەمێژوویەکی زۆر تازەیە.

بێگومان ئەم برگەیە مایەی نیگەرانییە، بۆ عەرەب. نیگەرانییەکی بێ مانا، ئەم برگەیە بە فیعلی عێراق دابەش دەکات بەسەر چەند نەتەوەیەکدا، کەبێگومان هەر نەتەوەیەکیش بەشێک دەبێت لە (نەتەوەی دایکی خۆی). ناوەرۆکی ئەم برگەیە وای دەبینم، ئیعتراف کردنێکی واقیعی سروشتییە کەدوو کلتوری جیاواز، دوو نەتەوەی جیاواز، دوو نیشتمانی جیاوازیش لەعێراقدا بوونی هەیە. کەهەریەک لەگەڵ نەتەوەی دایکدا ئامانج و هیواو مێژوویەک پێکەوە گرێی داون، کەگرنگترە لەو چوارچێوە جوگرافیایەی ئێستا تێیدا دەژین کە عێراقە، بۆیە ئەم برگەیە گەر لە دەستوری هەمیشەیدا بچەسپێت (دووربینیەکی سیاسی) تیادایە بۆ سەرجەم کوردستان کەئەمەش برگەیەکی گرنگە بۆ دوارۆژ، بۆیە لێرەو لەوێ، کەوتونەتە رەخنەو هەندێ جاریش بەئاشکرا کورد تۆمەتبار دەکەن بەهەوڵدان بۆ

هەڵوەشاندنەوەی سنورەکانی عێراق، تۆمەتبارکردنی کورد مێژوویەکی کۆنی هەیە (نوێ نییە)، هەر لەکۆنەوە کورد وەک میللەتێکی نامۆو بەسەرچاوەی قەڵەقی بۆ وڵاتانی عەرەب و عروبە هەژمارکراوە، لەلایەن قەومییە عەرەبییەکان و رەوتە ئیسلامیەکان و تەنانەت حزبە بەناو عەلمانیەکانیش.

ئەو پێناسەو شوناسەی کورد دەیەوێت خۆی پێ پێناسە بکات و ببیدات بەخۆی، کەلەدێر زەمانەوە وەک نەتەوەیەک لەسەر ئەم خاکە دەژی و عەرەبیش وەک برایەکی چاورەش وەسف دەکات، دروست ئەو پێناسەی ئەوان بۆ کورد پڕاوپڕ پێچەوانەی لێکدانەوەو بۆچونەکانی کورد خۆیەتی. بگرە، ئەوان وای دەبینن کورد بۆتە مایەی ئاشوب و دەروازەیەکە بۆ دوژمنانی عەرەب، وەک راڕەوێک لێوەی دێنە ژورەوە بۆ لێک هەڵوەشانەوەو لێدانی نیشتمانی عەرەب و کلتوریان.

ئەم دیدگا زاڵمانەیەی عەرەب نوێ نییە! لەمێژوی دەسەڵاتیاندا هەر گروپێک لەچوارچێوەی ئەو مافانەی بۆیان دیاری کراوە، زیادەرۆییان بکردایە، ئەوا تاوانبار دەکران و ریزبەند دەکران، بەگوێرەی بەهێزی یاخود بێ هێزی راپەرینەکانیان و بەو پێوەرە سزای دەستە جەمعییان وەردەگرت.

لەسەردەمانێکدا وشەی شعوبیەتیان هێنایە ناو فەرهەنگی سیاسیانەوەو بەهەموو جۆرێک کەوتنە گیانی ئەو میللەتانەی داوای ماف و ئازادییان لە سوڵتان و خەلیفەکانیان دەکرد. بۆیە شعوبیەت بەجوڵانەوەی نەتەوە ناعەرەبەکان دەوترا کەلەژێر ستەمی دەسەڵاتە ناعادیلەکانیاندا رادەپەرین. بەرامبەر ئەم راپەرینانەش، واعیزو موفەسیرەکانی سوڵتان و دەسەڵاتداران دەقە پیرۆزەکانیان تەفسیرو تەئویل دەکردو بەو بیانوەی هەڵگەرانەوە لەدەسەڵاتی خەلیفەو گوێڕایەڵ نەکردن بۆ فەرمایشتەکانی، یاخی بوونە لەفەرمانی خوا.. بۆیە بەتوندترین شێوە سزادەدران، کەسەردەمی حوکمڕانی ئەمەوی و عەباسیەکان پڕن لەم جۆرە روداوانە.

شعوبیەت پێناسەو مانای خۆی بۆ داتاشراو خرایە چوارچێوەیەکی دینی و شۆڤێنیستانە بەکاریان دەهێناو مامەڵەیان لەگەڵ نەتەوە ناعەرەبەکاندا پێ دەکرد. بەو مانایەو تەفسیرەکەی بۆ شعوبیەت دارێژرا (ئەو میللەتە دەمارگیرانەن، کەکارە باشەکانی عەرەب نابینن، جیاوازی عەرەب لەگەڵ نەتەوەکانی تردا ناکەن، واسەیری عەرەب دەکەن لەئاستی میللەتانی تر نزمترن، لەئەنجامدا خۆیان هەڵە دەکەن لەو کارە رەشانەی پێشکەشی بەشەریەتیان کردووە، لەگەڵ بەنادیدەکردنی ئەم کارانەشدا، هەوڵ دەدەن کلتوری عەرەب بەهەموو جۆرێک رەفز بکەن و قبوڵی نەکەن).

ئا بەم جۆرە شعوبیەت دابڕا بەسەر ئەو نەتەوانەی کەدەسەڵاتی خەلیفەو سوڵتانەکانی ئەو سەردەمەیان رەفزکردۆتەوە، هەر لەبەر رەفزکردن و بەنادیدەکردنی

عەرەب وەک قەومێکی سەردەست پێکەوە هەڵنەکردنی ژیان لەگەڵ ئەو سیستەمەو ئەو دەسەڵاتەی عەرەب پیادەی دەکرد، میللەتان باجێکی زۆریان داوە، ئەمە لەوانەبوو، وەک مێژوویەک سەیر بکرایە، گەر نەوەکانی ئێستایان ئەم تێزە بیرکردنەوەیان نەبوایەو رەفزی ئەو جۆرە بۆچونانەیان بکردایەتەوە، بەڵام دەبینین رەفزکردن و بەبچوک تەماشاکردنی بەرامبەر لە زهنیەتی ئەماندا کلتورە بوەتە بونیادی فکرییان لەسەر ئەم بونیادە سەقەتە، دەیانەوێت مامەڵە لەگەڵ دۆست و دوژمنەکانیاندا بکەن. هەر بۆ پارسەنگی ئەم حەقیقەتە، ئەوەتا لەبەرنامەیەکی تەلەفیزیۆنی کەلە کەناڵی (العربیە)، ئەحمەد بن حللی یارمەتیدەری ئەمینداری گشتی وڵاتە عەرەبیەکان، بەهەمان جۆری داڕێژەرانی فیکرو مانای شعوبیەت دەدوێت. بەڵام بەفەنتازیایەکی ترەوە.

ئەم زۆر بەراشکاوانە لەعێراقێکی عەرەبی یەکگرتوو دەدوێت. وشەی عروبەش دەهێنێتەوە ناو باس و بەروتوشکراوی دەڵێت: عروبەت.. دورە لەگشت گەڕانەوەیەک کەهۆکاری قەومی و نەژادی و تایفەیی و مەزهەبی، لەدواوە بێت. بەڵکو عروبە پەیوەست بوونە بەشارستانیەتێکەوە، کەلەسەر مرۆڤ دۆستی بنیاتنراوە. بۆ هەموو میللەتان هەیە لەگەڵ ئەم شارستانیەتەدا یەک بگرێت. بەبۆچون و لێکدانەوەی حللی مانایەکی گشتگیری هەیە، کەمرۆڤایەتی گشت جیهانی لەخۆگرتووە، هەر لەو پێناوەشدا تێدەکۆشێت؟!! بۆ بەشداری کردن لەم شارستانیە مرۆڤانەیەدا، دوو دڵی ناوێت و نەشیویستووە.. (حللی) دەڵێت:

ئەوەتا سەلاحەدینی ئەیوبی بەنمونە هێنایەوە کەهەموو ئینتیمایەکی قەومی تێپەراندووە لەکایە گشتگیریەکەیدا خزمەتی بەشەریەتی کردووە کەئەویش ئیسلامە واتە عروبە!

ئەمە راوبۆچونی کەسێکی رۆشنبیری عەرەبە لەسەدەی بیست و یەکدا، سەدەی عەولەمە، سەدەی تێهەڵکێش کردنی گشت لەیەک سیستەمی ئابوری و سیاسی و مەعریفیدا، چ جیاوازیەک هەیە لەگەڵ ماناو مەغزای شعوبیەتی سەردەمی ئەمەوی و عەباسیەکان ورد بەرەوە.. ئەم عەرەبە رۆشنبیرە، بیر لەهەموو کوشت و کوشتارەی عێراقیەکان ناکاتەوە لەو قەیرانە سیاسییە، ئابورییە، ئەخلاقیە، نەفسییە نادوێت کەعێراقیەکانی تێکەوتووە، کەئەم هەموو نەهامەتیە ئەنجامی چییە؟ لەبری چارە دۆزینەوە بۆ ئەم قەیرانانە، ئەمان ئێستا بیر لەداتاشینی پێناسەو مانای تر دەکەنەوە بۆ عروبە لەفیکری ئەوەن چۆن کورد بخەنە پەراوێزەوە؟ چۆن چۆنی مۆری خیانەت بدەن لەکوردو ناعەرەبەکانی تر؟ چۆن.

ئەم دەردە خۆبە (پلەیەک) زانینە. چۆن وای لێکردون

لەدەوامەی مێژوویەکی کۆندا بێن و بچن، ئەو هەموو گۆرانکارییە جیهانییە نەبینن و تەنهاو تەنها دەیانەوێت (سەروەریە مێژووییەکانیان) بکەنە میراتێک و ئیتر پاڵی لێبدەنەوە، نەوە دوای نەوە لەسەر ئەو میراتە بەپێوەری (ئیجتیهادییە) مێژووییەکانیان هێڵی راست و چەپ بەسەر ئەم و ئەودا بێنن.

بەڵام پرسیاری جدی و گومان لەو کەسانەیە کەتا دوێنێیەکی نزیک لەگەڵ کوردا لەیەک سەنگەردا بوون و لەنوسینەوەی دەستوردا لەگەڵ کوردا بوون. ئەمانیش بەهەمان شێوەی (د. حللی) عروبەو عێراقی عەرەبی لەلایەن خاڵێکی پیرۆزە! بەئاشکرا لەگەڵ ئەو بۆچونەدا نین کەعەرەبی عێراق بەشێکە لەئوممەی عەرەبی. ئەوەتا لەهەمان بەرنامەی کەناڵی (العربیە)دا، (لەیس کوبە) کەوتەبێژی سەرۆک وەزیرانە، بەئاشکرا

خواست و داواکاری کورد پێش دەستور زۆر لەوە زیاتر بوو، کەئێستا لەدەستوردا نوسراوەتەوە، بەڵام پێشنیاری ئەو برگەیەی بەندی (٣) کەعەرەبی عێراق بەشێکە لەئوممەی عەرەبی، بوەتە خاڵی هەڵوێستەکردن، بەدواداچون لەلایەن زۆرینەی عەرەبی ناعێراقیشەوە

ئەویش قەڵەقی خۆی پیشان دەدات بەرامبەر ئەو برگەیە، دەڵێت (کەهەموو عەرەب قەڵەقە بەرامبەر ئەم برگەیە)، بۆیە دەڵێت: ئەم رەشنوسەو ئیستیفتای ماوە؟! دوای وەرگرتنی دەنگی میللەت ئەوکات لەپەرلەماندا ئیقراری لەسەر دەکرێت، بۆچونی خۆیشی دەڵێت: منیش قەڵەقم بەرامبەر ئەم برگەیە.

ئەمە بۆچونی کەسێکی هاوکار بێت لەگەڵ کورد لەیەک حکومەتدا ئیتر عەرەبە شۆڤێنیستەکانی تر دەبێت هەڵوێستیان چی بێت؟!

بۆیە ئەم دەستورە بنوسرێتەوە گەر پابەندبونێکی ئەخلاقی بۆ جێبەجێ کردنی لەناخدا بوونی نەبێت، ئەوا هیچ ئالیەتێک لەگەڵ ئەم جۆرە عەقڵیەتانەدا ناتوانێت کەمترین برگە لەدەستورەکە جێبەجێ بکات. لەگەڵ ئەوەی ئەم دەستورە لەنیوە کەمتریش مافەکانی کوردو غەیرە کوردی تیادا رەچاوکراوە، زیاتر گیانێکی مەزهەبی پیاکراوە، لەگەڵ ئەمەشدا زۆربەمان بەگومانین، ئەو بەندانەی ئاهێکیان بۆ کورد تیادایە بەئاسانی جێبەجێ بکرێت.■

عەلمانیەت و دیموکراسیەت لەوڵاتانی دواکەوتو

قاسم مەحەمەد مستەفا

ئامادەبوون و بەدیهاتن و گەشەسەندنی عەلمانیەت لەجیهانی تازە پێگەیشتوو، بەتایبەتی لەرۆژهەڵاتی ناوەڕاست گرنگیەکی کاریگەرو ژیانی هەیە. ئەگەر بێتو ژیان و ئارامی و ئاسودەیی گەلانی ئەم ناوچەیە لەسایەی پیادەبوون و ئامادەیی و رەگ داکوتانی

عەلمانیەت بەبێ هاتن و بوونی دیموکراسیەت بوونی دەبێت و سودی لێ وەردەگیرێت و پەلوپۆ دەدات. هەروەکو لەجیهانی عەرەبی و ناوچەی رۆژهەڵاتدا دەیبینین.. بەڵام دیموکراسیەت و یەکسانی و بەختەوەری بەبێ جێگیربوون و هاتنە کایەوە عەلمانیەت نایەتە کایەوە

دیموراسیەت بێت، کەئەم راستیەش بەڵگە نەویستە، ئەوا ئامادەیی عەلمانیەت مەرجی بنچینەیی ئەم ئامادەییەی دیموکراسیەتە. بەبێ ئامادەبوون و رەگ داکوتانی دیموکراسیەت ژیان لەم ناوچەیە نەوەک چەق دەبەستێت بەڵکو بەرەو دۆزەخێکی راستەقینە دەڕوات.

نمونەی دەسەڵاتە دیکتاتۆرەکان کەرابەرایەتی حزب و دەزگای سەربازی و بنەماڵەو خێڵایەتییان دەکرد. هەر هەموومان دیتمان و شوێنەوارەکانیان تا سەردەمانێکی گەلێ دووری تر هەر دەمێنێت و بەتایبەتی گەلی کوردمان تاڵی و ژان و مەرگەساتێکی بێ وێنەی لەدەستیان چێشتووە. ئەم دیموکراسیەتەی کەئاوی ژیان بەبەر گەلانەوە دەکات و ئاسودەو بەختەوەرییان بۆ فەراهەم دەکات. بەتایبەتی لەکوردستاندا پێویستی بەدوو بنەمای سەرەکی هەیەو دەبێت ئەم دوو خاڵە کاری بۆ بکرێت و جێبەجێ بکرێت. کەئەوانیش بریتین لە:

یەکەم: عەلمانیەت

دووەم: جیاکردنەوەی ئایین لەدەوڵەت.

بەسەربازیکردنی ژیانی کۆمەڵ و رابەرایەتی و پێشەنگایەتی ئەقڵی خێڵەکی و بەرێوەبردنی کۆمەڵ بەئاراستەو پێوەری دەق بەستوی ئاینەوە رێگە لەبەدیموکراسی بوونی کۆمەڵ دەگرێت. ئەوەی ئاشکرایە لەم بوارەدا ئەوەیە کەدەسەڵاتدارانی ئاینی و بەرنامەکانیان بەرامبەر بە میکانیزمە نوێیەکانی دیموکراسیەت چەق دەبەستێت، بۆ نمونە هەڵبژاردن یەک لەم شێوازانەیە کەکارپێکردنی لەگەڵ ئاراستەی سیستمی ئاینی لەبنەرەتدا ناکۆکە، بۆیە زۆربەی هەرە زۆری پیاوانی ئاینی لەگەڵ ئاراستەو کەرەستەو چەمکە نوێیەکانی دیموکراسی هەڵناکەن.

عەلمانیەت ئەو بەردە بازەیە دیموکراسیەتی بەسەردا تێپەر دەبێت. ئەمەش واتای ئەوە نییە عەلمانیەت تەواو بەدیموکراسیەتەوە پەیوەستەو بەیەکەوەو بەهاوپلەیی هەڵدەکەن. بەڵکو عەلمانیەت بەبێ ئامادەگی دیموکراسیەت بوونی هەیە زۆر لەدەسەڵاتدارانی دژ بە دیموکراسیەت پەنا بۆ عەلمانیەت دەبەن و نمونەی ئێرانی سەردەمی شاو میسرو سوریاو عێراقی سەردەمی پێشوو نمونەی ئەم راستیەن. واتە عەلمانیەت دوور لە دیموکراسیەت بوونی هەیە. بەڵام کێشەکە لەوەدایە کەهاوتەریبی نێوان ئەم دوو چەمکە پێویستیەکی ژیانی گەل و کۆمەڵەکانە.

لەجیهانی دەوروبەرمان و بەتایبەتی لەجیهانی عەرەبدا ئەو پێگەو کەرەستەو خاڵانەی کەلەبەرژەوەندی و پاڵپشتی دەسەڵاتدارانە لە چەمکی عەلمانیەت ئامادەیەو کاری لەسەر دەکرێت و فەراهەم کراوە. بەڵام کەرەستەو هەنگاوی عەلمانی کەلەبەرژەوەندی گەلاندایە پشتگوێ و دوا خراوەو کاری بۆ نەکراوە.

عەلمانیەت دەسەڵاتە میللیەکان، لەهەموو پێگەو شێوازو دەسەڵات و سیستمێک، پێوەی پەیوەست دەبن لەکۆتاییدا بەرەو دیموکراسیەت هەنگاو هەڵدێنێت و لەوێ خۆری بەختەوەری گەلان هەڵدەکات. ئەگەر سەیری جیهانی رۆژئاوا بکەین. دەبینین دوای ئەوەی کە جەنگ و کارەساتە کاولکاریەکانی بەسەر ئەم وڵاتانەدا هات و شۆرشی پیشەسازی و بەتایبەتی عەلمانیەتی ئەوروپادا هێناو هەر لەزووەوەش کەنیسەیان لەدەسەڵاتی دەوڵەتەوە جیاکردەوە. بەڵام لەم جیهانەی عەرەبدا هەر لەقۆناغی دەسەڵاتداریتی دیکتاتۆریەت دەژین ئەویش بەئاراستەی سەردەمی

بەواتایەکی دیکە عەلمانیەت بەبێ هاتن و بوونی دیموکراسیەت بوونی دەبێت و سودی لێ وەردەگیرێت و پەلوپۆ دەدات. هەروەکو لەجیهانی عەرەبی و ناوچەی رۆژهەڵاتدا دەیبینین.. بەڵام دیموکراسیەت و یەکسانی و بەختەوەری بەبێ جێگیربوون و هاتنە کایەوە عەلمانیەت نایەتە کایەوە. هەر وەکو لە رۆژئاوا بینیمان. لەگەڵ ئەوەی نمونەی وەک (هیند)مان هەیە کەزۆر دەمێکەو پێش بەرکەوتنی پریشکی عەلمانیەت، بەپێی هەلومەرجی تایبەتی خۆی، ژیانی دیموکراسی فەراهەم کرد.

لەسایەی دیموکراسیەتدا هەمیشە هەنگاو بەرەو عەلمانیەتێکی تۆکمەترو پتەوتر دەهاوێژرێت. هەروەکو لەرۆژئاوا بەدی دەکرێت. بەڵام ئەگەر نمونەی جیهانی عەرەب بهێنینەوە دەبینین کەعەلمانیەت مەرجی هەنگاو هەڵهێنانی بەرەو دیموکراسیەتی لا نییە. عەلمانیەت ئەگەر لەسەرەتادا توندوتیژی و دیکتاتۆرییەت بەخۆوە بگرێت، بەڵام لەسەر بنەماو ئاراستەیەکی مۆدێرن بۆ نمونە تورکیای نوێ. ئەوا سەرەنجام ئەم عەلمانیەتە بەرەو ئاقاری دیموکراسیانە هەنگاو هەڵدەهێنێت هەر بۆ نمونە (تورکیای نوێ). کەلەکۆتایەکاندا بەرەو ئاقاری دیموکراسیەت هەنگاو هەڵدەهێنێت. ئەگەرچی بەدرەنگ وەختی بوو، بەڵام دەبێت ئاگاداری ئەوەبین کەعەلمانیەتی دیکتاتۆریانە زۆر جیاوازی هەیە لەگەڵ عەلمانیەتی دیموکراسی (کەلە رۆژئاوا چەسپاوە). ئەو عەلمانیەتەی کەلەجیهانی (عەرەب و ئیسلام)ە، عەلمانیەتێکی دیکتاتۆریانەیە. دەسەڵاتداران لەم

جیهانەدا رێگە بەو عەلمانیەتە نادەن هەنگاوەکانی هەڵبێنێت و چۆن لە عەلمانیەتی نازی و فاشی لەئەوروپا بەرەو عەلمانیەتی دیموکراسیەت پێشکەوت وەک لەئەوروپای ئەمرۆ دەیبینین. بۆیە دەسەڵاتدارانی لەجیهانی (عەرەب و ئیسلام)، عەلمانیەت تەنیا بەپێی

دەسەڵاتدارانی لەجیهانی (عەرەب و ئیسلام)، عەلمانیەت تەنیا بەپێی پێداویستی و بەرژەوەندی و پێوەری مانەوەو بەهێزبوون و سودمەندبوونی خودی دەسەڵاتەکەیان بواری پێدەدەن و ئیتر چەق بەستوی دەکەن

پێداویستی و بەرژەوەندی و پێوەری مانەوەو بەهێزبوون و سودمەندبوونی خودی دەسەڵاتەکەیان بواری پێدەدەن و ئیتر چەق بەستوی دەکەن. لێرەوە لەسەر شانی هۆشیارانە لەم کۆمەڵانە کەلەخەمی بەدیموکراسی بوونی ئەم وڵاتانە بن کەلە سایەی ئەم جیهانەی عەرەبی و ئیسلامیەدا دەژین.■

عەلمانیەت دین نییە

عەلی کوردستانی

یەکێک لەکێشە گەورەکانی واقیعی رۆشنبیری و سیاسی کوردی ئەوەیە کەتاکو ئەمڕۆ وەکو پێویست نەیتوانیوە تەعریف و تەفسیری کۆمەڵە چەمکێکی فیکری و سیاسی و ئابوری وەکو (عەلمانیەت، دیموکراسی، لیبراڵیزم، سەرمایەداری و سۆسیال دیموکرات) بکات کەخەڵکی کوردستان تەواو وشیار بن بەم چەمکانە، لەبەرامبەر لاوازی و نەبوونی پرۆژەی جدی لەلایەن نوخبەی عەلمانی و رۆشنبیری کوردەوە بۆ ناساندنی بنەما فیکری و تیۆریەکانی ئەم چەمکانە ئیسلامی سیاسی سەرقاڵی شێواندنی ناوەرۆکی ئەم چەمکانەیە، تەنانەت بەدرێژایی مێژووی کاری ئیسلامی سیاسی، حزب و ڕێکخراوە ئیسلامیەکان لەسەر حسابی شێواندنی ئەم چەمکانە بەتایبەت عەلمانیەت خەڵکی لەرووی فیکری و سیاسیەوە لەناو ئیسلامی سیاسیدا تەجنید کردووە، ئیسلامیەکان لەپێش راپەرین و لەدوای راپەرینیشەوە تاکو ئەمڕۆ

عەلمانیەت و هەم هەموو چەمکە فیکری و سیاسی و ئابوریەکانی تر کەبەرهەمی خۆرئاوان تەنها کۆمەڵێک تەرحی نوێی فیکری و سیاسی و کۆمەڵایەتی نوێن بۆ ڕێکخستنی کۆمەڵ و دەوڵەت و تەفسیرێکی نوێ بۆ جیهان

کۆمەڵێک قەڵەمی ئیسلامییان تەرخان کردووە بۆ ناساندنی ئەم چەمکە سەرەکیانە (عەلمانیەت، دیموکراسی و لیبراڵیزم...) وەکو کۆمەڵە دین و مەزهەبێکی خۆرئاوایی بەجۆرێک ئیسلامیەکان وا تەفسیری کەسێکی عەلمانی دەکەن کەدینی عەلمانیەتەیان بەهەمان شێوەش کەسێکی سۆسیالیستیان وا پێناس کردووە کەمەزهەبی سۆسیالیستیە، ئەمە لەکاتێکدا هەم عەلمانیەت و هەم هەموو چەمکە فیکری و سیاسی و ئابوریەکانی تر کەبەرهەمی خۆرئاوان تەنها کۆمەڵێک تەرحی نوێی فیکری و سیاسی و کۆمەڵایەتی نوێن بۆ ڕێکخستنی کۆمەڵ و دەوڵەت و تەفسیرێکی نوێ بۆ جیهان لە دەرەوەی تەفسیری ئاینە شمولیەکانی وەکو ئیسلام و مەسیحیەت. کەواتە عەلمانیەت نەدینەو نەبەدیلی دینیشە، وەکو پەیوەندی نێوان مرۆڤ و خودا کەپەیوەندیەکی رۆحیەو عەلمانیەت ڕێزی لێدەگرێت، واتەبوون بەعەلمانی مرۆڤ بۆ نمونە لەمەسیحی بوون یان موسوڵمان بوون ناخات دەکرێت مەسیحی عەلمانی بیت و موسوڵمانی عەلمانیش بیت.

لەکوردستاندا ئەوەی کەزۆر کار لەسەر ناساندنی عەلمانیەت و چەمکەکانی تر وەکو جۆرە مەزهەب و دینێکی تر دەکەن ئەمیری کۆمەڵی ئیسلامی (عەلی باپیر)ە، کەلەپێش راپەرینەوە تا ئەمڕۆ سەرقاڵی ئەم پرۆژەیەیە بۆ شەرعیەتدان بەتەکفیرکردنی هەر

کەسێک کەئیدیعای عەلمانیەت و سۆسیالیست دیموکرات و لیبراڵیزم بکات.

ئەم تیۆریزە کردنەی ئیسلامی سیاسی بۆ یەکسان کردنی عەلمانیەت بەدینێکی تر لەبەرامبەر ئیسلامداو لێرەشەوە شەرعیەتدان بەتەکفیرکردنی هەموو کەسێکی خۆ بەعەلمانی زان تیۆریزەکردنێکە دەبێتە سەرچاوەی شەرعیەتدان بەهەموو کارێکی تیرۆریستی و دەبێتە هۆی لەدایک بوونی کۆمەڵێک گروپی جیهادی، زۆربەی گروپە ئیرهابی و جیهادیەکانی میسرو جەزائیرو ئەفغانستان و فەلەستین و کوردستان و بەشێک لەباشوری خۆرهەڵاتی ئاسیا لەسەر بنەڕەتی ئەم تیۆریزەکردنە دروست بوون، بەوەی کە هەر خەڵکێکی موسوڵمان لەناوچەی خۆرهەڵاتی ناوەڕاستدا چ وەکو فەرد، چ وەکو حزب و ڕێکخراوی سیاسی خۆیان وەکو عەلمانی پێناس بکەن، راستەوخۆ ئەم گروپە ئیسلامیانە تەکفیریان کردوون و لەلای ئەوان خراونەتە لیستی رەشەوە، تاکو ئەمڕۆش ئیسلامیەکانی کوردستان و بەشێکی زۆری وڵاتانی خۆرهەڵاتی ناوەڕاست و باکوری ئەفریقا هەر بەم رۆحە ئایدۆلۆژی و ئیرهابیەوە سەیری عەلمانیەت و خەڵک و پارتی عەلمانی دەکەن.

هەندێک لەو پارتە ئیسلامیانەی کەخۆیان بەهێزی میانڕەو وەسف دەکەن کەلەکوردستاندا یەکگرتووی ئیسلامی ئەم ئیدیعایە بۆ خۆی دەکات بەشێوەی ئاشکراو وەکو موجامەلەی سیاسی خەڵکی جیاواز لەخۆیان و پارتە سیاسیەکانی تر دەڵێن ئێمە خەڵک و حزبی عەلمانی بەکافر نازانین، بەڵام دەڵێن ئێمە عەلمانیەتمان وەکو جەوهەرە فەلسەفیەکەی قبوڵ نییەو لەئەدەبیاتی خۆشیانداو لەپرۆگرامی پەروەردەیی ئیسلامی ئەندامەکانیاندا، وا باسی عەلمانیەت دەکەن کەئەگەر موسوڵمانێک ئینتیمای بۆ عەلمانیەت هەبوو ئەوا عەقیدەی ئیسلامی ناتەواوە، هەروەها ئەم باڵەی ئیسلامی سیاسی باوەڕی بەئازادی حزبی عەلمانی لەدەوڵەتی ئیسلامیدا نییە، ئەگەر دەسەڵات بگرنە دەست (یوسف قەرزاوی) لەم بارەیەوە دەڵێت: پێویستە هەر پارتێکی نا ئیسلامی لەدەوڵەتی ئیسلامیدا پابەندی بنەماو مەرجەکانی شەریعەتی ئیسلامی بێت، کەواتە ئەمەش رەت کردنەوەی ئازادی فیکری و سیاسییەو ناچارکردنی خەڵک و حزبەکانە بەقبوڵ کردنی تەرحەکانی شەریعەت و یاسا ئسوڵییە ئیسلامیەکان و رەفزکردنی تەرحە فیکری و سیاسیەکانی عەلمانیەت.■

عەلمانیەت نەدینەو نەبەدیلی دینیشە، وەکو پەیوەندی نێوان مرۆڤ و خودا کەپەیوەندیەکی رۆحیەو عەلمانیەت ڕێزی لیدەگرێت، واتە بوون بەعەلمانی مرۆڤ بۆ نمونە لەمەسیحی بوون یان موسوڵمان بوون ناخات دەکرێت مەسیحی عەلمانی بیت و موسوڵمانی عەلمانیش بیت

مەزهەبگەراو بەئاینی کردنی عیراق

ڕەزا جەبار

شتێکی حاشا هەڵنەگرە لەسەرەتای دروست بوونی دەوڵەتی عێراق، دەسەڵاتی ئاینی هۆکاری سەرەکی دروست بوونی دەسەڵاتی دیکتاتۆری و لێکترازان و پارچە پارچە بوون و دژایەتیکردنی نێوخۆیی هاوڵاتیانی عێراق بووە بەسەرجەم پێکهاتە جیاجیاکانیەوە بەتایبەتی لەنێو پێکهاتە ئاینی و مەزهەبیەکانیدا.

لەهەشتا ساڵی رابردوودا لەوکاتەوەی عێراق بۆتە دەوڵەتێک و شێوازی دەوڵەتی بەخۆوە بینیوە توێژێکی ئاینی وەکوو (سوننە مەزهەب) بەڕێکەری ژیانی سیاسی و ئابوری و کۆمەڵایەتی و.. هتدی خەڵک بووەو فیکرەی مەزهەبی زاڵبووە بەسەر سەرجەم بڕیارو دەسەڵاتە جیاجیاکانی دام و دەزگاو دامەزراوەکانی دەوڵەتی عێراقدا. لەم رووەوە ئەو دەسەڵاتە بەرپرسیاری گشت تراژیدیا جیاجیاکانی قۆناغەکانی مێژووی عێراقن.

سەرکوتکردن و لەناوبردنی هاوڵاتیانی (شیعە مەزهەب) یەکێکە لەتراژیدیا خوێناویەکانی مێژووی عێراق لەوەرگرتنی کورسی دەسەڵات لەلایەن سوننەی عەرەبیەوە. ئەگەرچی هەردوو مەزهەب دەرهاویشتەی یەک سەرچاوەی ئاینین و لەڕووداوە مێژووییەکانی مێژووی "ئیسلام"ەوە هاتونەتە دەرێ، لەلایەکی ترەوە ناکرێت چەند حەقیقەتێکی مێژووی تر هەیە لەبیر بکرێ، یەکێک لەوانە: ئەو واقیعە نالەبارە بووکە لەڕووی سیاسی و کۆمەڵایەتی و لەهەمان واقعیشدا ئەو مەرگەساتانە بوو بەسەر تاک تاکی پابەندبووانی ئاینەکانی بەرامبەردا دەهات. یەکێکی تر لەحەقیقەتە تاڵە مێژووییەکان لەپاڵ بیروباوەڕی ئاینی و مەزهەبیدا ئامادە بووە هەستێک یاخود بیروباوەڕێکی ناسیۆنالیستی عەرەبی چەق بەستوو بووە. دەرەنجامەکانی ئەمەش سەرکوتکردن و جینۆسایدو تەنانەت گۆڕانکاری سروشتی بووە لەبەرامبەر مرۆڤی نەتەوەکانی غەیرە عەرەب و خاکەکەشیان لەرابردوودا. ئەم واقیعە دۆزەخیە لەو چەندین ساڵەی دەوڵەتی عێراقدا بونیەتێکی گشت گیرو هەمەلایەنەی لەبوارە گشتی و تایبەتیەکانی ژیانی هاوڵاتیدا هەبووە، کەبتکردنێکی سەیرو لەڕادەبەدەر بونیادی عەقڵی و جەستەی مرۆڤی عێراقی داگیر کردبوو کەتوانای هیچ گۆڕانێکی فیکری و سیاسی و کۆمەڵایەتی نەبوو، ئەمەش لەئەنجامی خراپی بەکارهێنان و ئاراستەکردنی دەسەڵات لەعێراقدا.. لەگەڵ ئەوەی روخاندنی رژێمی بەعس ئومێدێکی گەورەو پڕ بەهای لەلای عێراقیەکان دروست کرد لەو رووەوەی رزگاریان بووە لەژێر دەستی دیکتاتۆرترین و تاریکترین سەردەمی مێژوویی لەژێر سایەی دەسەڵاتێکی مەزهەبی و ناسیۆنالیستی چەق بەستوی عەرەبیدا، بەڵام زۆری نەبردو بەرە بەرە ئەم هیواو ئومێدەی عێراقیە چەوساوەکان کەچاوەڕوانی دەسەڵاتێکی ئێجگار جیاوازی لەسەردەمی پێشووتر دەکرد کاڵ بوویەوەو مەترسی گەورەی رووبەڕووی کاروانی بەدیموکراسی بوونی عێراق کردەوە، بەوەی هەر لەسەرەتای بنیاتنان و دامەزراندنەوەی دام و دەزگا حکومیەکانەوە چاوەڕوانی دوبارەبونەوەی هەمان جۆری دەسەڵاتی نادیموکراسی سەری هەڵدایەوە. لەو رووەوەی پیاوانی ئاینی هەر لەسەرەتاوە بوونە رەمزو بڕیاردەری سیاسەتەکانی عێراقی دوای "سەدام حسێن" و هیچ بڕیارو سیاسەتێک ئاڕاستە نەئەکرا بەبێ وەرگرتنی هەڵوێست و بیروباوەڕی تەسکی مەرجەعی باڵای شیعەگەرا..

لەو رۆژانەی رابردوودا بابەتێکی گەرم و گوڕو گرنگ کەقسەو باسێکی زۆری لەسەرکرا لەکەناڵە سیاسی و راگەیاندنە نێوخۆیی و دەرەکیەکانەوە مەسەلەی نوسینەوەی رەشنوسی دەستوری نوێی عێراق بوو. لەڕاستیدا لێرەدا مەبەستمە قسە لەسەر خاڵێکی ئەو دەستورە بکەم کە یەکێک بوو لەو خاڵە گرنگانەی گفتوگۆیەکی زۆری لەسەر کراو یەکێکیش بوولەهۆکارەکانی درێژکردنەوەی وادەی نوسینەوەی دەستور، ئەویش "پەیوەندی دین و دەوڵەت" بوو، بێگومان لای هەموان ئاشکرایە مەزهەبگەراکان چەندە هەوڵیاندا لەپێناو بەئاینی کردنی عێراق بەوەی ئاینی ئیسلام بکەنە تاکە سەرچاوەی یاسادانان لەعێراقدا، ئەمەش جگە لەوەی لەگۆڕنان و خنکاندنی بنەماکانی دیموکراسی بوو لەهەمان کاتیشدا خۆگێل کردن بوو لەو حەقیقەتەی لەواقیعی کۆمەڵی عێراقیدا هەیە لەڕووی چەندین پێکهاتەی جیاوازی ئاینی تیایدا.

بۆیە دەبێت ئەوەمان لەلا روون بێت ئەم هەوڵە زۆرو خۆ هیلاک کردنانەی مەزهەبگەرا ئینزارێکە بۆ ئازادیخوازەکانی عێراق کەسەلەفیەتی نێو ئاین و ئاینزا هیچ کاتێک دەست لەسیاسەتە بێ ماناکانیان هەڵناگرن بۆ سەپاندنی ئاین و مەزهەبەکانیان و لەڕێگەشیەوە بۆ چوارچێوە دانان و دابڕانی مرۆڤ لەپێشکەوتنەکان و مومارەسەکردنی حەزو خولیا تایبەتیەکانیان، هەروەها سەلماندنی ئەو راستیەشە کە لەهیچ سات و سەردەمێکدا بڕوایان بەئازادی تاک و کۆی کۆمەڵ نییەو ئامادەش نین بەهیچ جۆرێک هاوڵاتی بوون بکەنە بنەمای چەسپاندنی یەکسانی.. هەرچەندە لەوتارەکانیان و راگەیاندنە جۆراوجۆرەکانیاندا خۆیان بەجێبەجێکەری دیموکراسی دەزانن و هیچ کاتێکیش بەئاشکرا دژایەتی دیموکراسی ناکەن. کەوایە هەڵەیەکی گەورە دەکەین چاوەڕوانی بەدیموکراسی بوونی عێراق ببین تاوەکو هێزگەلێک هەبن بەرگری و هەوڵ بدات بۆ سەپاندنی ئاین.■

دنیا لەناو دوو تاوەردا

فەرەیدون سدیق

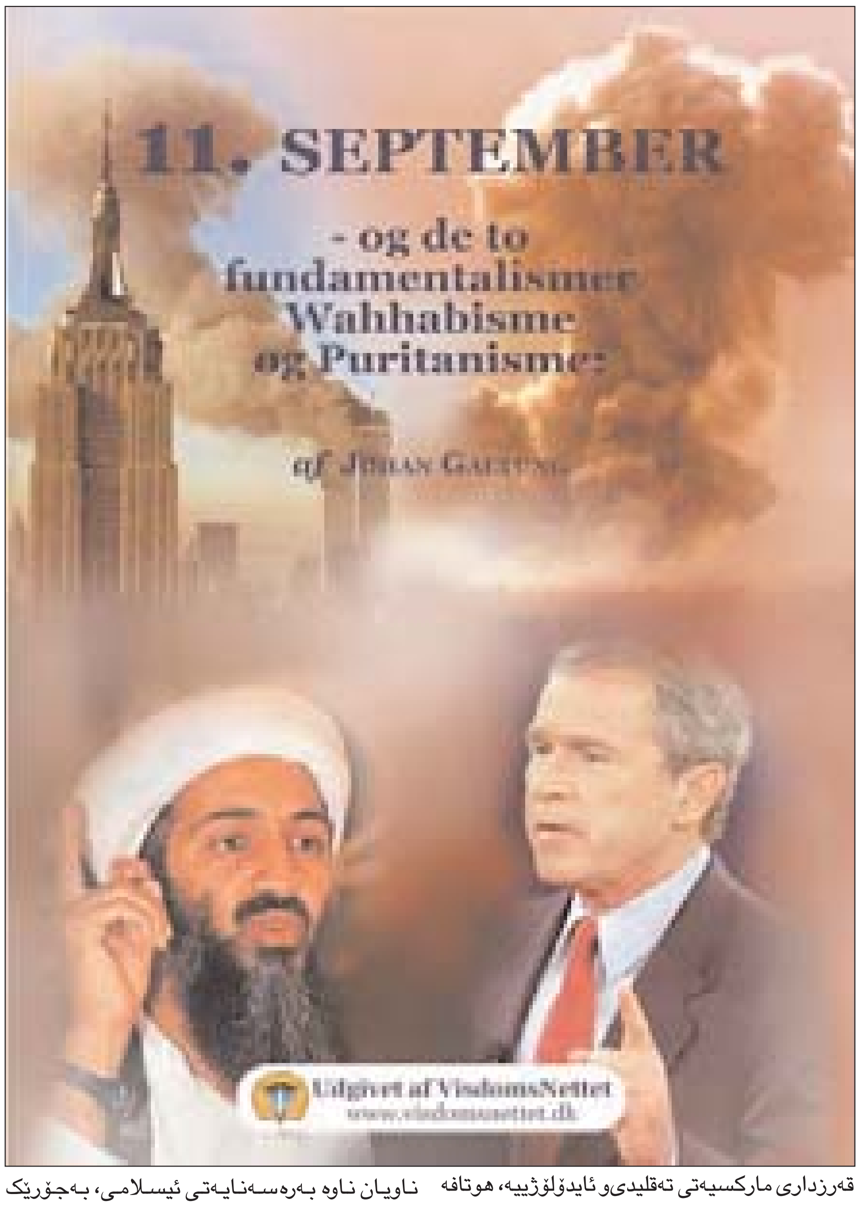

هیچ کات روخانی هەردوو تاوەری بازرگانی ئەمریکا لەنیویۆرک، بەهێرشێکی فڕۆکەوانی خۆکوژی، روداوێک نییە زیان و کاریگەریەکانی، بەژمارەی قوربانی و زیانە مادیەکانی بپێورێت، هەرچەندە ئەگەر لەم رەهەندەشەوە ئەژمار بکرێت روداوێکی مەزن و گەورە دەردەچێت، بەتایبەت بەرەچاوکردنی ئەو جوگرافیایەی کردەوەکە تێیدا رویداوە. گرنگتر لەم رەهەندە مرۆیی و ئابوریە، رەهەندە سیاسیەکەیەتی، کۆی ئەو پاڵنەرە ئایدۆلۆژی و قەناعەتە سیاسیانەیە کەلەپشت کردەوەکە دەوەستێت و، ئەو هۆیانەشە کەبونە هۆی هەڵبژاردنی هەردوو تاوەری بازرگانی لەنیویۆرک و دواجار لەئەمریکا. من وای دەبینم بۆ تێگەیشتن لەئاستی یەکەم، ئاستی هێزی بکەر لێرەدا قاعیدەو (ئوسامە بن لادن)ە، دەبێت ئاوڕ لەو تەفسیرە ئایدۆلۆژییە ئاینیە مارکسیە بدەینەوە کەبەردەوام لەرێگەی پۆلێنکردنی دنیا بۆ دوو بەرەی جەللادو قوربانی، بەهەشتی (ئەوانەی خەون بە دنیایەکی بێ چەوسانەوە دەبینن) و دۆزەخی (ئەوانەی کەبەرەو کاولکاری و لەناوچون و هەنگاو دەنێن)، تەنها لەم رێگەیەوە دنیا دەخوێننەوە و کۆی ئایدۆلۆژیای بەسروشت توندوتیژی خۆیان دادەمەزرێنن لێرەوە ئەمریکا لەمێژووی ئەم جۆرە دنیابینیەدا، چ لەسەردەمی مارکسیەتداو یان لەسەردەمی ئێستای بەسیاسی بوونی ئایندا، زۆرترین پشکی رەخنەو رقی بەرکەوتووە. بۆیە ئەگەر لەسەردەمانی زوتردا بەئیمپریالیزم و ترۆپکی رژێمی ستەمکاری سەرمایەداری ناسێنرا بێت، لەم روەوە هەزارەها کتێب و بڵاوکراوە دەرکرابێت و سەدان بزوتنەوەی سیاسی کردیانە دروشم و ستراتیژ، ئەوا لەمڕۆداو بەتایبەت لەجوگرافیای عەرەبی ئیسلامیدا، ئەمریکا گۆڕاوە بۆ شەیتانی گەورەو تاوانباری یەکەم و تاغوتی سەر رووی زەمین. لەم روئیایەدا، کارەکتەرە سەلبی و خراپەکانی تری دنیا یەکسان دەبنەوە بەسفر، تەنها هۆکارێک کەلەپشت گشت خەسارەو تراژیدیاکانە، ئەمریکایە.

لەدوێنێدا چەوسانەوەی نەتەوەکان و هەژاری و بێکاری و دەیان دیاردەی تری سەلبی، ئیمپریالیزمی جیهانی لێی بەرپرس بووە، لەمڕۆشدا فەسادو زوڵم و دواکەوتویی تاکە بەرپرس تیایدا ئەمریکای تاغوتە. لەهەردووک ئایدۆلۆژیادا، لەگەڵ ئەو هەموو جیاوازیەی لەکەرەستەکانی دنیابینی و گۆشەنیگادا هەیە، کۆکیەکی بەهێز لەئارادایە لەسەر دوژمنی هاوبەش. بۆیە هەڵەیە ئەگەر بڵێین ئایدۆلۆژیای مارکسی، بە روخانی بلۆکی رۆژهەڵاتی و کۆتا هاتنی شەڕی سارد کۆتایی پێ هات، لانی کەم لەرۆژهەڵاتی ناوەڕاستی ئیسلامیدا، پەڕینەوەی رق و کینە بوو لەدنیای سەرمایەداری و لیبڕاڵ لەفۆرمی ماتریالیزمی دیالەکتیک و زاراوەکان بۆ ئیرادەی خوایی و فەتواکانی. ئەو رقەی ئەندامانی قاعیدەو لق و پۆپەکانی بەرامبەر بەئەمریکا لەسەری دەژین، تا ئەندازەیەکی زۆر قەرزداری مارکسیەتی تەقلیدی و ئایدۆلۆژییە، هوتافە ئاینیەکانی ئەم هێزانە، زۆرتر لەدروشمەکانی مارکسیە چەپەکانی دوێنێ دەچێت. جگەلەم لایەنە، ناکرێت لایەنێکی تری فیکری ئیسلامی توندرەومان بیربچێت، ئەویش تەفسیرکردنی ئیسلامە، بەئەقڵیەتێکی عەرەبی بەدەوی. بەداوەت لەجەوهەردا فۆرمی ژیانی وشک و زبرە، جۆرە ژیانێکە تیایدا ژیان دۆستی بەحوکمی جوگرافیاو کەلتور لەنزمترین ئاستیدایە، لەبەرامبەردا ئەقڵیەتی توندوتیژو مەرگ دۆستی لەهەموو ئاستەکانی بونیادی خێڵە بەدەویەکاندا دێت و دەچێت، ئەم وزەیە بەرۆشتنی کات تۆختر دەبێتەوە و کەرەستەی تازە بەرهەم دەهێنێت بۆ پاراستنی خۆی. ئەو گرێ گەورەیەی ئەمڕۆ لەدنیای فکری عەرەبیدا بۆتە سەنتەر، کەمەبەستم نەخۆش بونە بەرەسەنایەتی (الاصالة)، کەئەمیش لەجەوهەردا هەوڵدانی بەردەوامە بۆ گەڕانەوە بۆ رابردوو، ڕێگەگرتن لەکاریگەر بوون بە دنیای مۆدێرن لەهەموو ئاستەکانیدا، بەئاشکرا پەڕیوەتەوە ناو فیکری ئیسلامی و بۆتە دروشمی کۆی هێزە ئیسلامیەکانی جیهانی ناعەرەبی. بەواتایەکی تر هەوڵەکانی هێزە ئیسلامییە هەمەجۆرەکان بۆ گەرانەوە بۆ ئەوەی ناویان ناوە بەرەسەنایەتی ئیسلامی، بەجۆرێک لەجۆرەکان تەسلیم بونە بە تێگەیشتنی عەرەبی بۆ ئیسلام. لێرەوە قاعیدەو فیکرەکەی بەدیوی ئەودیویشدا فیکری ئیسلامی بەگشتی دەرەنجامی ئاوێتەبوونی ئەم دوو دنیایەیە. وەستانەوەی ئەم فیکرە لەمرۆڤدا بەو هەموو رق و کینەیەوە بەرامبەر ئەمریکا، تەنها لەم سۆنگەیەوەیە کە ئەمریکا بەباش و بەخراپ بۆتە رەمزی دنیای دوای جەنگی سارد. هەردوو تاوەرە بازرگانیەکەشی هیچ نین جگە تەنها لەدوو سمبولی ئەو هەڵکشان و سەرکەوتنە. ئەو کاتەش کەئەمریکاو هاوپەیمانانی شەڕی دژەتیرۆر رادەگەیەنن، بەمانایەک لەماناکان ئەم جەنگە تەنها وەستانەوە نییە دژی هێزە تیرۆریستیە ئیسلامیەکان، بەڵکو سنور دانانیشە بۆ پان عەرەبیزم و ئەو دەوڵەتانەش لەپشتیەوە دەوەستن، کەبەعس و رژێمی سەدام نمونەیەکی دیاری ئەو لایەنەیە.■

ÇAWDÊR

Political, cultural, social weekly press ..kurdistan Iraq

No.: (45) 12-9-2005

THE OBSERVER

www.madaniat.org

info_chawder@yahoo.com

سلێمانی – شەقامی سالم

مەکتەبی ڕێکخراوە دیموکراتیەکان

تەلەفۆن: ٣١٤٠٤١٦– ٣١٢٧١٢٠

نرخی: (٤٠٠) دینارە

خاوەنی ئیمتیازو بەڕێوەبەری بەرپرس: مەلا بەختیار

ستافی کارا:

سامی هادی، جەمال حوسێن

ناهید حوسێنی

نەخشەسازی: جەلیل حسێن

ئینتەرنێت: سۆران عەبدوڵڵا

پیتچنین: سۆران بورهان؛ تەها حەمە

نوری؛ ئیبراهیم حسێن؛ لەیلا حەسەن پور

بەساقەی خوا بم

حەتمەن بەساقەی خوا بم قسەی دڵی جەنابی کاک دزە لەو عانەدا کە خاڵەی پاسەوان ئەبینێ لە حاڵەتی پرخەپرخا. زمانحاڵی پیاوی قەباعەتکاریشە کە لە قافا ڕەسمی ئەگرن کەچی کامێراکە فلیمی تیا نیە. چەقەنەی موحاسیبێکی دەستپیسیشە کە مودەقیقێکی تازەیان بۆ نەقڵ ئەکرێ کوڕی پوڕێتی. ئەمریکاش هەر وا ئەڵێ بەتایبەت لەو وەختەدا کە چەقۆکە بۆ ئێران تیژ ئەکاتەوەو لە ئەخباریشا ئەبیستێتەوە ئەڵێن ئەحمەدی نەژاد وتویێتی منەتی واشنتۆن بەقۆنەرەکانم. بەساقەی خوابمی عیبریش ئەرێل شارۆن ئەیڵێ کاتێک حەماسو برادەرانی فەتح خەریکن دان لە یەک جیڕ ئەکەنەوە. پشیلەش کە بیکەن بە لیجنەی تەخمینی دوگ مەفروزە هەروا بڵێت. کۆنە جاشیش مەجبوورە وابڵێ چونکێکم ئەو هەزار شێخو مشایەخی ئەکرد عافواتێکی بۆ دەرچێ کەچی ئێستا بەعزێکیان چەند ساڵێکیش خزمەتی پێشمەرگایەتییان بۆ حلێب کردوون. شووشە فرۆشی بەغاو بەعقوبەش هەموو ڕۆژێکو لەگەڵ کوللی تەقینەوەیەکا ئەڵێ گیان.. دەک بەساقەی خوا بم. بەنزینفرۆشەکانی ئەم هەرێمە دوو فاقەش غەصبە لەسەریان هەر وا بڵێن، بڵێن بەساقەی خوا بم، شوکور هیچ موحاسەبەیەک شمولی ئێمە ناکات. ئەهلی گەڕەکیش ئەگەر مەسئولێک تەشریف بێنێتە ناویان، بەساقەی خوا ئەبن کە ئەو فریشتەیەی بۆ کردوون بە سەبەبی قیرتاوێکی مسۆگەر. عەمر موساش بەساقەی خوا ئەبێ چونکێکونێ هیچ دەوڵەتێکی عەرەبی پێی ناڵێت کەرت بە چەند کەچی ئێمە لە عێراقا بە قسەی ئەو دەستورێکی گەورەو گرانمان گۆڕی و دانیشن بە خێر.■

کتێبێکی نوێی ڕوشدی:
ئیسلام پێویستی بەریفۆرم هەیە

نوسەری بەرەگەز هیندی (سەلمان ڕوشدی) لەوتارێکیدا لەڕۆژنامەی (Times) بەریتانی، دوا بەدوای تەقینەوەکانی شاری لەندەن، کە دیارە لەسەر دەستی ئیسلامە توندرەوەکان ئەنجامدرا، ڕاڤەیەکی نوێی بۆ تێکستە ئاینیو کتێبە ئاسمانیەکان کردۆتەوەو تێیدا دەڵێت: گەر بێتو لەجیهانی ئیسلامیدا تەفسیرگەلێکی جیاوازترو هەمەگیرتر بکرێت بۆ قورئان دەبێتە

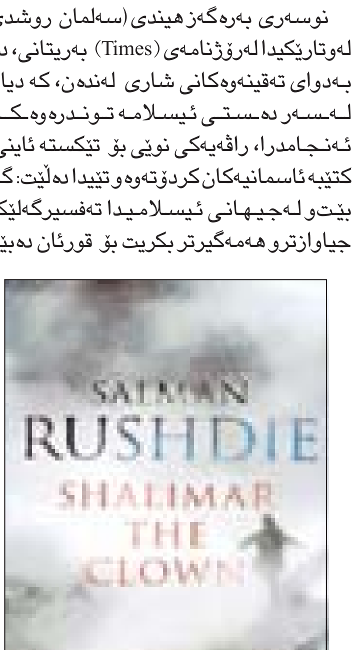

هۆی دروستبوونی پەیوەندیەکی باشتر لەگەڵ کۆمەڵی ئیسلامدا بەگشتیو ڕێگە لەبڵاو بوونەوەی ئایدۆلۆژیای جهادیی لەهزری موسڵمانە توندرەوەکاندا. جێی باسە ڕوشدی لەساڵی ١٩٨٩ بەهۆی نوسینی ڕۆمانێکیەوە بەناوی (ئایاتی شەیتانی) لەلایەن دەسەڵاتدارانی ویلایەتی فەقیە لەئێران فتوای کوشتنی دەرکرا. دوا بەرهەمی نوسینیشی بریتیە لەڕۆمانێک لەژێر ناوی (شالمازی سیرکەوان -موهەریج) کە ئێستا لەبازارەکانی جیهاندا دەفرۆشرێت■

دوا پرۆژەت چیە؟..

ئەحمەد محەمەد

لەبەرامبەر پرسیاری ئێستا سەرقاڵی چیت لەژیانی هونەری خۆتا، (ئەحمەد محەمەد)ی شاعیر بۆ چاودێر وتی: ماوەیەکە زۆر هۆنراوە بڵاوناکەمەوە لەڕۆژنامەوگۆڤارەکاندا، چونکە بەراستی کەسانێکی دەنگ ناساز شیعرەکانم تێکو پێک دەدەن، بۆیە ناچارم خۆم بەدەستی بیدەمە دەست ئەو هونەرمەندانەی کە هەقی تەواو بەشیعرەکانم دەدن، بۆ نمونە چەند شیعرێکم بۆ هونەرمەند (ناسری ڕەزازی) نوسیوە کە هەموویان شیعری نوێن و بۆ سیدی ئایندەی، هەروەها بۆ هونەرمەندان (دیاری قەرەداغی، مامۆستا ئەنوەر قەرەداغی) و چەند هونەرمەندێکی تر.

هەوڵمداوە جیاوازی لەنێوان ئەو شیعرانەدا بکەم، کەئێستاو پێشتر نوسیومە، هەرچەندە برک و ژان شیعری جوان دروست دەکات، بەڵام ئەمجارە شیعری گەشبینیشم نوسیوە.■

دڵم هێندە بەتەنهایە وەک ئەستێرەی لەشەو جێماو

ئەڵێی بەفری دوای بارانە واخەریکە دەبێت بەئاو

ئومێد بلیتی ئاهەنگەکانی بۆ کورد خۆڕاییە

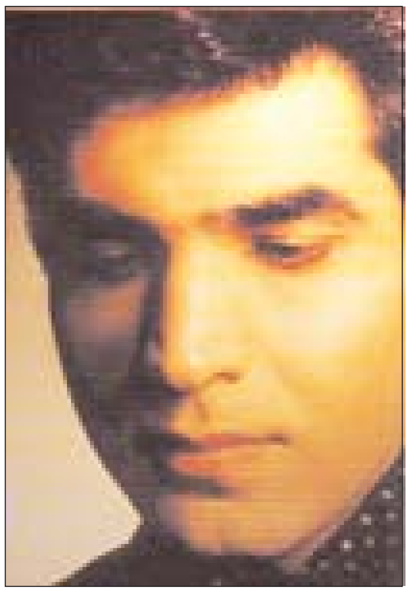

دەربەندیخان/کۆچەر کەریم

لەم مانگەداو لەشاری هانۆ ڤەری ئەڵمانی، گۆرانیبێژی ناوداری فارس (ئومێد) کە بەرەگەز خۆی بەکورد دەزانێتو خەڵکی شاری ئەردەبیل-ە. لەشاری ناوبراو ئاهەنگێکی مۆزیک و گۆرانی گەورەی سازکردبوو کە دیارە وەک هەر گۆرانیبێژێکی دیکەی فارس جەماوەرێکی زۆر ئامادەی کارەکانی دەبن و هەروەها نرخی بیلیتیش زۆر گران دەبێت سەرەڕای قورسی دەستخستنی بلیتەکان. بەڵام وەک هاوکاریەک و پێزانینێکی بۆ جەماوەری کوردی خۆی بەر لەئاهەنگەکە ئاگاداری کارگێڕە ئیداریەکانی ئاهەنگەکە دەکاتەوە کە نرخی بلیت بۆ کوردەکان بەخۆڕای دەبێت، ئەمەش دەچێتە چوارچێوەی دڵسۆزی و ستایشی ئومێد لەجەماوەری کورد لەو شارەداو لەو شوێنە دوورەوە■

هەواڵ و چالاکی .. جیهانی منداڵان

منداڵ لەدونیای ڕەنگەکاندا

سەرلەبەیانی ڕۆژی ١١ی ئەم مانگە لەهۆڵی کتێبخانەی گشتی و بەچاودێری و ئامادەبوونی فەتاح زانخۆیی (وەزیری ڕۆشنبیری) هەرێمی کوردستان، پێنجەمین پێشانگەی منداڵان و هونەر لەلایەن بەشی چالاکی منداڵانی ئەو وەزارەتەوە کرایەوە. لەپێشانگاکەدا چەندین کاری سەرنجراکێشی منداڵانی دەسترەنگین پێشکەشکرابوو، کەزیاتری کارەکان وێنەکێشان و کاری دەستبوون بەشێوازی کۆلاج و مەعجونکاری. ■

جانتا سەرسوڕهێنەرەکە

ئێوارانی ڕۆژی ٧-٨ی ئەم مانگە لەسەر هۆڵی سلێمانی شانۆی (جانتا سەرسوڕهێنەرەکە) لەلایەن بەڕێوەبەرایەتی ڕۆشنبیری هونەری سلێمانیەوە نمایش کرا بۆ منداڵانێکی زۆر کە ئامادەی شانۆگەریەکەبوون، شایەنی باسە شاری سلێمانی لەماوەی دوو مانگی ڕابردوودا چالاکی زۆری بواری دونیای منداڵانی بەخوە بینیوە، بەهیوایین منداڵە چاوگەشەکان هەلی دیداریانیان دەستخستبێ. ■

ئا: سەفین

کاتژمێرەکانی تەمەن

خوێندنەوەی

حەمە هاشم

بازنە خولاوەکانی زەمەن، لە نێو ڕەنگاڵەیی و قەبارەی جیاواز دا فریومان ئەدەن، هێندێ جارکات وەک تەلیسمێکی جوان دەر ئەکەوێ و هێندێ جاری دیکەش دەبێت بە ئاپۆرەی مەرگ وئاژاوەیەکی سەیر .. لەم بەرهەمە هونەرییەی هونەرمەند (سالار مەجید) دا چەندەها تەئویلی هەمە جۆر دەخوێنینەوەو ئەکرێت بەچەندەها شێوە لێکدانەوەکانمانی بۆ شیتەڵ بکەین، بۆ ئەوکاتژمێرە ی کە بوە بە سەنتەرو گرنگی فۆرمی کارە هونەرییەکە ،. ئەو لە بازنەیەکی ناڕێک دا هەروەک ناڕێکی کات لەم دەڤەرەدا ، باس لە بەسەرچوون و ئایندەیەک دەکات کە هێشتا ، ئاسودەیی خۆی لە داهاتووە کەیدا یەکلا نەکردۆتەوە ، کاتژمێرێکی بێ میل کە ناتوانرێت زەمەنی تێدا بخوێنرێتەوە ، هیچ ڕۆشناییەک نادات بە ریتمی ژیان ، کە ئەمە گوزارشتی بنەرەتی تێروانینەکانمانە بۆ کارە هونەرییەکە.

هونەرمەند سالارمەجید کۆمەڵێ ماتریاڵی هەمە چەشنی لە کارە هونەرییەکەیدا بە کار هێناوە ، وەک بۆیەی زەیتی ، مەعدەن ، هەروەها کۆلاژ کردن بە هۆی کاغەز و کەرەستەی دیکە ، کە ئەمەش بۆخۆی هەم تەکنیکی کارەکەی دەوڵەمەند کردوە ، هەم مەغزاو دەربڕینەکانی روونترو پڕ گوزارشت کردووە■

گروپی موزیکی(ئازادی) لەفێستیڤاڵێکی گەورەی فرەنەتەوە لەهۆڵەندا

بەختیار بەکر/هۆڵەند

بۆ ناساندنی هونەرو مۆزیکی ڕەسەنی کوردی وەک نەتەوەیەک، گروپی هونەریی و موزیکی (ئازادی) بەشداری لەفێستیڤاڵی فرەنەتەوەی جیهانی کرد، جێی باسە ئەم گروپە بەجلوبەرگی کوردیەوە بەشداری لەفیستیڤاڵەکاندا دەکەن کە ئەمەش دەبێتە جێی سەرنجی ئامادەبووانی ئەو فێستیڤاڵانە. گروپی ئازادی پێک هاتون لەچەند هونەرمەندو مامۆستایەکی بەتوانای بواری مۆزیک و گۆرانی کوردی لەوانەش (ڕزگار ڕەنجەرۆ، هیوا جەمال و هەرێم ساڵح، سۆران ئیبراهیم خەیات، شارە بان، بەهاوکاری چەند مامۆستاو هونەرمەندێکی تر لەوانە (مامۆستا فاروق و گۆران کامیل)، گروپی ئازادی بەکارە ڕەسەن و بەپێزەکانیان لەنێو بۆنەو فێستنیڤاڵەکاندا دەناسرێنەوەو بەهیوای چەندین کاری گەورەن لەداهاتوودا ئەنجامی بدەن. ■

هێرشی دوپشک بۆ ناوچەی خدران

دڵشاد حسێن

شەوی ٦/٥ ی ئەم مانگە لەناوچەی خدران هێرشێکی کەم وێنەی گیاندارانی پێوەدەر بەرەو ماڵی هاووڵاتی (سلێمان عەبدوڵڵا سلێمان) دانیشتوی خدران دەکرێت و بەوتەی پەیامنێرمان مام سلێمان و خێزانەکەی لەکاتژمێر ١٠ی شەو تاکو ١١ی هەمان شەوو لەکاتی نوستندا (٤٣) دوپشکیان لەنێو ماڵ و حەوشەکەیاندا کوشتووە، کە دیارە ئەم دوپشکانە لەجۆرە زەهراوی مەترسیداربوون و ڕەنگیان ڕەش و زەردو گەورە بوون، کە بێگومان پێوەدانیان بۆ مرۆڤ مەترسی زۆری مەرگی لێدەکەوێتەوە، بەڵام خۆشبەختانە خێزانی ناوبراو زیانی جەستەییان پێ نەگەیشتبووو توانیان ئەو هێرشە تێکبشکێنن و دواتر تاکو بەیانی بێوەی لێی بخەون.■

بڵاوکراوەی نوێ

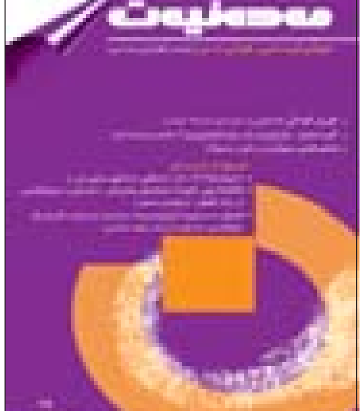

گۆڤاری مەدەنیەت ژمارە (١٩)ی مانگی ئاب و ئەیلولی ٢٠٠٥ بەمزوانە دەکەوێتە بەردیدی خوێنەرانی.■

کتێبی پەیمانی کۆمەڵایەتی لەزنجیرەی بڵاوکراوەکانی پرۆژەی (٦٠) کتێبی مەکتەبی ڕێکخراوە دیموکراتیەکان، وەرگێڕانی: پێشرەو حسێن و ئاوات ئەحمەد.■